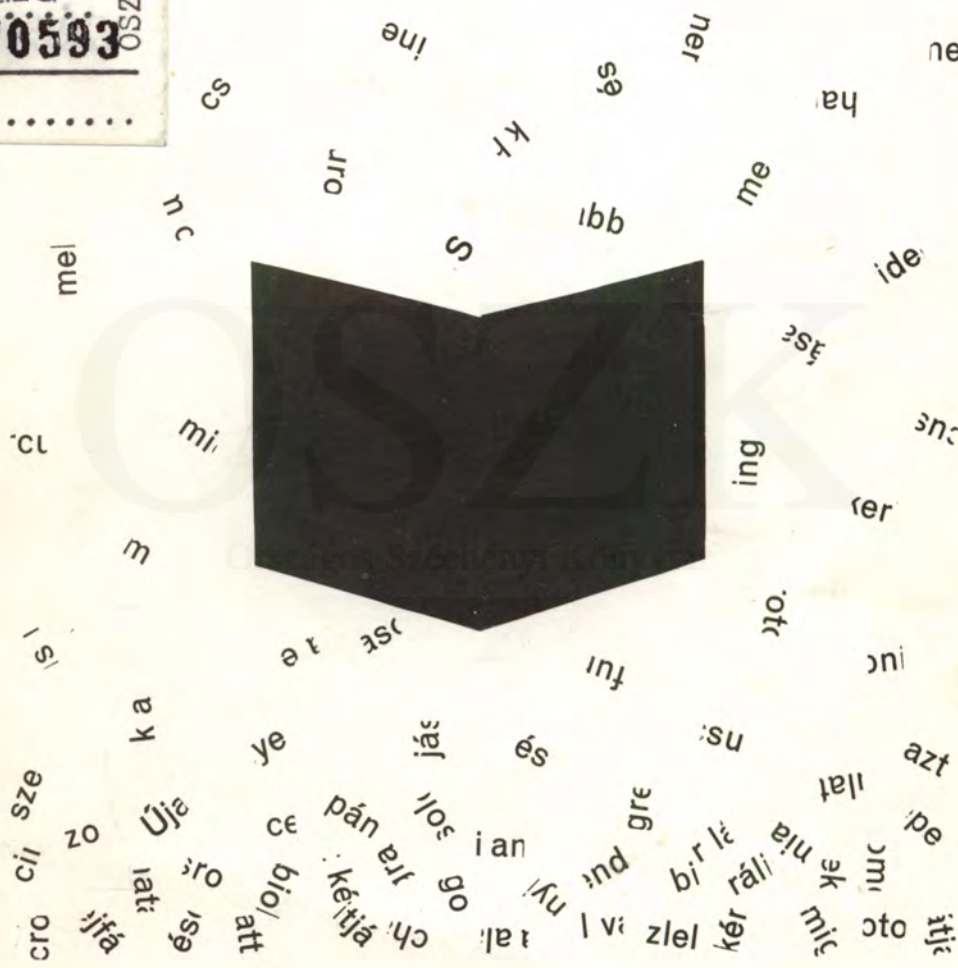

MC
70.593 OSZK

.....

AZ IRODALMI ÉRTÉK ESÉLYE LEKTÜROLVASÓKNÁL

MC
70593 OSZK

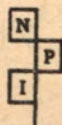
NÉPMŰVELÉSI PROPAGANDA IRODA

*Országos Széchényi Könyvtár
Könyvtártudományi és Módszertani Központ
Szakszervezetek Elméleti Kutató Intézete*

KAMARÁS ISTVÁN

AZ IRODALMI ÉRTÉK ESÉLYE LEKTŰROLVASÓKNÁL

Kilenc olvasóportré
(Esettanulmányok)

NÉPMŰVELÉSI PROPAGANDA IRODA
BUDAPEST, 1975

ISBN 963 201 000 0 KMK

ISBN 963 562 010 1 NPI

KAMARÁS István

Az irodalmi érték esélye lektürolvasóknál. Kilelenc olvasóportré. /Esettanulmányok./ [Közread. az] Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ - Szakszervezetek Elméleti Kutató Intézete. Bp. Népműv. Prop. Iroda, 1975. 114 p. 23 cm.

Res. angol és orosz nyelven.

028.01(047.31)(439)

82.01:028.5

ISBN 963 201 000 0 KMK

ISBN 963 562 010 1 NPI

TARTALOM

Bevezetés	5 oldal
A kísérlet célja és eredményei	6 oldal
Esettanulmányok	11 oldal
Céltalanul	13 oldal
Barlangban.....	19 oldal
Iparkodva.....	27 oldal
Lelkesen.....	35 oldal
Tervekkel.....	49 oldal
Szívósan.....	59 oldal
Lázadozva.....	67 oldal
Szívvel.....	77 oldal
Felülkerekedve	89 oldal
Receptek helyett	99 oldal
Függelék	105 oldal
Summary	113 oldal

BEVEZETÉS

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának a közművelődés fejlesztésének feladataival foglalkozó 1974. márciusi határozata a közművelődés intézményeinek, hivatásos és társadalmi munkásainak elsősorban azt tette feladatává, hogy népünk és az emberiség multjának, jelenének haladó szellemi értékeit, szocialista eszmeiségű alkotásait eljuttassák a tömegekhez, elsősorban a munkásokhoz.

A határozat többször említi az olvasást (a könyvvásárlást, a könyvtárakat), ez pedig azt jelenti, hogy szemben a kapitalizmus egyoldalú kulturájával, a szocializmusnak meg kell teremtenie a gépi technikai módszerű tömegközlés és az olvasás közötti egzséges arányokat, s hangsulyozza, hogy az olvasás társadalmi presztizse a szocialista közművelődés létkérdése.

Az elsősorban szocialista tartalmu mvekre alapozó, aktiv, alkotó és közösségi szocialista kulturában a minket körülvevő külső világ hatására és a társadalomba való beilleszkedésünk során kialakuló belső világunk értelmezését rendkívül hatékony módon elősegítő olvasás kiemelt helyet foglal el közművelődési rendszerünkben. A gondolkodó, és így politikailag is biztos ítéletű szocialista típusu és jellemű ember kialakítása és tökéletesítése Magyarországon ma már csak az olvasási kulturára alapozva képzelhető el. Ezt a tényt és törekvést tükrözi - sok más hasonló jelenség mellett - a kiadott - megjelentetett - könyvek számának és példányszámának növekedése; a könyvtári szolgáltatások színvonalának emelkedése; a szocialista brigádok könyvvél, olvasással kapcsolatos vállalásai stb.

Érzékelhetők azonban ellenkező előjelű tendenciák is, amelyek ellentmondásossá teszik és lassítják e téren az intenzív fejlődési folyamatot. A könyvet rendszeresen olvasók aránya még messze van az irni-olvasni tudók arányától; a tényleges és a potenciális olvasók (különösképpen a kulturális lemaradásuk felszámolását megkezdő és ezért fáradozók) könyvtári ellátása és az olvasóvá neveléssel foglalkozó szakemberek helyzete ma még ugyancsak jelentősen elmarad az optimálistól; a művelődés számára széles kaput nyitó szocialistabrigádmozgalomban még mindig nem kapott megfelelő helyet az olvasás (éppen ebben a vonatkozásban nagyon sok még a formális vállalat és kevés a tartalmi, szervezeti segítség) stb.

Az elmúlt években az olvasmányt közvetítő és olvasóvá nevelő tevékenységet folytató pedagógusok, könyvtárosok és népművelők, valamint az ő munkájukat irányítók sokféle segédeszközt kaptak munkájuk hatékonyabb végzéséhez, s a legtöbbet éppen azok kapták, akik a munkások körében végzik ezt a tevékenységet:

1/ Művelődésszociológiai vizsgálatok kutatási

jelentései, melyek áttekintő képet adnak a magyar munkásság olvasási kulturájáról (pl. Kamarás István: A munkások és az olvasás. Bp. 1969. NPI).

2/ Munkások körében végzett szociálpszichológiai kísérletek eredményeit közreadó kutatási jelentések, amelyek az olvasóvá nevelés lehetőségeit tudományos módszerekkel közelítik meg (pl. Kamarás István: Az irodalmi érték esélye lektürolvasóknál. Bp. 1974. NPI. - Megjelenés alatt).

3/ Több felmérés készült a munkások könyvtári ellátásáról és a munkásokat ellátó könyvtárak olvasónevelő tevékenységének lehetőségeiről (pl. Gerő Zsoltné: A szakszervezeti könyvtárak helyzete és propagandamunkája. Bp. 1971. SZEKI).

4/ Rendelkezésre áll mind a vezetőknek, mind az olvasmányközvetítőknek az olvasóvá nevelés módszereit tartalmazó kiadvány is, amely kiemelten foglalkozik a szocialista brigádokkal (Kamarás István - Nagy Attila: Az olvasó munkásért. Bp. 1971. SZOT - KMK).

Ez az esettanulmány-gyűjtemény szerves kiegészítője a felsoroltaknak. Nem az "ez van"-t, hanem csak az "ilyen is van"-t mutatja meg, de a munkásolvasók olyan típusait mutatja be (mégpedig nem is egyszerűen állóképekkel), akikkel az olvasmányközvetítők naponta találkozhatnak. A nagy számok, a százalékarányok, az összefüggéseket jelző mutatók mögül előlépnek az élő emberek, a szocialista műveltség összetevőinek leendő befogadói. Példájuk tanulságokkal szolgálhat azoknak a művelődést irányító (illetve a művelődés irányításában közreműködő) vezetőknek, akik az olvasókkal való foglalkozás kevésbé látványos, de rendkívül fontos tevékenységét csak másodlagos fontosságúnak tartják az olvasók toborzása és a rendezvények szervezése mellett. Nem kevésbé hasznos lehet az olvasókkal foglalkozó kulturaközvetítők számára leginkább a szociográfia műfajához hasonló esettanulmányok elolvasása, amennyiben nem recepteket, feltétlenül követendő példákat keresnek, hanem a rendkívül bonyolult olvasói világ titkaiba kívánnak bepillantani és a portrékat készítő kutatóval együtt gondolkodni a "hogyan tovább"-on. Nem lehet célja egy esettanulmány-gyűjteménynek a "hogyan tovább" részletes tervének kidolgozása, hiszen erre csupán a "mi legyen?", a "hogyan lehet:" és a "mi van?" ismeretében nyílna mód, ezek megismerésére viszont más, többek között a már említett segédeszközök állnak rendelkezésre. A gondosan kiválogatott "ilyen is van"-t tükröző esetek azonban mint példák, lehetséges utak, bizonyítékok, illusztrációk, fontos szerepet játszanak az olvasmányközvetítők és az ő munkájukat irányítók eszköztárában.

A KÍSÉRLET CÉLJA ÉS EREDMÉNYEI

1971-1972-ben 25 közművelődési könyvtárban dolgozó könyvtáros - mint a Könyvtártudományi és Módszertani Központ olvasáskutatói osztályának külső munkatársa - azon fáradozott, hogy mintegy 200, elsősorban lektürt kedvelő, tulnyomórészt fiatal munkásolvasó és nagy élményeik között alig szereplő értékes irodalmi művek között kísérleti olvasmányok ajánlásával találkozzanak szervezzen. Olyan olvasók érdekében végeztük kísérletünket, akik közül még kevesen mernek belépni a legkorszerűbb könyvtárainkba, s akik, ha netán belépnek, akkor is bátortalanul, feszélyezve állnak meg

a könyvespolcok között, nem tudják, hogyan viszonyuljanak a számukra még ismeretlen szerzők műveihez, bizonytalanná válnak, ha nem találják kedvenc íróik könyveit a polcokon, zavarja őket a szabad polcon levő könyvek világának sokfélesége, s ez ellen úgy védekeznek, hogy a hozzájuk hasonló olvasótársaik által visszahozott - tehát "biztonságosnak" vélt könyveket igénylik és kölcsönzik ki, és akiket az olvasmányközvetítők egy része lekicsinyel alacsony foku igényeik miatt.

Kísérletünknek nem az volt a célja, hogy másfél év alatt a kísérletbe vont személyek irodalmi izlését magasabb színvonalra emeljük, arra törekedtünk, hogy minél több olyan esetet gyűjtsünk össze, amikor lektürolvasó értékes irodalmi művel találkozik. A kísérletbe vont olvasó személyekről, valamint a kísérleti olvasmányok el- és befogadásáról szerzett ismereteink összevetése adott lehetőséget olyan közvetítések levonására, amelyek felhasználhatók az olvasónevelő tevékenység eredményesebbé tételéhez. Az összegyűjtött tényanyag feldolgozására kétféle lehetőség nyílt: A kutatási jelentésben a lektürolvasó és az irodalmi érték találkozása mintegy 1000 esetének az elemzése állott középpontban. Ebben a tanulmánykötetben nem az irodalmi művel kapcsolatos viselkedést, hanem a lektürolvasót tekintjük elemzési egységnek. A fiatal munkásolvasók között szép számmal előforduló lektürolvasók néhány típusánál igyekeztünk megállapítani az irodalmi értékek esélyét az olvasók társadalmi helyzete, életmódja, értékrendszere, kulturális állapota, irodalmi izlése és a kísérleti olvasmányokkal kapcsolatos viselkedése alapján. Mindezekről a meghatározó tényezőkről természetesen csak eléggé vázlatosak és hiányosak ismereteink, ezért csak igen óvatosan fogalmazhatjuk meg feltevéseinket a fiatal munkás lektürolvasók fejlődésével kapcsolatban. Annak érdekében, hogy a "lektürolvasó" kifejezés rosszalló kicsengésüvé ne váljék olvasóink előtt, célszerűnek tartjuk felidézni a kutatás néhány fontosabb megállapítását:

1/ Mind a lektürolvasók gyors átnemesítése, mind az igazi olvasótól élesen különböző, perspektíva nélküli lektürolvasó - illúzió. A Tolsztoj-típusú klasszikus realista, a Hemingway-típusú mai realista és a Bulgakov-típusú modern irodalom kategóriáihoz tartozó kísérleti olvasmányoknak a vártnál nagyobb sikere (azaz többségük vagy nagy többségük tetszéssel fogadása) alapján úgy tűnik, hogy a könyvtárat igénybe vevő fiatal lektürolvasók elég nagy részénél elképzelhető, hogy fokozatosan átalakulnak többnyire művészi értékeket befogadó olvasókká. Ennek azonban egyrészt az a feltétele, hogy életmódjuk bizonyos mértékig megváltozzon, másrészt, hogy a megváltozott összetételű értékkinálattal találkozzanak.

2/ A vártnál lényegesen többféle sikeres kísérleti olvasmány (több száz szerző művei) a véltnél sokkal tágabb lehetőségeket ígér az olvasói izlés befolyásolásán fáradozóknak.

3/ A különféle ún. átvezető olvasmányok nagyobb részének eléggé eltérő az esélye a különböző beállítódású (személyiségű, életmódú, értékirányultságú) olvasóknál, s ez a véltnél nagyobb lehetőségeknek korlátot is szab, és újabb követelményeket támaszt az olvasmányközvetítők elé: olvasmány-és olvasóismeretük gyorsabb ütemű fejlesztését.

4/ A lektürdinamikus izlésű, könyvtárat használó fiatal munkásolvasóknál sikeres kísérleti olvasmányok között számos olyan mű is található, amelyek az előző munkásgeneráció, a munkásmozgalomban is részt vevő olvasók izlésmodelljében is szerepeltek (pl. Móricz, Mau-passant, Hugo, Tolsztoj és Dreiser művei), de olyan művek is szép számmal szerepeltek a sikeres kísérleti olvasmányok között, amelyek

az előbbieket mellett a korszerű munkásizlésmodellben szerepelhetnek (pl. Fejes, Lengyel J., Sarkadi, Golding és Salinger művei).

5/ A kísérlet eredményei megerősítették azt a feltevésünket, hogy a lektürolvasók között is megtalálható lényegi-esztétikai beállítódású olvasóknál számíthatunk legnagyobb sikerre az értékes irodalmi alkotások, de módosítanunk kellett azt az elképzelésünket, hogy a kikapcsolódó-menekülő beállítódású olvasóknál kevésbé népszerűek ezek a művek, mint a köznapinformálódó olvasók körében.

6/ Valószínűnek látszik, hogy több felületes vagy tulságosan óvatoss megállapításunkat is módosíthatnánk, ha a független változók sorába az életmódot, az értékrendszert és a személyiséget is felvennénk.

7/ A mindennapi gyakorlat és a tudományos kísérletező tevékenység során is feltétlenül nagyobb figyelmet kell fordítani a kísérletünkben méltatlanul háttérbe szorult - részben ismeretközlő funkcióju - "alkalmazott irodalom" (történelmi regények, dokumentumregények, életrajzok, utirajzok, tudományos-fantasztikus regények stb.) és a kifejezetten ismeretterjesztő funkcióju könyvek átvezető olvasmány szerepének a tanulmányozására.

8/ Kísérletünk javított és bővített változataiban nagyobb gondot kell fordítani a befogadói siker és a kudarcélmény olvasói pályát módosító hatásával is.

Mindezen megállapítások a 134 lektürolvasóval kapcsolatos 1053 kísérletiolvasmány-esetre, tehát egyszerre sok és kevés adatra hagyatkozó átlagokra támaszkodnak. Kevésre, mert a 134 olvasó a könyvtárak tagjait, a fiatal munkásokat, és a lektürolvasókat sem képviselhette torzításmentes minta gyanánt; a sokféleség csupán az összesség jellemzésére alkalmas, s ezt a sokféleséget az átlagok eltakarták. A kötet kilenc esettanulmánya arra hivatott, hogy az előbbieken nagyon röviden ismertetett legfőbb tanulságok durva általánosításait árnyalja, illetve az olvasmányközvetítők és az olvasóvá neveléssel foglalkozók ezeket az elvont képleteket konkrét esetekkel egészíthessék ki. Hangsúlyozzuk, hogy a kilenc eset nem adhat átfogó képet, már csak azért sem, mert olyan mintából származik, amely maga sem tartalmaz igényt arra, hogy a könyvtárakat használó fiatal lektürolvasó munkások reprezentatív mintája lehessen. Az "így van" szintjéről le kellett szállnunk az "ilyen is van" szintjére. Szeretnénk hinni, hogy az "ilyen is van" és az "így van" közötti skálán a kötetben szereplő esetek összessége nem tulságosan messze helyezkedik el az "így van"-tól, tehát reméljük, hogy ha elsősorban nem is általánosításokra, de feltevéseink megkérdőjelezésére vagy megerősítésére, valóságismeretünk elmélyítésére, a hasonló esetek felülvizsgálatának elősegítésére mégis alkalmasak lehetnek.

Az esettanulmánynak nem azt a fajtáját választottuk ki, melyben a tényanyag az értelmezést illusztrálja, hanem megfelelően megkomponálva olyan tényanyagokat igyekeztünk összeállítani, amelyek valamelyest önmagukért beszélnek. Az ezt követő rövid értelmezések nem adhatnak megfajtást, vagy tizedes pontosságu becslést az irodalmi művek esélyére, hanem csak egyfajta véleményt, amellyel e tanulmánygyűjtemény olvasói vitatkozhatnak.

Az olvasók portréinak a felvázolásához elsősorban a következő forrásokból merítettünk:

- a KISZ Ifjúságkutató Csoport (a kutatás társvállalkozója) munkatársai (Gudman Ibolya, Molnár Gyula, Törzsök Erika és Wirth Péter) által 1972 végén készített mélyinterjúk. Ezek segítségével az olvasó személyiségét kialakító mikro- és makrostrukturális tényezők szerepét akartuk kideríteni;

- A szerzők által készített tesztek, amelyekkel az irodalmi művekkel kapcsolatos viselkedési stratégiát vizsgáltuk. (Lásd 1. és 2. melléklet);
- A szépirodalmi olvasmányszerkezet (olvasmányösszetétel) és a kedvelt olvasmányfajták alapján kirajzolódó "ízlésképzet" vizsgálatára alkalmas teszt, amelyet már több kutatásnál alkalmaztunk (Lásd 3. melléklet);
- A Halász-Nagy-féle szabadidő-tevékenység preferenciateszt (Lásd 4. melléklet.);
- A kísérletező könyvtárosok (Bárány Éva, Csekei Zoltánné, Horváth Miklós, Farkas Mihályné, Lukácsffy Zsuzsa, Oláh Gábor és Pintér Józsefné) feljegyzései az olvasókról és a kísérleti olvasmányok fogadtatásáról;
- Az olvasók előszóban tett vagy írásban rögzített megjegyzései a kísérleti olvasmányokról;
- Az olvasók képzeletbeli önéletrajzai 2000-ból;
- Kertész Ákos MAKRA c. regényének befogadásával foglalkozó vizsgálatunkban 1973 végén résztvevő kísérleti személyek válaszai a regénnyel kapcsolatos kérdésekre.

E kötet főszereplői azok közül kerültek ki, akikkel munkatársaink mélyinterjút készítettek. A megadott szempontok (lektürolvasó, 30 éven aluli, munkás, könyvtárhhasználó) mellett a következőket vettük figyelembe: az előnyös, illetve hátrányos társadalmi helyzet, az irodalmi művekkel kapcsolatos beállítódás és a kísérleti olvasmányokkal kapcsolatos viselkedés.

A társadalmi helyzet megítélésénél a következőket vettük figyelembe: lakóhely és lakáskörülmények, jövedelemszint, iskolai végzettség, tanulási lehetőség, szakképzettség, a végzett munka nehézségi foka, a szülők kulturális színvonala, egészségi állapot, a családi élet jellege, a fogyasztás szerkezete. A kísérleti személyek az felsorolt tíz kritérium szerint 1 - 10 pontot kaptak. A pontszámok alapján "jó", "elég jó", "tűrhető", "hátrányos", "nagyon hátrányos" kategóriákat alakítottunk ki.

Az irodalmi művekkel kapcsolatos beállítódás szerint - figyelembe véve az aktív-passzív olvasás, a könyv szereplőivel, a problémákkal való azonosulás és az információ szerzésének, az összefüggések keresésének háromdimenziós terében elfoglalt helyét - az olvasókat három kategóriába soroltuk. Ezek a következők: kikapcsolódó, illetve menekülő; a köznapi, illetve informálódó, valamint a lényegi-esztétikai beállítódású olvasók kategóriája.

A kísérleti olvasmányokhoz való viszonyt illetően a művek nehézségi fokát, és az elfogadott művek arányát figyelembe véve szintén három csoportba soroltuk az olvasókat. Az első kategóriába azok kerültek, akik az átlagos nehézségi foku kísérleti olvasmányoknak legalább a négyötöd részét vagy az átlagosnál nehezebb olvasmányoknak legalább a kétharmadát tetszéssel fogadták; a másodikba azokat soroltuk, akiknél megközelítően megegyezett az elfogadott és az elutasított művek aránya; a harmadik kategóriába pedig azok kerültek, akiknél (hasonló arányban, mint az első csoportnál) többségben voltak az elutasított művek.

A kiválasztott kilenc olvasó társadalmi helyzete (A):

Eléggé előnyös	3 fő	(A1)
Tűrhető	4 fő	(A2)
Eléggé hátrányos	2 fő	(A3)

Olvasói beállítódás (B):

Lényegi, esztétikai 2 fő (B1)

Kikapcsolódó,

menekülő 6 fő (B2)

Köznapi, infor-

málódó 1 fő (B3) volt

A kísérleti olvasmányokhoz való viszony (C):

Pozitív 6 fő (C1)

Változó 2 fő (C2)

Elutasító 1 fő (C3)

Egyenként a következőképpen jellemezhetők a kiválasztott olvasók:

B. Béla A2 - B2 - C1

F. Imre A2 - B2 - C1

B. Zsuzsa A3 - B2 - C1

Gy. Péter A3 - B2 - C1

K. László A1 - B1 - C1

K. József A1 - B1 - C1

K. Ferenc A1 - B2 - C3

P. Judit A2 - B3 - C2

T. László A2 - B2 - C2

A kísérleti olvasmányokra pozitívan reagáló hat fiatal munkásolvasó közül kettőnek előnyös a társadalmi helyzete és olvasói beállítódásuk is előnyösnek tekinthető. Az értékes irodalom befogadásának szempontjából őket már csak megszorítással tekinthetjük lektürolvasónak.

(K. József és K. László). A többi négy olvasó kikapcsolódó-menekülő beállítódású, s közülük kettőnek kifejezetten hátrányos a társadalmi helyzete, s ez megnehezíti az irodalmi értékek befogadását (B. Zsuzsa és Gy. Péter). A kísérleti olvasmányokat változó tetszéssel fogadók és elutasítók közül P. Juditnak és T. Lászlónak hasonló a társadalmi helyzete, csak beállítódása különbözik, K. Ferenc P. Judittól három, T. Lászlótól két kritérium alapján is különbözik.

ESETTANULMÁNYOK

CÉLTALANUL

K. Ferenc 1954-ben született, nőtlen, Zalaegerszezen a szüleinél lakik. Iskolai végzettsége: általános iskola 8 osztálya. Szakképzettsége autószerelő. Az AKÖV-nél dolgozik mint autószerelő.

"MIND SZOLGÁLATI LAKÁSOK VOLTAK..."

- Kecskeméten születtem, de mivel édesapám katonatiszt, elég sokat utazgattunk az országban. Vác, Debrecen, Szentes, Lenti, és innen jöttünk Zalaegerszegre. Ezek mind szolgálati lakások voltak. Ez is kétszobás összkomfortos lakás. Édesanyám postai dolgozó és a fizetése is megvan neki. Van egy öcsém is, aki most jár harmadik elemibe. Ez ilyen tagozatos osztály. Itt már tanulnak német és orosz nyelvet.

Édesapja mennyit keres?

- Körülbelül 3600 forint fix fizetése van. Százados. Édesanyám pedig 2000-2200 forintot keres.

"TULAJDONKÉPPEN GIMNÁZIUMBA AKARTAK TENNI..."

Édesapja végzettsége?

- Érettségi és négyéves tiszti iskola. Édesanyámnak is megvan az érettségije. Nekem pedig 8 általános és 3 ipari. Nyolcadik után tulajdonképpen gimnáziumba akartak tenni, de nekem nem volt kedvem, és így inkább dolgoztam.

Nem okozott ez annak idején konfliktusokat?

- Nem nevezném konfliktusnak, mert nem ütköztünk össze semmi-
ben. Anya megemlítette, hogy nem szeretnék-e inkább gimnázium-
ban tanulni, de én azt mondtam, inkább dolgoznék. Ezzel el
volt intézve.

" A SZAKMÁT SZERETEM, CSAK A MUNKÁT NEM..."

Ezt a szakmát hogyan választotta?

- Lényegében szeretem a motort. Na, most itt van egy probléma,
mert dolgozni még nincs kedvem, már úgy értem, hogy a vállá-
latnál van délelőtti és délutáni műszak, és így nem szeretek
járni, mert elveszi minden időmet, szóval az egész napot, ezért

most kiléptem a vállalatból. Az a szerencsém, hogy most februárban visznek be a seregbe, és így hamar megszom a dolgot.

Mennyit lehetett itt keresni?

- Attól függ, hogyan viszonyultak az emberhez. Ezt úgy értem, hogy három évet ott letöltöttem, de, szóval, nem voltak megelégedve velem, és így csak 7 forintos órabérem volt.

A tanulmányi idő alatt nem voltak megelégedve magával?

- Sokat hiányoztam akkor igazolatlanul és nem bíztak meg bennem. A szakmát szeretem, csak a munkát nem. Tehát a szakmát azt igen, csak nem fizikai munkával. Győrben voltunk tanulmányi kiránduláson, ott aztán szalagon ment minden. Ilyen helyen szívesebben dolgoznék.

A szalag mellett egy szakmunkásnak nincs arra lehetősége, hogy újabb és újabb problémákat meg tudjon oldani. Ezt egy betanított munkás is el tudná végezni, nem?

- Ebből a szempontból igaza van. Erre nem tudok mit felelni. A 16-os Volánnál a munkakörülmények tényleg olyanok, hogy fürtemes, magyarul mondva. Akkor kosz van, hogy na. Nem lehetett kilépni a munkahelyről, hogy ne lettem volna nyakig olajos. Ha nem lenne ilyen kosz, szerintem nagyobb kedvem lenne hozzá.

Az idősebb munkásoknak mi erről a véleménye?

- Nem is egy öregedő szakmunkás ment el onnan, amelyik már nem bírta a munkát.

Adott alkalmakkor nem beszéltek erről?

- Megemlítettem már az igazgatótól kezdve a művezetőig, de változtatni nem tudnak.

Mivel indokolják, hogy nem változtatnak?

- Azt mondják, ha nem tetszik, hagyják ott a vállalatot. Ismertem olyan szakmunkást, aki 15 éve ott dolgozik és még mindig csak 9,50 forint az órabére. *

Ha a fiatalok úgy kezdenének dolgozni, hogy teljesítménybért kapnának?

- Akkor természetes lenne, hogy hajtanék, de nem sokáig lenne így, mert előbb-utóbb azt is megunnám.

"NEM VAGYOK RÁSZORULVA ARRA, HOGY DOLGOZZAM..."

Kinek a munkáját becsüli a legjobban?

- Azokét, akik megdolgoznak a mindennapi kenyerükért, akiknek se éjjelük, se nappaluk nincsen, a katonatiszteket.

És a legkevesebbre?

- Őszinte legyek? A rendőrökét.

Véleménye szerint a legjobban keresni melyik szakmákban lehet?

- Hát itt van az autószerelő szakma, ezzel is nagyon jól lehetne keresni. Azonkívül a festészetben. Én nem szeretek festeni, de van egy-két haverom, akik festészzel foglalkoznak és megkeresik a pénzüket. Az egyik Gáspár Laci. Egy héten kifest egy pár lakást, akkor megvan neki az 5000-6000 forintja. Azonkívül plusz a kaja, pia.

De hát magát nyilván nem érdekli a pénz?

- De igen, érdekel.

* 1972-ben.

Akkor, amikor módja volt erre, miért nem keresett?

- Nem volt kedvem hajtani. Nézze, a pénz könnyen jön, könnyen megy. A pénzért meg kell dolgozni, de ez az, hogy én nem szeretek dolgozni. Itt a lényeg. Édesapámnak és édesanyámnak nagy a fizetése, így nem vagyok rászorulva arra, hogy dolgozzak. Ez egy őszinte válasz, azt hiszem.

"ÁLTALÁBAN GYŰLÉSEKRE JÁROK..."

KISZ-tag?

- Igen. Általában a gyűlésekre járok. A társadalmi munkára természetesen szintén.

A KISZ-nek csak ennyi a szerepe?

- Még van kirándulás is. Most ezenkívül nem volt semmi ilyesvalami.

Ha KISZ-titkár lenne, hogyan csinálná ezt?

- Hm. Jobban én sem tudnám elvégezni. Részben nem is értek hozzá, azonkívül a gondolat sem fordult meg soha a fejemben.

Azt biztosan tudja, hogy mi érdekli a fiatalokat?

- A zene. Gyakran a könyv és a munka.

"ÁLTALÁBAN BULIKBA SZOKTAM MENNI..."

Ha ledolgozza a munkaidőt, mihez kezd?

- Általában könyvet olvasok, vagy moziba járok.

Melyik filmet látta utoljára?

- Egy remete Rómában.

Vasárnap?

- Szombaton vagy vasárnaponként általában bulikba szoktam menni. Ez bál, ami minden hét végén van itt Zalaegerszegen. Most megszűnt, mert a rendezőség összehalászta a zenekarokkal és nincs aki játsszon.

Maga nem tagja zenekarnak, vagy irodalmi színpadnak?

- Nem. Semminek!

A 4. mellékleten felsorolt szabadidő-tevékenységekre adott osztályzatai:

5-ös: barkácsolás, mozibajárás, rádiózás, szakirodalom olvasása, szépirodalom olvasása, társalgás, televíziózás,

4-es: koncertlátogatás, muzeumlátogatás, sétálás, sportmérkőzés látogatása, színházlátogatás, újságolvasás,

3-as: kártyázás, műkedvelés.

"CSAK A MÁNAK ÉLEK..."

Tulajdonképpen hogyan képzei el a jövőjét? Mit vár tőle?

- Ezen nem gondolkoztam, csak a mána élek, bár ezt sokszor a szememre vetik.

Ez miért van?

- Nem tudom.

Nincs célja? Nincsen olyan cél, amit el akar érni?

- Nincs.

K. Ferenc képzeletbeli életrajza 2000-ben:

"Mint hentes és mészáros dolgozom. Vágóhidunk azóta export vágóhid lett. Sokkal könnyebb a munka. Rengeteg gép van és összehasonlíthatatlanul tisztább a munka. Elég jól keresek. Megnősültem és kaptunk egy lakást. A feleségem pénztáros az ABC-ben. Két gyerekünk van, Józsika és Anna. Elég jól tanulnak és kevés a gond, a baj velük. Szorgalmazza a gyárban a szakosító vizsga elvégzését. Most valószínűleg be kell iratkoznom ide. Ez már a második lesz, mert egyet már elvégeztem. Szabad időmben kutyatenyészettel foglalkozok. A vágóhidon könnyen szerzek nekik kaját. Így aztán jól megy. Vadászkutyákat is tenyészték és ki is képezek. Az asszonnyal volt egy kis probléma. Bedilizett. De ez már a nőknél így van. Hamar rendbehozták az orvosok. Nem is tudom, hogy csinálták. Most olyan, mintha kicserélték volna."

"ITTHON MINDIG VOLTAK KÖNYVEK..."

- Nagyon szeretek olvasni. Ami könyvekben létezik, az mind érdekel. Amikor idejöttünk lakni, édesapámnak az volt az első dolga, hogy érdeklődött a könyvtár iránt. Ő is beiratkozott, és engem is beiratott. Ezenkívül még két könyvtárba járok: a honvédségi könyvtárba és a József Attila kiskönyvtárba.

Mit olvasott először?

- Az Egri csillagok-at. Ezután jött a Zrinyi, majd a hasonló témájú könyvek. Itthon mindig voltak könyvek. Én pedig mindig veszek könyvet, vagyis megrendelem a könyveket.

"KALANDOS, IZGALMAS, FORDULATOS KÖNYVEKET..."

Mit olvasott legutóbb?

- A Barcsanovikot.

Tetszett?

- Még nem olvastam el egészen. Nagyon tetszik. Ebben a könyvben minden megtalálható, az izgalomtól kezdve minden.

Ki ajánlotta?

- Ilyen könyvügynökök.

Milyen fajta könyveket kedvel legjobban?

- Kalandos, izgalmas, fordulatos könyveket. Ezeken kívül nagyon kedvelem a szépirodalmat.

A verseket?

- A verseket nem szeretem csak úgy magába.

A listákon (1. sz. melléklet) felsorolt szerzők közül a következőktől olvasott: Berkesi, Böll, Christie, Cusack, Dallos, Dickens, Dosztojevszkij, Dumas, Fejes, Gárdonyi, Hemingway, Hugo, Jókai, Móricz, Németh L., Passuth, Prus, Rejtő, Roberts, Sánta, Solohov, Szilvási, Tolsztoj, Updike, Zola.

A felsorolt művek közül a következők tetszettek: Huszávesek, Selő a pecsétgyűrűn, Holttest a könyvtárszobában, Tíz kicsi néger, Aranyecset - A nap szerelmese, Bűn és bűnhődés, Karamazov testvérek, Gróf Monte Christo, Rozsdametető, Egri csillagok, Láthatatlan

ember, Akiért a harang szól, Az öreg halász és a tenger, Nyomorultak, 1793, Az aranyember, A köszívű ember fiai, Rokonok, Biborban született, Esőisten siratja Mexikót, A fáraó, Tizennégykarátos autó, Piszkos Fred, Csendes Don, Emberi sors, Apassionata, Kinek a sorsa, Háboru és béke, A kentaur, Nyulcipó.

Nem tetszettek a következők: Egy szolgálati ut vége, Copperfield Dávid, Édes Anna, Égető Eszter, Nana.

KIKAPCSOLÓDÓ-MENEKÜLŐ BEÁLLÍTÓDÁS

A különböző olvasói viselkedési stratégiákat modellező vélemények (2. melléklet) értékelése:

5-ös: menekülés, szellemi munka végzése, azonosulás, műveltség gyarapítása, példa,
 4-es: izgalomforrás, művészi megformálás,
 3-as: összefüggéskeresés,
 2-es: ismeretszerzés.
 az olvasói aktivitás foka * az irodalmi 3,7,-átlagos
 művel való azonosulás foka. 3,2,-átlagos

"NEM TETSZETT - ABBAHAGYTAM..."

MERLE: Állati elmék	- tetszett
WERNER: Julius Caesar	- tetszett
OTTLIK: Iskola a határon	- nem tetszett
GOLDING: A legyek ura	- nem tetszett
WERFEL: A Musza Dagh negyven napja	- nem tetszett

Állati elmék:

"Tetszett, mert tudományos is volt, szerelmes is volt, izgalmas is volt. Minden volt benne, ami kell."

Julius Caesar:

"Tetszett, mert szeretem a történelmi regényeket. Elégé szubjektív volt. Nem zavart, hogy nincs benne egyetlen párbeszéd sem. Olvastam már ilyet."

A legyek ura:

"Nem tetszett, mert borzalmas volt."

Iskola a határon:

"Nem tetszett, abbahagytam."

A Musza Dagh negyven napja:

"Nem tetszett, abbahagytam."

*

K. Ferenc olvasmányélményeinek lektűr-alaphangja mellett értékes fehangok is kiszűrhetők: Dosztojevszkij, Hemingway, Solohov, Tolsztoj és Updike is a kedvező fogadtatásra találó könyvek szerzői között szerepel. Nemcsak azért billen a mérleg nyelve mégis a lektűr felé, mert a kevéssé értékes olvasmányok mind a nagy élmények, mind az aktuális olvasmányok között számbeli fölényben vannak, hanem azért is, mert az elutasított művek között Böll, Dickens, Németh L., és Zola művei,

* A 3. mellékletben ismertetett attitűd skála alapján

tehát csak értékes művek szerepelnek. Mindennek ellenére K. Ferenc nem tekinthető tipikus lektürolvasónak. Nemcsak azért, mert izlésképlete a lektűr mellett másféle, értékesebb elemeket is tartalmaz, hanem azért is, mert a lektürolvasók azon figyelemre méltó kisebbségéhez tartozik, akiknek egyes olvasmányokról negatív véleményük van, amit ki is mondanak. Mindezek után nem okoz különösebb meglepetést, hogy K. Ferenc a kikapcsolódó - menekülő olvasói stratégiával rendelkezőknek abba a kategóriájába sorolható, akiknél ez az alapján véve passzív olvasói stratégia bizonyos aktív elemekkel is ötvöződik.

A 18 éves K. Ferenc életében az olvasás főszerepet játszik, és ez sajátos módon mégsem az élete tartalmasságáról, hanem az ürességéről árulkodik. Az olvasás, "partnerek", azaz megfelelő életcélok és cselekvésfajták nélkül tölt be K. Ferenc életében uralkodó szerepet. Hiába jár K. Ferenc három könyvtárba, és nyilatkozik úgy, hogy ami a könyvekben van, az mind érdekli, ha amugy általában semmi sem érdekli, ha a jövőjét "Hábetler módon" képzei el. Az sem véletlen, hogy elképzelt életének felvázolásakor már a kutyatenyésztés helyettesíti az olvasást.

Minderre egyáltalán nem könnyű magyarázatot találni a rendelkezésünkre álló tényanyag alapján. Szüleinek iskolai végzettsége magasabb foku, mint a többi nyolc - bemutatásra kerülő - olvasó szüleié, és ha nem is ösztönzik, de felkínálják a továbbtanulás lehetőségét, s valamennyiük otthonában volt könyv. Feltehetően az egyik ok abban kereshető, hogy otthon helyett inkább otthonokról kell beszélni. K. Ferenc életében a gyökértelenség és a magányosság fontos (és negatív) szerepet játszott. Az új állomáshelyére megérkező édesapjának legelső dolgai közé tartozik a könyvtárat felkeresni, új barátokat azonban nem lehet ilyen rövid idő alatt szerezni. A szakmáját - szavai szerint úgy tűnik, kedvelő, de dolgozni nem szerető K. Ferencnél az olvasás kifejezetten ürt kitöltő szerepet játszik. De hogyan keletkezett az ürt? A "csak a mának élek", a "nincs olyan célom, amit el akarok érni", és a "nagyon szeretek olvasni", a "mindig veszek könyvet" kijelentések rendszerré állnak össze. Az "ami könyvekben létezik, az mind érdekel" kijelentése viszont - e céltalan élet premisszái - nem lehet igaz. Ezt igazolja a kísérleti olvasmányok gyászos sorsa is. A római hadvezérről és a beszélő delfinekről szóló olvasmányosabb könyvek viszonylagos pozitív fogadtatása mellett Ottlik, Golding és Werfel kényelmetlen és kellemetlen műveit egyértelműen elutasítja K. Ferenc, akinél az irodalmi értékek befogadását illetően egyelőre csak kevés esélyt adhatunk.

BARLANGBAN

T. László 1947-ben született, nőtlen, Budapesten lakik a XIII. kerületben nagyanyjával. Iskolai végzettsége: általános iskola 8 osztálya. Szakképzettsége: autókarosszéria bognár. A Volán Vállalatnál dolgozik, kocsikisérő.

A Kender-Juta kolónia hatalmas komor épület, földszinti szoba-konyhás lakás. Udvarról nyíló 5x5 méteres konyha. Mettlachit burkolat, hengerelt falak. Átlagos konyhabutor, vaskályha, gáztűzhely. Lehel hűtőszekrény, új, szekrénnel egybeépített mosogató-blokk. A konyhából nyíló 6x6 méteres szoba, egyetlen ablaka az utcára néz. Parketta, hengerelt falak. Hideg van, bár T. László betegen fekszik. "Nem egészséges a meleg." Hatalmas dupla ágy, a lábánál heverő, ruhás szekrények, tükrös toilette-asztal, új tv, rádiók, magnetofon, az ágy felett kereszt, a falhoz támasztva két kérekpár. Könyveit a konyhaszekrénybe zsufolva tartja.

(T. Lászlóval együtt lakó hetvenéves nagyanyja elmondja, hogy ő is itt született a kolónián. Lányát - T. László édesanyját - varrónőnek taníttatták, de nem szerette ezt a szakmát. T. László apja eredetileg esztergályos volt, de már régóta mint műszaki tömítő dolgozik. T. Lászlót már kis korától a nagyszülők nevelték, a szülők másik lakásban laktak, de nem mondja el, hogy miért. T. László életutját nagy mértékben meghatározta vele született dadogása. Hiába tanult jól a gyógy-pedagógiai intézetben, az életben örökre megbélyegzett maradt. A csalódások miatt visszahúzódott, olyan munkát keresett, ahol senkihez nem kell szólnia. Zárkózott, ideges ember. Sok konfliktusa volt. Évekig a barlangi mentőszolgálat tagja volt, de összeveszett velük, mert állítólag más aratta le egy barlangterem felfedezésének a gyümölcsét, pedig már egyszer jutalmul hat hónapot Svájcban töltött.)

"NEM ÉRTEK RÁ GYEREKEKKEL FOGLALKOZNI..."

- Édesapám 11 éves korától 21 éves koráig Franciaországban élt. Édesanyám itt élt Angyalföldön. Ugy ismerkedtek meg, hogy édesapám éppen akkor ment vissza a frontra, találkozott édesanyámmal, rá egy évre megvolt a nagy szerelem és minden, rá egy évre az esküvő.

Van testvére?

- Egy öcsém, aki három évvel fiatalabb nálam és egy hugom, aki

12 éves lesz. Édesanyámék 1948-ban kaptak egy lakást, és akkor ők ott éltek, de naponta dolgoztak és nem értek rá gyerekekkel foglalkozni. Itt éltünk a nagymamánál. Csak esténként láttam a szüleimet, amint megjöttek a munkából. Elbeszélgettünk, és utána már mentek is vissza.

"BARLANGKUTATÁSSAL FOGLALKOZTAM..."

Iskolába hova járt?

- Elsőbe a Kilián Györgybe, a másodikba és harmadikba a Tomori utra, negyediket és ötödiket a Dózsa György uton.

És miért járt ennyi helyre?

- A Tomori uton az elsőben nem volt hely. Azután a beszédhibám miatt áttettek a gépére.

És hogy ment a tanulás?

- Először tiszta négyes, a negyedikben már tiszta ötös lett. Az ipari tanulón tiszta kitűnőre vizsgáztam. Leginkább a Dózsa György utra szerettem járni, mert ott volt egy bábszakkör, annak voltam tagja. Nagyon sokat jártam bábozni. Régebben jobban dadogtam, de jobban is vigyáztam erre, mint most.

Az iskolában melyik tárgyat szerette legjobban?

- A tornát.

Sportolt is?

- Igen, barlangkutatással foglalkoztam. Nagyon jó volt, elment az idő, meg minden.

Kár volt otthagyni - nem?

- Volt egy kis dolog, amiért ott kellett hagyni. Hogy mi volt, nem mondom el.

"LEVIZSGÁZTAM, DE UTÁNA ELMENTEM SEGÉDMUNKÁSNAK..."

- Autókarosszéria lakatos akartam lenni, de sajnos nem volt hely, és ezért mentem autókarosszéria bognárnak, és abból le is vizsgáztam. Tiszta kitűnőre. Ezt másképpen autókarosszéria asztalosnak hívják. Utána abbahagytam a szakmát, mert nem nagyon tetszett nekem. Édesapámék mondták, vizsgázzak le, hát levizsgáztam, de utána elmentem segédmunkásnak. És jobb. Autókarosszéria lakatosnak, az más, oda magam akartam menni.

Hova került először dolgozni?

- A Kender-Jutába. Akartam a szakmában elhelyezkedni, de amikor az egyhónapos gyakorlatot követő egyhónapos szabadság után visszamentem a gyárba, azt a választ kaptam, hogy már nincs hely, menjek annak, aminek akarok. Így mentem segédmunkásnak. Utána összeveszttem az ottani főnökséggel, volt egy kis nézeteltérés. Volt egy KISZ-vezető, akivel összebalhéztunk. Őt KISZ vonalon megintették, engem pedig majdnem elbocsátottak. Csúnyát mondott a szüleimről, és én nekimentem. Utána voltam a faipari ktsz-ben, a MÉH-nél, az Autóvill-ban, most meg a Volán-nál vagyok rakodó. A fizetés miatt változtattam helyet. Itt meg vagyok elégedve a fizetéssel. A munkára nem lehet panaszkodni. Igaz, meg kell fogni. De meg is fizetik. Megkereshetek 5000-et is. De akkor reggel 6-tól este 8-9 óráig kell hajtani, és nincs szombat és vasárnap.

"ANTIALKOHOLISTA VAGYOK..."

Hogyan osztja be a pénzt?

- Sehogy se, mert ezt mind a nagymamának viszem, és utána, hogy mi történik vele, azzal nem törődök. Például most lesz márciusban az esküvő, de már van pénz. Nem szeretek pénzzel foglalkozni. Ha elmegyek egy este, akkor egy 20-ast zsebre vágok és elég.

Abból nem szórakozhat sokat.

- De. Elmegyek ide Ujpestre, az Öreg halászbába. Megiszok két colát, hármat. Van cigányzene, elhallgatom, jól szórakoztam, minden. Antialkoholista vagyok.

A munkatársakkal nem volt probléma, hogy nem iszik velük?

- Nem, mert, hogy ki mire költi a pénzét, ahhoz senkinek semmi köze. Én, ha megiszom két korsó sört, teljesen fejre állok. Néha mondogatják, hogy smucig vagyok, de ez engem nem érdekel, mert engem más dolga nem érdekel, nem törődök vele, hogy ki mire költi a pénzét. Én csak arra figyelek, hogy mindig józan maradjak.

"LEGINKÁBB A TESTEDZÉS..."

Mondja el egy átlagos napját!

- Hat órákor kelek, fél nyolcra megyek dolgozni, fél ötig dolgozom, azután hazajövök, olvasok, vagy elmegyek egy moziba, szórakozóhelyre, de nagylábon sohasem szerettem élni. Ha jó műsor van a tv-ben, azt megnézem. Sportolok is, leginkább kérekpározkok. A hugom sokszor velem jön.

Mi érdekli legjobban ezeken a kirándulásokon?

- Leginkább a testedzés. Az, hogy jól eltávolodjon az ember ettől a füstös Budapesttől. Általában egy napra szoktam elmenni, de a záhonyi utat egy hét alatt tettem meg. Ott aludtam közben, ahol tudtam: szénaboglyában, erdőszélen, bokrok között.

Mondja el legutóbbi vasárnapi programját!

- A menyasszonyommal távolsági busszal Ceglédre mentem rokonlátogatóba. Este hazakisértem őt, otthon lefeküdtem, olvastam.

És ha nincs ilyen kirándulás, akkor általában mit csinál?

- Moziba megyek, vagy előveszek egy könyvet.

"CSAK A MOZIMŰSORT ÉS A GYLKOSSÁGOKAT..."

Ujságot olvas?

- Csak a moziműsort meg a gyilkosságokat. A sport nem nagyon érdekel, úgy, hogy drukkoljak, mert úgy gondolom, hogy ha jól játszik a csapat, akkor is kap pénzt, ha nem jól játszik, akkor is kap. Hiába ordít a meccsen egy ember, nem attól lesz még egy gól, ezt már a benti foglalkozáson eldöntik.

A tv-ben mit szokott megnézni?

- Leginkább a krimiket szoktam nézni, meg a tévéfilmeket, a háborús filmeket. Nagyon szeretem a rajzfilmeket.

A menyasszonyával hová szokott menni?

- Vele összevissza. Van amikor moziba, van amikor rokonlátogatásra, eszpresszóba.

Hogyan választja ki, hogy milyen filmet nézzon meg?

- Vagy a RTV ujságot, vagy a kritikát olvasom el előre. De ha nem jó a film, akkor inkább alszunk, kikapcsoljuk a tv-t.

A moziban mit látott utoljára?

- Hát a Bolondos ujoncokat. Nem cselekményes film, inkább jót nevetett az ember, fölvidámodtam, de nem olyan film, amin meghatódik az ember.

Szereti az olyan - érzelmes - filmeket?

- Ami megható film, azokat is sokat néztem idáig.

És színházban mikor volt?

- Körülbelül másodikos koromban voltam. Ugy gondolom, hogy a televízió elég szindarabot közvetít. Ha színházba megyek, akkor kénytelen vagyok végignézni a szindarabot akkor is, ha nem tetszik, míg a tévét bármikor kikapcsolhatom.

Látom, hogy van magnója. Milyen számokat vett fel?

- Olasz, angol táncdalénekeseket, felvettem a Je t'aime-t, meg ilyeneket. Ezeket a számokat nagyon szeretem. De van itt gyors szám is a Beatlesektől, Zepelintől, és mindenféle egyéb. Azt viszont nem szeretem, ha egy számban semmi zene nincs.

A szabadidő-tevékenységekre adott osztályzatok:

5-ös: barkácsolás, kirándulás, muzeumlátogatás, sétálás, szépirodalom-olvasás, társasági élet, ujság-olvasás,

4-es: mozibajárás, rádiózás, szakirodalom-olvasás,

3-as: televízió-nézés,

2-es: sportmérkőzés látogatása, színházlátogatás,

1-es: kártyázás, koncertlátogatás, műkedvelés

"SEM A JELEN, SEM A JÖVŐ NEM NAGYON ÉRDEKEL..."

A híreket hallgatja?

- Nem. Engem sem a jelen, sem a jövő nem nagyon érdekel. Hogy Vietnámban mi történik meg ezeket a dolgokat meghallgatom. De hogy Németországból átmegy Franciaországba egy követ, és mit csinál ott, az nem érdekel, az politika.

Saját életéről, jövőjéről van valami elképzelése?

- Meglehet, hogy segédmunkás maradok, meglehet, hogy tovább megyek, ezt még nem tudom.

Az nem jutott eszébe, hogy tovább tanuljon?

- Nem, nem tanulok. Az iskola jól ment, de ami szerettem volna lenni, az nem lehettem. Májusban jelentkeztem, de szeptemberben azzal válaszoltak, hogy sajnós a létszám időközben betelt. Nem tudom, hogy mi jött közbe. Akkor azt határoztam el, hogy tovább nem tanulok. Az embernek elmegy a kedve az egész tanulástól, mindentől, ha van ilyen. Ezt a munkát, amit most csinálók, vannak, akik már 30 éve csinálják. Az ember egész nap kint van a jó levegőn. Télen talán egy kicsit jobb a meleg műhelyben, de hozzá lehet szokni.

És a felesége? Ő is dolgozni fog? Vagy itthon marad?

- Hát ez még sajnós a jövő titka. Ha lenne, vagy lesz gyerek, akkor maradjon itthon, nevelje a gyereket.

És ha lesz fia, akkor mit szeretne belőle nevelni?

- Ez még nagyon messze van. Attól függ, hogy mi akar lenni.

Ha tovább akar tanulni, én állni fogom becsülettel, de ha nem akar, akkor nem fogom erőszakolni, hogy tanuljon, mert baj lesz. Ezt, a jövőnek a számítását még előre nem tudja az ember megoldani.

"BARLANGOZZAK, VAGY NŐSÜLJEK..."?

Egy év múlva, 1973-ban a MAKRA elolvasása előtti napokban:

Milyen bosszúságok érték?

"Semmi."

Minek örült legjobban?

"Házasságnak."

Mit tartott igazságtalannak?

"Az áremelést."

Mivel értett egyet leginkább?

"A munkámmal."

Miben döntött helyesen?

"Még nem döntöttem úgy."

Miben nem tudott dönteni?

"Barlangozzak-e vagy nősüljek"?

Miért volt magával elégedett?

"Mert megnősültem"

Mi miatt nem volt magával elégedett?

"Utazással. Lekéstem egy héttel ezelőtt a vonatot."

Mitől félt?

"Semmitől."

Mi pihentette?

"Az olvasás."

Mi lényegesen újat tudott meg a világról?

"Fantasztikus könyveket olvasok"

Mit tett kényszerből?

"Nem tudok semmi ilyent."

Mi jutott eszébe régi emlékei közül?

"Házasság, az első."

Történt-e olyasmi, ami tartós hatással lehet a további életére?

"Semmi."

"HA VALAKI MEGHALT, AZ ÉLETÉT NEM ÍRHATJA LE..."

T. László szerint a MAKRÁ-ban az író egy férfinak az életét írja le, és közölni akarja szenvedéseit. A hitvány emberek hamarabb elbuknak, mint a becsületesek.

T. Lászlónak azért tetszett ez a regény, "mert egy férfi életét írja le". Közepes értéket tulajdonít neki, de csak részben ért egyet a mű mondanivalójával, "mert, ha valaki meghalt, akkor az életét nem írhatja le."

Mi lett volna, ha Vali gyereket szül Makrának?

"Valinak abba kellett volna hagyni eddigi életét egy darabig."

✱

Írásbeli válaszok.

Ha Makra vállalja a művészhivatást, megbarátkozik-e Salgóék társágával?

"Nem."

Mi lett volna, ha Makra munkatársai komolyan megpróbálják Makrát és problémáit megismerni, és életét más irányba terelni?

"Makra becsületes ember lett volna."

Mi lett volna, ha Makra előbb ismeri meg Sztaneket, mint Magdust, és Sztaneket veszi el feleségül?

"Makra Sztanekkel nem birt volna kijönni."

Az első, sikertelen öngyilkossági kísérlet után Makra leszalad a KÖZÉRT-be cseresznyepálinkáért. Képzeld el, hogy Ön találkozik és beszédbe elegyedik vele. Milyen megoldást javasolt volna neki?

"Hogy ne csinálja és hagyja ott Sztaneket."

"ÚJBÓL ELOLVASTAM A WINNETOU-T..."

Mi volt az első könyv, amit olvasott?

- Az első könyv May Károlytól volt a Villámsugár. Azóta is vadászom. Voltam vagy nyolcéves amikor olvastam, akkor nagyon tetszett. De leginkább most már öregebb koromra a fantasztikus történetek érdekelnek...

Gyermekkorában hogyan jutott könyvhöz?

- Nyolcéves koromban iratkoztam be a Szabó Ervin Könyvtár egyik fiókjába, és azóta is odajárok. Rendszeres könyvtárlátogató vagyok. Könyvet csak olyat vásárolok, ami az érdeklődésemet fölkelti, de most már úgy vagyok, hogy annyi könyvem van, hogy inkább ki kell dobni őket, mert már nem férnek el.

Mennyi van?

- Sok, az a szekrény tele van.

A könyvtárba hogyan jutott?

- Édesapám járt a könyvtárba, és amikor hallotta, hogy van gyermekkönyvtár, elvitt engem is. Ő benne volt az olvasómozgalomban. De azóta több a munkája és kevesebbet olvashat.

És az édesanyja?

- Édesanyám inkább horgolni, kézimunkázni szeretett, de most már ő olvas többet.

Mit olvasott utoljára?

- Újból elolvastam May Károlytól a Winnetou-t, az Ezüst tó kincsét, a Medveölő fiát, a Sivatag szellemét, az Olajkirály-t olvastam utoljára.

A könyvtárból utoljára mit hozott ki?

- Az íróra hirtelen nem emlékszem, mert azt hamar elfelejttem. A könyv címe: Igen. Az amerikai meg a szovjet írókat szeretem a maiak közül, de leginkább a tudományos-fantasztikus műveiket. A Kozmosz sorozatom teljesen megvan. Jobban szeretem a tudományos könyveket, mint amikor valakinek az élete drámáját leírják. Elég az embernek a saját élete, gondolata, nem érdekel mások élete, inkább a sajátom. Sok könyvet olvastam a vietnámi háborúról is. Reméljük, hogy az idén vagy jövőre, - mivel van ez a konferencia - a vietnámi háború már meg fog szűnni.

"BERKESI, REJTŐ, DUMAS..."

A listában felsoroltak közül a következő szerzőktől olvasott:

Berkesi, Dumas, Fejes, Gárdonyi, Hemingway, Jókai,
Passuth, Roberts, Rejtő, Solohov.

A szerzők következő művei tetszettek:

Sellő a pecsétgyűrűn, Rozsdatemető, Tizennégykarátos
autó, Piszkos Fred.

KIKAPCSOLÓDÓ-MENEKÜLŐ BEÁLLÍTÓDÁS, AKTÍV FELHANGOK- KAL

Az irodalmi művekkel kapcsolatos olvasói viselkedési stratégiákat mo-
dellező vélemények értékelése:

5-ös: menekülés, izgalomforrás, azonosulás, szellemi
munka végzése, összefüggéskeresés,

3-as: műveltség gyarapítása, példa,

2-es: művészi megformálás,

1-es: ismeretszerzés,

Az olvasói aktivitás foka 3,1 - elég gyenge

Az irodalmi művel való azonosulás foka 3,4 - elég erős

"NEM TETSZETT, MERT AZ ÉLETBŐL VETT ESET..."

T. László válaszai a kísérleti olvasmányokra:

GÁRDONYI: Láthatatlan ember — nagyon tetszett

JÓKAI: Jövő század regénye — nagyon tetszett

HEMINGWAY: Akiért a harang szól — nagyon tetszett

HEMINGWAY: Bucsú a fegyverektől — tetszett

MOLDOVA: Az idegen bajnok — nagyon tetszett

CAPOTE: Hidegvérrel — nem tetszett

UPDIKE: Nyulcipő — nem tetszett

Négy vélemény:

A jövő század regénye:

Ez arról szól, hogy egy tudós édesapja megépíti a re-
pülőt és neki nem sikerül és a rokonai bezárják a Li-
pótmezőre, a fia katona és amikor a király kiadja az
utját, akkor felkeresi az édesapját, az apa azt mondja
neki, menjen el egy üzlettársához. El is megy hozzá.
Meggötik az üzletet. A férfi székely mestereket fogad
és elkezdik építeni a repülőgépet. Nagyon tetszett ne-
kem.

A láthatatlan ember:

Tetszett. A régi magyarok életéről szól.

Az idegen bajnok:

Több történetből áll. Az író a régi és a mostani világot
ábrázolja. Az idegen bajnok: egy férfi az ellenforrada-
lom alatt kiszökik külföldre, 56 után hazajön családjá
óhajára. Feleségétől elmegy és találkozik egy nővel, az-
tán ezzel is összeveszik. A végén a Vidám Parkba megy,
öngyilkos akar lenni a ringlispiñél, de a fékező meg-
menti. Tetszett a könyv, mert mostani történetek és iz-
galmas.

Rokonok:

Háromszor kezdtem el olvasni, háromszor repült a sarokba, de azért elolvastam, és elég jó könyv volt.

Hidegvérrel:

Nem tetszett a gyilkosság miatt, meg azért, mert az életből vett eset.

✱

T. László irodalmi érdeklődését és izlését a következő öt író nevével jellemezhetjük: Berkesi, Dumas, Fejes, May és Rejtő. Közülük négy elsősorban kikapcsolódó-menekülő beállítódásra enged következtetni. Fejes neve viszont bizonyos mértékig megkérdőjelezi feltevésünket. T. László alapvetően kikapcsolódó-menekülő olvasói stratégiája olyan elemekkel is rendelkezik, amelyek a szellemi munka végzését vállaló és az összefüggésekre fülfelő, lényegi-esztétikai beállítódású olvasók irodalmi műveket kapcsolatos stratégiájának a sajátja.

A felemás izlésképlet T. László negyedszázados életének felemásságával indokolható. A szülők helyett a nagyszülők nevelték, azt hogy az általános iskolában jó tanuló volt, csak gyógytárgyoktatási bizonyítvánnyal tudja igazolni, szakmunkás oklevéllel kocskisérő. Nem tud kijönni a főnökeivel, a barlangász társaival, a feleségével. Az "Öreg halászbán" cigányzene és Coca-cola mellett szórakozik, az újságból a moziműsorokon kívül csak a gyilkosságokat olvassa el, de a filmeket és a televízió műsorokat csak előzetes értesülések és kritikák után választja ki. Sem a jelen, sem a jövő nem érdekli. Ennek az elégtelenségnek fontos tartozéka a könyv és a könyvtár, de az emberi kapcsolatoknál is fontosabb barlangászhoz képest csak harmadlagos és elsősorban ürkitöltő az olvasás szerepe T. Lászlónál. A dolgot azonban mégsem ilyen egyszerű, mert néhány jel arra mutat, hogy a továbblendítő kerék szerepét is betölthetné T. László olvasmányai: T. László egykor bábszakkör, később pedig a barlangi mentőszolgálat és egy felfedezőcsoport tagja, és aki az újságokban csak a gyilkosságra reagált, a vietnámi háborúról is olvasott könyvet.

A felzaklató, a kész megoldást nem adó, vagy nem jól végződő kísérleti olvasmányokat elutasította. A szellemi munka végzésének vállalása úgy látszik csak jámbor szándék T. Lászlónál, mely csak a könyvvel feladatokat adó olvasmányoknál válik valósággá. Ennek alapján nem, illetve aligha adhatunk a közeljövőben nagy esélyt T. Lászlónál az értékes irodalmi műveknek. A fő tendencia mellett azonban - akár életében és olvasói beállítódásában - egy biztatóbb mellék tendencia is érvényesül, erre Kertész Á. és Moldova könyveinek kedvező fogadtatása lehetne a bizonyíték. Ezek a könyvek - ez sem véletlen - ugyanazért tetszettek, ami miatt Capote és Updike regényeit elutasította: a való életből merítés miatt. A második házasság és a barlangászás folytatása között csak nehezen és kétségek között döntő T. László több napos kerékpáros barangolásai és az "Öreg halászbán" töltött estéi ma még elsősorban a való világnál kellemesebb világba menekülés célját szolgálják, de ha T. László menekülései közben az utjába kerülő - számára azért nem teljesen közömbös - valóságelemekre felfigyel, a kevésbé kellemes, de a valóság miatt értékesebb világba induló felfedező utakra is rászánhatja magát.

IPARKODVA

P. Judit 1950-ben született, hajadon, Budapesten a IX. kerületben lakik a szüleiivel. Iskolai végzettsége: általános iskola 8 osztálya. Szakképzettsége: fonó. A KISTEXT-ben dolgozik mint fonónő.

"AZ OSZTÁLYBAN ÉN VOLTAM A LEGJOBB KÉMIKUS..."

- Nagyon szerettem iskolába járni. Az irodalom, a kémia, a nyelv-tan és a mértan volt a kedvenc tantárgyam. Én voltam az osztályban a legjobb kémikus. Sok helyre elvittek minket, voltunk a Hadtörténeti Intézetben is. Ami rossz volt, talán az, hogy volt olyan tanuló, aki nem tudta annyira a leckét, mint én, és mégis jó jegyet kapott. Nem az, hogy ezek értelmiségiek voltak, hanem mintha próbáltak volna a tanár közelébe férkőzni. Én zárkózott voltam. Ajándékot én nem tudtam adni a tanároknak.

"A TANULMÁNYI SZABADSÁGOT NEM ADJÁK MEG..."

- A Lőrinci Fonóban tanultam a szakmát, ott dolgoztam, aztán a KISTEXT-tel kötöttem szerződést, ott dolgozom egyfolytában. Végig kitűnő tanuló voltam. Meg is kérdezték, hogy ilyen tanulmányi eredménnyel miért ide jelentkeztem. Hát én azt válaszoltam rá; tényleg szerettem volna tanulni, jelentkeztem is a Zrínyi Gimnáziumba, de nem vettek fel helyhiány miatt. Én a Nagyot-hallók és Süketnémák iskolájába jártam, ezért nem vettek fel. Aztán fonónő szerettem volna lenni, és jelentkeztem. Spanyol-náthám volt kiskoromban, és a hallásom nagyon meggyengült. Ott kell majd hagynom a szakmámat, mert azt mondta az orvos, hogy itt 30 éves koromra megsüketülök.

Nem próbált máshová jelentkezni?

- De próbáltam. Gimnáziumba, technikumba. Nem vettek fel sehol. A tanárok nem tudtak erre valami tanácsot adni, hogy hol lehetne jelentkezni?

- Nem tanácsoltak semmit. Egyetemisták voltak kinn nálunk, ők biztattak, hogy próbáljak meg máshová jelentkezni.

Én nem értem. Normál hangerővel beszélgetünk, és megérti.

- Én sem értettem. Kicsit el is keseredtem.

Szülei mit tanácsoltak?

- Még mindig azt mondják, tanuljak tovább. Most is próbálkoztam a gyárban. Textiltechnikumba szerettem volna jelentkezni, és azt

mondták a gyár vezetői: nyugodtan, Judit, maga nagyon jó tanuló volt az ipari suliban, két év szükséges ahhoz, hogy tovább lehessen tanulni. A két év gyakorlatom kitűnő volt, aztán megint kértem, hogy szeretnék technikumba menni. Azt mondták, hogy ők a tanulmányi szabadságot nem adják meg, mert nincs rá mód. És az embernek valahogy elmegy a kedve. Van egy másik lány, aki ezért lépett ki. En is ki fogok lépni hamarosan.

"NAGYON SZERETEK ÁLTALÁBAN KÖZÖSSÉGBEN LENNI..."

Magát a munkát szereti?

- Igen. Most is nagyon szeretem. A gyűrűst (gyűrűs fonó) szerettem jobban, de onnan el kellett jönnöm, mert nagyon ártott a hallásomnak. Így kerültem ide a bálabontóba. Itt 400 forinttal kevesebb a fizetésem.

A szakszervezetnél nem tett panaszt?

- Mindenhol.

Mennyit keresett először?

- Mivel kitűnő voltam, 90 %-ot kaptam, 936 forint volt az első fizetésem. Utána mindig ment feljebb, itt 1700-1800 a fizetésem. Beszerveztek egy szocialista brigádba. A brigádban is jól éreztem magam. Sokat voltunk együtt munkaidő után. Kirándulni, meg máshol is. Nagyon szeretek általában közösségben lenni. De azért szeretnék textiltechnikumot végezni.

"AMIKOR HETEDIKBE JÁRTAM, ÉN MOSTAM, ÉN FÖZTEM..."

Hányan laknak ebben a lakásban?

- A szüleim meg én.

Most mi a foglalkozása a szüleinek?

- Édesanyám bedolgozó, apám gondnok. Régen építőiparban dolgoztak mindketten. Anyám segédmunkásként kezdte, aztán elvégezte a gépkezelői tanfolyamot. Akkor még csak 6 osztályt végzett, de később letette a másik kettőt is.

Édesapjának mi a szakmája?

- Villanyszerelő.

Testvére nincs?

- Volt egy mostoha bátyám, de meghalt. Ő is szeretett tanulni. A munkahelyén érte baleset. Velünk lakott. Ahol régen laktunk, ott heten laktunk egy szobában. Akkor nem volt könnyű. Amikor hetedikbe jártam, én mostam, én főztem, én takarítottam, anyám pedig dolgozott, hogy össze tudjuk hozni a pénzt erre a lakásra. Már az iskolában gondoltam arra, hogy ha hazaérek, mit is fogok főzni. Kezembe adták a pénzt, hogy egy, vagy két hétre osszam be. Nagyon önálló vagyok. Most is sokszor rám bizzák.

A vőlegényének mi a foglalkozása?

- Most a MALÉV-nél rádiós.

Mikorra tervezik, hogy összeházasodnak?

- Március-áprilisra.

Mi a szakmája?

- Viz- és gázszerelő, műtős, aztán került a MALÉV-hez.

Mi a véleménye a házasságról?

- Akkor tartom jónak, ha előtte nagyon szereti egymást a két fél, és azután szép harmonikus életet élnek. Kanálcsörrenésnek kell

lenni, de meg kell mindent beszélni. Itt fogunk majd lakni, lakásgondunk nem lesz. Szeretnénk majd egy fiút meg egy kislányt.

Később?

- Nem, fiatalon akarunk gyereket.

"SZERETJÜK A KÜLÖNLEGES ÉTELEKET..."

Mennyi az összjövedelmük?

- Az enyém 1800 forint. Hazaadom mind. Közösén gazdálkodunk. Divatosan járok. Nagyon szeretem a szüleimet, ők is engem. Most apám sokat tulórázott, így 3300 forintot kapott, de különben 2500 körül keres. Édesanyámnál attól függ, hogy mennyi munka van, meg mi mennyit segítünk neki. Szatyrokat hegesztünk, a vőlegényem is segít. Most így több mint 4000 Ft-ot kapunk.

Mennyi megy el kosztra?

- Hát talán több mint 2000 forint. Szeretjük a különleges ételeket, bár a husért nem vagyunk annyira oda, inkább tésztásák vagyunk.

OTP?

- Most van. Vőlegényemmel közösen vettünk egy motort.

Ruházkodás?

- Attól függ. Divatosan öltözködöm, de sokszor inkább az ötleteségtől néz ki jól a ruhám.

"A FALIÚJSÁGOT SZERKESZTEM..."

KISZ-tag?

- Igen.

Mit jelent ez?

- Minden gyűlésre eljárók, kaptam is már könyvet, hogy nagyon jó KISZ-munkát végzek. Nagyon jól érzem magam. A faliújságot szerkesztem. Kirándulni megyünk együtt, szórakozni, mindenhova. Jó közösségi szellem van.

Más feladatot nem szeretne végezni?

- Megelégszem evvel is, jó így nekem. Titkár nem szeretnék lenni. Nehéz dolog összeegyeztetni a programot, mert mindenki mást akar.

"AZ SE JÓ, HA AZ EMBER MINDIG TÖBBRE VÁGYIK..."

Mit vár a jövőtől?

- Boldogságot.

Egyéni boldogságot?

- Igen, mert akkor a család is boldog lesz.

Kinek a munkáját becsüli a legtöbbre?

- Elsősorban a szüleimét. Sokat tanulok tőlük.

És legkevesebbre?

- Nem tudok ilyet.

Mik a legelőnyösebb foglalkozások, és melyek a leghátrányosabbak?

- Nem tudom. Aki szeret dolgozni, és tényleg dolgozik, az mindent elér. Mindenhol lehet érvényesülni, akár munkás, akár értelmiségi,

csak dolgozni kell. Az se jó, ha az ember mindig többre vágyik, mert minél többet akar, annál kevesebbet kap.

Egy év múlva, 1973. novemberben a MAKRA elolvasása előtti napokban:

Milyen bosszúságok érték?

- "A vőlegényemmel szakítottam. A KISZ-ben szervezési munkát végzek és mindenki mindennel hozzám jön. Lefujták a szüreti bált."

Minek örült a legjobban?

- "Egy új ruhát kötöttem, és egy új szőnyeget vettem."

Mit tartott igazságtalannak?

- "Kifelejtettek a jutalomból. A fonóból senki sem mehetett a Balatonra jutalomnyaralásra."

Mivel értett egyet leginkább?

- "Hogy a chilei kommunistákat halálra akarják ítélni, és hogy ez ellen tiltakoznak."

Miben döntött helyesen?

- "Hogy a vőlegényemet elküldtem. Becsülöm az eszemet, hogy így csináltam."

Miben nem tudott dönteni?

- "Nem tudok ilyet mondani."

Miért volt magával elégedett?

- "Külföldi vendégek voltak, és megdicsérték azt a faliújságot, amelyet én csináltam."

Mi miatt nem volt magával elégedett?

- "Nem tudok ilyet mondani."

Mitől félt?

- "Nem szoktam félni semmitől sem."

Mi pihentette?

- "Az olvasás."

Mi lényeges újat tudott meg a világról?

- "Hogy milyen összetartóak az emberek, az emberiség, például Vietnám megsegítésében."

Mit tett kényszerből?

- "A szakszervezeti bizalmiságot elvállaltam."

Mi jutott eszébe a régi emlékei közül?

- "Az, hogy sokat jártam táncolni és a "régik" barátok, a vőlegény előtti társaság, mert hiányoznak."

Történt-e olyasmi, ami tartós hatással lehet a további életére?

- "Unokabátyámtól kért anyám a vőlegényem számára kölcsön, szóval kettőnknek. A vőlegény elment, a kétezer forint odalett, nekem kell egyedül fizetni."

"NEM OLYAN A MONDANIVALÓJA, MINT EGY JÓ REGÉNYNEK."

Kertész Ákos MAKRA c. regénye P. Juditnak tetszett, de nem nagyon, a befejezése miatt. Értékes irodalmi műnek tartja, de mondanivalójával csak részben ért egyet, mert "nem olyan a mondanivalója, mint amilyenek gondolta az elején. Szébbet és érdekesebbet vártam. Nem olyan a mondanivalója, mint egy jó regénynek." P. Judit értelmezése szerint egy munkássrácról szól a regény, az életéről, arról, hogyan élt, hogyan nevelkedett fel, egy másik helyzetbe hogyan illeszkedett be, a gyárban hogyan alkalmazkodott, a szerelméi hogyan szerették és hogy mennyi csalódás érte. Makra nem úgy gondolta, ahogy az író leírta az életet.

Valit biztos elvette volna és Valit meggyőzi, hogy az élet úgy szép, ahogy ő elképzei."

Mi lett volna, ha Vali gyermeket szül Makrának?*

- "Elváltak volna utjaik, mert Vali vagy elhagyta volna Makrát, vagy Makra magával viszi a gyereket és ő hagyja el Valit."

Ha Makra vállalja a művészhivatást, megbarátkozik-e Salgóék társaságával?

- "Igen, mert Salgót is a művészet érdekelte leginkább."

Mi lett volna, ha Makra munkatársai komolyan megpróbálják Makrát és problémáit megismerni, és életét más irányba terelni?

- "Akkor nem lett volna olyan boldogtalan, és nem lett volna öngyilkos, és boldog családi életet élt volna Magdussal."

Mi lett volna, ha Makra előbb ismeri meg Sztaneket, mint Magdust, és Sztaneket veszi el feleségül?

- "Ha megnevelte volna Sztaneket, egész jó házasság lett volna, mivel Magdus is igen megszerette Makrát. De Makra nem találta volna meg benne az igazi hű segítőtársat."

Az első, sikertelen öngyilkossági kísérlet után Makra leszalad a KÖZÉRT-be cseresznyepálinkáért. Képzelve el, hogy Ön találkozik és beszédbe elegyedik vele. Milyen megoldást javasolt volna neki?

- "Hogy jöjjön el velem a pálinkával együtt egy presszóba és egy kávé mellett megbeszéltük volna, hogy miért vette a pálinkát. Így kiment volna a fejéből. Biztos kiment volna az agyából a mi beszélgetésünk által."

"MINDENKIHEZ MENTEM A HÁZBA KÉRDEZNI."

Mikor kezdett el olvasni?

- Másodikos voltam, amikor elkezdtem az újságokat olvasni. Járt otthon sok újság. Most is jár legalább 15-féle. Nagyon érdeklődő vagyok, kiskoromban is nagyon kíváncsi természetű voltam.

A környezete segítette ebben?

- Igen. Ott a házban, ahol laktunk, volt egy víz- és gázszerező, és az egy olyan tanult ember volt, meg a felesége is, és attól kértünk tanácsokat. Otthon is sokat tanultam. Mindenkihez mentem a házba kérdezni.

A családban volt-e könyv?

- Sok. Krimi, szerelmes, irodalmi.

Sok?

- Igen. Sokat vásároltunk is. Vettünk 1500 forintért is. Szerettünk nagyon olvasni. Nagybátyám volt az, aki mindig tanulni akart, és minket is serkentett.

Az apja is szokott olvasni?

- Igen. Mindent. Szerelmeset, krimi.

"NAPILAPOT, FOLYÓIRATOT ELSŐSORBAN."

Mikor olvasott először könyvet?

- Légy jó mindhalálig-ot. Nem emlékszem hány éves voltam. Másodikos korom óta olvasok újságot. A nagymamám foglalkozott velem. Kikérdezte a leckét és közben ő is tanult.

*

Írásbeli válaszok

Gyerekkorában szeretett olvasni?

- Igen. Napilapokat, folyóiratokat elsősorban. Könyvet kevesebbet. Mikor olvasott utoljára, és mit?

- Szekeres Károlytól. A címére nem emlékszem. Talán Gyilkosság előre megfontolt szándékkal. Nagyon tetszett.

Hogyan jutott hozzá?

- Ismerős ajánlotta.

Mikor, hol szokott olvasni?

- Itthon. Általában 5-10 könyvet hozok egyszerre.

Ki szokott könyveket ajánlani?

- Megkérdezem a könyvtárost. Adnak egy papírt bele, és kéri a véleményemet. 5-6-nak már irtam is véleményt.

Volt-e olyan könyv, amit félbehagyott?

- Ami nagyon komoly könyv, vagy nehéz, azt leteszem, vagy megkérdem.

Szakkönyvet olvas?

- Igen. Leginkább a kultúrával és egyéb ilyen témával foglalkozó könyveket olvasok.

LEKTŰR ÉS ROMANTIKA

A listában felsoroltak közül a következő szerzőktől olvasott:

Berkesi, Bronte, Bulgakov, Christie, Dallos, Dickens, Dumas, Fejes, Gárdonyi, Hemingway, Hugo, Jókai, Mikszáth, Móricz, Rejtő, Solohov, Szilvási, Updike, Zola.

Tetszett:

Huszévesek, Úvöltő szelek, Holttest a könyvtárban, Aranyecset-A nap szerelmese, Twist Olivér, Copperfield Dávid, Egri csillagok, az Öreg halász és a tenger, Nyomorultak, Az aranyember, A kőszívi ember fiai, Fekete város, Beszterce ostroma, Rokonok, Tizennégykarátos autó, Emberi sors, Nyulcipő, Két fogoly. (És a listán felsoroltakon kívül Szilvásitól az Albérlet a Sip utcában.)

Nem tetszett:

A mester és Margarita, Rozsdatemető

KÖZNAPI-INFORMÁLÓDÓ BEÁLLÍTÓDÁS

Az irodalmi művekkel kapcsolatos olvasói viselkedési stratégiákat tükröző vélemények értékelése:

5-ös: ismeretszerzés, művészi megformálás,

4-es: műveltség gyarapítása, példa, menekülés, izgalomforrás,

3-as: összefüggés keresés,

2-es: szellemi munka végzése, azonosulás

Az olvasói aktivitás foka: 4,4 - elég erős

Az irodalmi művel való azonosulás foka: 2,7 - elég gyenge

Hogy a lektűr + romantika izlésképlet milyen jól összefér a köznapinformálódó olvasói viselkedési stratégiával, arra jó példa P. Judit két modern novellára

✱

P. Judit itt a kísérltetünkire utal.

való reagálása: Örkeny: Meddig él egy fa? c. novellája P. Juditnak csak közepesen tetszett, mert "azt nem értem, hogy Bánné miért nem adja oda a fát az illetőnek, aki megvette, és hogy az illető miért nem akarja elvinni?" Sánta: Nácik. c. novellája egyáltalán nem tetszett, mert "olyan gyerekes, hogy az ember szemmel is megérti a tartalmát. A mondanivalója gazdagabb is lehetne. Ha ránézek, azt hiszem, hogy valami komolyabb olvasmány. Az ismételések túl sokszor hangzanak el benne, ezek nem kellenének bele szerintem."

"TALÁN HEMINGWAY..."

P. Judit válasza a hat kísérleti olvasmányra.

BRONTE: Viletté	— nagyon tetszett
HEMINGWAY: Akiért a harang szól	— tetszett
DÜRRENMATT: Igéret	— tetszett
FEUCHTWANGER: Csunya hercegnő	— nem tetszett
FEUCHTWANGER: Simone	— tetszett
FLAUBERT: Bovaryné	— nem tetszett

P. Judit véleménye a neki nem tetsző művekről:

a Simone vontatott volt. Flaubert regénye azért nem tetszett, mert kissé hóbortos volt a nő.

A tetszéssel fogadott művekről:

Bronte Viletté című műve: "Nagyon szép, romantikus könyv, lekötötte a figyelmet"; Hemingway: Akiért a harang szól című műve: "Tetszett, mert a szerelem sem gátolta meg feladatának teljesítésében."

P. Judit nagy élményei között a romantikusoknak, valamint Hemingway, Móricz, Solohov és Updike regényeinek értékes kisebbsége mellett Cronin, Berkési, Dallos, Rejtő, Szilvási és Zilahy regényei alkotják a többséget, és adják meg irodalmi izlésének fő jellemvonásait. A nagy élmények között kisebbségben jelenlévő értékes művek pozícióját még az is gyengíti, hogy az elutasított olvasmányok között csak Fejes- és Bulgakov-típusú regények szerepelnek. A P. Juditéhoz hasonló olvasói stratégia nem túl gyakori a nőolvasók körében; a szépirodalmi műveknek információ-forrás funkciója sokkal fontosabb egyéb funkcióinál. Náluk - így P. Juditnál is - még a "szép"-nek is az "informatív" a szinonimája. Az ismeretforrás és a műveltség gyarapítása mellett a menekülés eszközeinek is tekinti olvasmányait, de nem a hozzá hasonló vagy a vágyott sorsú hősök védelmét keresi ez a fiatal lány, hanem elsősorban az érdekes ismeretek világát. Az irodalmi művekkel kapcsolatos beállítódását így a köznapinformálódó kategóriába lehetne sorolni. Mindez nem rejtélyes különlegesség. Általános iskolás korában P. Judit volt a legjobb kémikus az osztályban, és amikor 13 éves korában őreá hárult a háztartásvezetés gondja, akkor elsősorban az e feladat elvégzéséhez szükséges ismeretekre volt szüksége. Nem véletlen, hogy legkedvesebb általános iskolai élményei között is egy ismerettár, a Hadtörténeti Múzeum meglátogatása szerepel. A Nagyothallók és Süketek Intézetéből jó tanuló létére sem sikerült gimnáziumba kerülnie, a szövőgyár pedig, ahol nagy lelkesedéssel dolgozik, a mindenfajta munkát megbecsülő és kedvvel végző leánynak nem biztosít lehetőséget arra, hogy

szakmájában tovább képezhesse magát. P. Judit mindig arra törekedett, hogy áttekintő képet alkothasson az őt nem mindig dédelgető világról. Meg akarja érteni a dolgokat: a főzés technikáját, vőlegényét, és Makrának is meg akarja magyarázni - elsősorban érvekkel és nem érzésekkel - hogy az öngyilkosságnak nincsen értelme, "Becsülöm az eszem, hogy elküldtem a vőlegényemet" - nyilatkozza, és felindulás nélküli bosszúsággal könyveli el a forintokban kifejezhető veszteségét: "a vőlegény elment, kétezer forint odalett", majd egy sikeres szőnyegvásárlásról számol be.

Az olvasói beállítódásból hiányzó azonosulás és a hétköznapi magatartásának látszólagos érzelmenélkülisége rimelnek egymásra. "Nagyon önálló vagyok" - mondja, és arra gondolunk, igen, neki nincs is szüksége arra, hogy a könyvek hősein elérzékenyüljön, érzéseikkel azonosuljon. A dolog mégsem ilyen egyszerű, hiszem a brigádban igen jól érzi magát P. Judit, és nagyon kedveli a közösséget. Jobban bosszantja a vőlegényével való szakításnál, hogy nem sikerült megszerzenie a szüreti bált a KISZ-ben. Ugy tűnik, hogy a hátrányok leküzdése talán tulontul is érzélnyé alakította, vagy "egyszerűen" csak érzelmei visszatartására készítette. Ezért tartja Sánta: Nácik c. novelláját gyerekesnek, és ezért nem érti, hogy miért nem akarja az idős hölgy elvinni a fát Örkény: Meddig él egy fa c. egypercesében. Persze nem csak a két novellával való sikertelen küzdelme alapján véljük úgy, hogy kissé féloldalas olvasói beállítódása a "megérezhető", és a nehezen "megfejtető" irodalmi művek befogadásában is akadályozza.

A lektűr + romantika izlésképlet és a köznapi-informálódó olvasói stratégia szerves egységet alkothat, erről győződött meg bennünket P. Judit kísérleti olvasmányokkal való viselkedése is. Nem a romantikus olvasmányoknál következett be a rövidzárlat, pedig azok ugyan-csak bővelkednek érzésekben, hanem éppen a "racionálisabb" realista műveknél. Itt vált bizonyossá, hogy nem csupán arról van szó, hogy P. Judit tulságosan józanul és tulságosan is kevés érzéssel tart kapcsolatot a világgal, hanem arról is, hogy a számára sohasem közömbös világról - melyre hallatlanul kíváncsi - még csak eléggé felületes áttekintése van. Ezért tartja például Bovarynét hóbortosnak. P. Juditnál az ismertető műveknek egyelőre még sokkal nagyobb az esélyük, mint az esztétika szabályai szerint ábrázoló műveknek. A lektűrnek és a romantikának is nagyobb még az esélye, mint a realista és a modern alkotásoknak, mindaddig, amíg P. Judit nem lesz részévé olyan emberi összefüggésrendszereknek, amelyeknek titkait már régóta szeretné megfejteni és átélni.

LELKESEN

K. László 1948-ban született, nős, egy gyermek apja, Budapesten a IV. kerületben lakik a szüleinél. Iskolai végzettsége: általános iskola 8 osztálya. Képzettsége: esztergályos. Hiba-felvételező a Forgácsoló Szerszámok Gyárában.

Néhány éve épült házgyári lakótelep. A hatalmas falanszterszerű szalagházban négy K. László is lakik. Középtermetű fiatalember nyit ajtót, hatalmas törülközőbe burkolva, éppen féléves kisfiát fürdette. A fürdés befejezése után szívesen vállalkozik az interjura, a kérdésekre felszabadultan, gátlás nélkül válaszol. A beszélgetés felesége szüleinek kispolgári izléssel berendezett szobájában folyik, a kisebbik szobában a gyerekek alszik. Az interjút végig hallgatja felesége is, de láthatólag feszélyezetten, egyszer sem szól közbe. Fél óra elteltével megérkeznek az asszony szülei is. A későbbiek során az anyós a fiatalok pénzbeosztásával, az após pedig a mozgalmi munkával kapcsolatban tesz egy-egy megjegyzést.

"AMIKOR KIVÁGTÁK A FASORT, HOSSZÚ IDEIG SZOMORÚ VOLTAM."

- Pesterzsébeten születtem egy szoba-konyhás lakásban. Két lakásból álló családi ház volt, az épületet hosszabb idő óta apám és családja lakta. A lakáshoz nagy kert tartozott. A környéken szakmunkások, kereskedők, vagy inkább ilyen bolti eladók, meg tisztviselők laktak. Nagyon szerettem ezt a kertes környezetet. Emlékszem, úgy nyolcéves lehettem, amikor az utcában kivágták a fasort, hosszú ideig szomorú voltam. Az épület téglából készült, a szobában parketta volt. Kiskoromban kokszkályhával fűtöttünk, később a szobába fatüzelésű cserépkályha került. A W.C. az udvaron volt. Ugy öt éves lehettem, amikor az udvarra bevezették a vizet és hét - vagy nyolcéves koromban a házba is bevezettük.

Mikor és hol születtek a szülei?

- Édesapám 1908-ban született Debrecenben, anyám pedig 1911-ben Nyíregyházán.

Hogyan kerültek Pestre?

- Apámnak órás volt a szakmája és ott Nyíregyházán nemigen

volt munkalehetőség, ezért aztán feljött Pestre, itt dolgozott egy pár évig, majd utána lekerült Tatabányára, mert akkor már ismerte anyámat, vagy hét évig udvarolt neki. Anyám varrónő volt, ilyen angol-francia szabász. Nem volt önálló, mindig valakinek a műhelyében dolgozott. Ugy ismerkedtek össze, hogy anyámnak elromlott az órája és bement abba az üzletbe, ahol apu dolgozott. Megtetszettek egymásnak és utána hét évig udvarolt neki. Hát én ezt soha nem csinálnám, hogy hét évig udvarolok egy lánynak.

Hogy kapták ezt az új lakást?

- Apám "A Szocialista Hazáért" kitüntetést kapott, és ez azzal jár, hogy lehetőség van minőségi lakáscserére, meg utazási kedvezményre is. Az új lakás kétszobás, illetve csak másfél szobás, de négyzetméterre talán még kisebb, mint a régi volt.

Hogy vannak megelégedve az új lakással?

- Bevallom, hogy én nem nagyon szeretem, mert megszoktam az erzsébeti környezetet. A szüleim is mindig - már vidéken is - kertes házban laktak, de eleinte azért tetszett nekik az új lakás; az, hogy mindig folyik a meleg víz, központi fűtés van, és van gáz is.

"HA RAJTAM MÚLIK, RÉGÉSZ LETTEM VOLNA."

Beszéljen az iskolai tanulmányairól.

- Hát az elején nagyon jó tanuló voltam, úgy hogy szüleim már kezdték azt hinni, hogy csodagyerek vagyok és már tervezgettek, hogy mi lesz ebből a gyerekből. Hát én először, ha megkérdeztek, azt mondtam, hogy hajóskapitány akarok lenni, vagy repülőtiszt, később aztán már fűtő, aminek az volt a megindokolása, hogy ott mindig jó meleg van én pedig elég fázós gyerek voltam. Aztán ahogy így teltek-múltak az évek, egyre rosszabb lett a bizonyítványom, főleg azután, hogy anyám elment dolgozni. Így meglazult a gyeplő, hogy úgy mondom, egyre nagyobb hatással lett rám az utca. Mindig nagyon szerettem idősebb srácok vagy felnőttek társaságában lenni. Így aztán egy évre rá, már azt is tudtam, hogy nem a gólya hozza a gyereket.

Miért kezdett dolgozni az édesanyja?

- Hát úgy harmadikos vagy negyedikes lehettem, amikor apám, aki korábban igazgató volt, kezdett iefelé csuszni. Szükségünk volt a kieső pénzre, ezért anyám beállt a Május 1 Ruhagyárba varrónőnek. Így aztán, amikor magamra maradtam, a kitiűnből előbb jeles lett, majd négyes, úgyhogy 3,75-el fejeztem be az általános iskolát, ami nem nevezhető jó eredménynek.

Milyen tárgyakat szeretett a legjobban?

- Hát nekem a humán tárgyak, a történelem meg a magyar, ezek voltak a kedvenc tantárgyaim. Az elvont tárgyak, amik nem voltak kézzel foghatók, mint pl. a fizika, hát attól már a hajam szála is az égnek állt. Mondjuk a matematika az valamennyire érdekelt, ha megértettem. Így hát, amint mondtam, nem valami nagy eredménnyel végeztem, de azért fölvettem a technikumba.

Legszívesebben milyen foglalkozást választott volna?

- Hát, ha rajtam múlik, akkor régész lettem volna, de ezt a szüleim semmiképp sem engedték. Minden áron azt erőltették, hogy valami műszaki pályára menjek. Ezért kerültem azután a Bánki

Donát Gépipari Technikumba. Pedig korábban azt sem nagyon tudtam, hogy mi egy csavar vagy mi a különbség egy facsavar és egy vascsavar között. A technikumban aztán gyorsan megbuktam kétszer, úgyhogy az első osztályt kétszer jártam - itt úgy látszik, nagyon-nagyon megszerettek. Aztán a másodikban megint megbuktam. Így aztán úgy döntöttem, hogy nem fásztjuk tovább egymást a technikumon, inkább elmegyek inasnak, ipari tanulónak.

És miért akart régész lenni?

- A történelem volt a kedvenc tantárgyam, így aztán gondoltam, hogy régész leszek: az mindig kint van a jó levegőn és kápi-gál, és keresi a régi dolgokat. De az öregem erről hallani sem akart, így kerültem a technikumba. Ott aztán mikor jöttek a komolyabb tárgyak, mint például az ábrázoló geometria - itt egy félsík, ott egy félsík, meg egy vonal meg egy pont - ejnye-bejnye, hát akkor mi van? Így aztán inkább gyorsan megbuktam.

"INDULTAM A SZAKMA KIVÁLÓ TANULÓJA-VERSENYEN."

- A másodikban volt műhelygyakorlatunk, amikor esztergáltunk, és az akkor nagyon érdekes volt, mert ott nem volt norma, meg ilyesmi. Ugy éreztem hogy ura vagyok annak a gépnek és az azt csinálja, amit én akarok. Így aztán elmentem esztergályos tanulónak és elég jó eredménnyel, jelesen végeztem el az iskolát. A gyakorlatban is jól dolgoztam, így indultam a szakma kiváló tanulója versenyen. Komoly eredményt mondjuk nem értem el, úgy huszon-valahányadik voltam, de országos viszonylatban ez sem rossz.

Utána kikerültem az életbe. Hát most hová menjek el dolgozni? Gondolkoztam rajta, hogy jó lenne egy kicsi pénzt is keresni, meg azért kicsit tanulni is. Elmentem több gyárba érdeklődni, hogy mit tudnak kínálni. Hát csak 5,60-at tudtak kínálni, és még le is tegeztek, hogy most szabadultál, mit akarsz itt. Jól van, akkor jött egy "tettetársam" és azt mondja, van nekem egy ismerősöm, kocogjunk el ahhoz, az tud egy jó helyet. Na, el is mentünk hozzá, és azt mondta, hogy menjünk Angyalföldre, a Budapesti Mezőgazdasági Gépjavító Vállalathoz. Eljöttünk ide és 7,50-et adtak. Hát a srác, akivel jöttem, kettesre végzett, én pedig jelesre és mindenféle papirokat, okleveleket is hoztam és mégiscsak 7,50-et adtak. Ez volt az első pofon, hogy minek érdemes akkor tanulni. Hát az első pár héten én sem tudtam hozni az ottani normát, amit az idősek megcsináltak. De aztán maga mellé vett két idősebb szaki, látták, hogy lelkesedem de nincs bennem az a szakmai rutin. Na, magukhoz vettek, és aztán egy-két hónapra már megkerestem vagy 2600 forintot, jóval többet, mint apám akkoriban. Ez aztán roppantul lelkesített. Itt úgy volt, hogy ahány százalékot leadtunk, annyit lehetett keresni, ezt pedig nagyon kevés gyárban csinálták meg 1968-ban. A srác pedig, akivel odakerültem alig kereste meg a hidegvizre való.

"NEM TUDTAM MEGBARÁTKOZNI AZ ÉLETRITMUSUKKAL"

- Egész biztos ott is maradtam volna, ha 1968 tavaszán nem jönnek az ipari iskolába: hogy fiuk, ki lehet menni az NDK-ba. Mindjárt jelentkeztem hogy hát miért is ne, nekem mindegy, hogy hol vagyok. Mindig nagyon szerettem srác koromban utikönyveket olvasni, és ha ez a lehetőség nincs, akkor talán még ma sem jutottam volna túl Soroksár-felsőn. Na, aztán augusztus közepén megkaptam azt a papírt, hogy lehet menni az NDK-ba és a vállalattól nagy civódások között el is jöttem.

Meséljen valamit az NDK-beli életről!

- Hát nem valami jól sikerült németül megtanulnom. Más a helyesírás, más a kiejtés, így aztán csak inkább hallás után tanultam. A multkor megpróbáltam összeszámolni, ismerem vagy 2500 német szót. A mindennapi életben mondjuk megértettem magam, eladni nem tudnának, de a helyesírás, meg a nyelvtan ma sem megy. Ezért aztán a vizsgát egyelőre nem is akarom letenni. A németekkel különösebben nem barátkoztam össze, legfeljebb a lányokkal. Volt ott egy helyes kislány, akivel komolyabban hajtottam. Volt ugyan egy-két német srác, akivel barátkoztam, de valahogy olyan furcsának tartottam őket, ideitleneknek. A lány, akit említettem, értelmiségi családból származott, az anyja tanárnő volt, az apja pedig mérnök. Szó lehetett volna nősülésről is, de valahogy nem tudtam megbarátkozni az ő életritmussal. Hazajöttek a szülők, leültek a fotelba a tévé elé, a mama kötött, a papa szájában szivar, időnként eszegetett egy kis süteményt, akármilyen legyek, ha egész délután, amíg a tévét nézték, tíz mondatot mondtak. Aztán, ha 11-kor vége volt az adásnak, az apa felállt, elzárta a tévét, azt mondta, na ez a nap is megvolt. Szóval úgy éreztem, hogy nem tudnék beilleszkedni közéjük.

Az a lány csinosabb volt, mint a feleségem, de gondolkoztam, hogy hová is hozzam, aztán inkább szakítottunk. Másfél év után elegendő is volt az NDK-ból, és hazajöttem.

"TOVÁBB KÉNE TANULNI."

A régi munkahelyemre visszavettek volna, de ott annak idején összerugtam a port a személyzeti osztállyal a kiutazásom miatt, így aztán inkább más helyet kerestem. A gyerekkori barátom, - persze ő is esztergályos - mondta, hogy tud egy jó helyet, ahol jó munka van, egyedi darabokon lehet dolgozni. Ez nekem való hely, itt megmutathatom, hogy milyen szakember vagyok. Így kerültem ide a Forgácsoló Szerszámok Gyárába. Nagyon megszerettem az itteni munkát, kis szériában, speciális feladatokon dolgoztunk. A barátom persze még annak idején rendben elvégezte a technikumot, így engem is elkezdett birizgálni a dolog, hogy tovább kéne tanulni. A mult évben aztán bele is vágtam, estin járok a gépipari technikumba. A korábbi műhelyemet otthagytam, mert felajánlottak egy másik munkakört, amolyan technikus-félét. Így kerültem a mostani helyemre hibafelvételezőnek, a pénzem az kisebb, de tanulni sokkal könnyebben tudok e munka mellett.

"APÁMAT A FELSZABADULÁS ÓTA KIEMELTÉK."

Mondjon valamit azokról, akikkel egy háztartásban lakik!

- Hát elég furcsa helyzetben élek, mert én ugye együtt lakom apámmal és anyámmal, náluk van egy kis szobám, a szomszéd-ban pedig a feleségem és a kis srác lakik az apóséknál. Kö-zös lakásunk nincs, így aztán hol itt vagyok, hol ott. Ha ta-nulni kell, akkor otthon, máskor meg inkább a feleségemnél. Szüleim már nyugdíjasok. Apám régóta benne volt a pártban és a szakszervezetben, így aztán a felszabadulás után kiemelték. Előbb a szakszervezetben voltak különböző megbízatai, az-tán az ötvenes évek elején kinevezték gyárigazgatónak egy textilgyárba. Pár évig csinálta ezt a munkát az öregem, egészen addig, amíg az ötvenes évek végén el nem kezdték piszkálni, hogy tanuljon tovább. A nyolc általánosa megvolt, pártiskolát is végzett, de továbbtanuláshoz már nem volt ereje. Így aztán kikerült a vezető pozícióból, elkezdett lejjebb és lejjebb csusz-ni, egészen a művezetésig. Condolom, emiatt van, hogy elég el-keseredett, nagyon zárkózott ember lett. Nagyon becsülöm az öreget, de nem könnyű vele szót érteni, nagyon sok mindenben nem értünk egyet. Ha valami mást mondok, mint amit ő gondol, mondjuk a politikában, akkor csak azt mondja: hülye vagy, fiam.

Van testvére?

- Nincs. Mindig egyedül voltam, a szüleim ugyan akartak volna több gyereket, talán négyszer közel is álltak hozzá, de anyám-nak nem lehetett mégsem több gyereke.

Az apósának mi a foglalkozása?

- Ugy tudom, hogy eredetileg mőlnár volt, neki is megvan pár elemi osztálya, de valahogy nincs olyan értelme, mint az apám-nak. Nem lehetne őket egy napon említeni. Amugy jó ember a családjához meg hozzám is, de talán valami kisebbségi érzés lehet benne, így nem nagyon tudok vele hogyan beszélgetni. A XIII. kerületi sütőipari vállalatnál dolgozik, a karbantartóknál, emellett ő is a váhalat párttitkára.

Hol és hogyan ismerkedett meg a feleségével?

- Hát egyszerűen itt a házban. Amikor ideköltöztünk, ők lettek a szomszédaink, így ismerkedtünk össze. Huszéves, K. László-nénak hívják, vagyis eredetileg T. Mártának. 1971 decemberé-ben házasodtunk össze, egyévi udvarlás után.

"EZ A MEGOLDÁS NEM A MELÓSOKNAK VALÓ."

Mi a felesége foglalkozása?

- A vendéglátóiparban dolgozott eladóként, pultos volt. A nyolc általánosa neki is megvan és elkezdett technikumba is járni, a vendéglátóipari technikumba, de aztán a srác születése után abba kellett hagyni a munkát is meg a tanulást is. Ugyhogy egyelőre itthon maradt, ezzel a 600 forintos segéllyel.

Három évig igénybe veszi a szülési szabadságot? *

- Hát arról sajnos szó sem lehet, ez a 600 forint olyan kevés, hogy egy év után mindenképpen vissza kell mennie dolgozni.

(Most első ízben közbeszól az egész család és izgatottan sorolják, mennyibe kerül a spenót, a na-rancs, a banán, amit megeszik a kisgyerek.)

* 1972-ben!

Hát ez a 600 forint, amit a feleségem haza ad, tényleg kevés kettőjük ellátására. Egyébként azt hiszem, hogy ez a megoldás nem a melósoknak jó, csak azok tudják kihasználni, ahol a férfinak elég nagy a fizetése.

A fizetést hogyan osztják be?

- Hát itt a beosztásról elég nehéz beszélni, mert az az 1700 forint, amit a katonaadó levonása után kézhez kapok, elég kevés ahhoz, hogy be tudjam osztogatni. Haza így közvetlenül nem adok semmit, de ha mondjuk olyasmi van, hogy leküldenék kávéért, akkor azt nem engedem kifizetni. Ilyen apróságokból haza kerülhet havonta 300-400 forint. A nejemnek is adok úgy 500 forint körüli összeget és a kis srácnak is veszek ezt-azt. Közlekedésre havi 45 forintot költök, a gyár ugyan közel van és gyalog járok be, de az esti iskola miatt, meg egyébként is szükségem van a bérletre. Azt hiszem, még ha a gyárban laknék, akkor is vennék bérletet, hogy mozogni tudjak. Ittira, szórakozásra mostanában nem nagyon tudok költeni, néha lecsuszoszan egy-egy korsó sör, de különben semmi. Újságot nem kell járatni, mert itthon elolvashatom a Népszabadságot, az apósméknál meg a Népszavát.

Mennyit költenek ruházkodásra?

- Nem valami sokat. Magamnak néha veszek valamit, feleségemnek pedig az édesanyja varr, vagy esetleg átalakít valami régi cuccot.

Mennyit tud egy hónapban féretenni?

- Hát legfeljebb 400-500 forintot. Negyven év alatt, gondolom, összespórolhatunk egy önálló lakásra való.

Mindig otthon ebédel?

- Igen. Ez az üzemi koszt csak a kákabélú irodistáknak való, a fizikai munkások többsége nem is ebédel bent. A reggelim általában egy csésze tea, vagy egy pohár tej - ami most már ugye drága mulatság -, és ehhez bekapok egy szelet vajás vagy zsíros kenyeret. A gyárban aztán még egyszer megreggelizem, általában valami olcsó felvágottat. A vásárnapi kaja anynyiban különbözik, hogy ebédre csirke van; rántott csirke, töltött csirke, paprikás csirke, azt lehet mondani, hogy már a könnyökömmön jön ki a csirke.

"TOTÓZÁS, ZSUGÁZÁS, RAJZFILM, TANULÁS, OLVASÁS."

Mivel tölti a délutánjait?

- Ebéd után általában nekiesem a tanulásnak vagy az olvasásnak. Nyáron mondjuk más a helyzet, akkor rohanok a srácokkal az uszodába, vagy esetleg focizunk egy jót. Otthon aztán elhülyéskedem egy kicsit a sráccal, lefektetjük és leülünk a tévé elé.

És vasárnap?

- Télen elég unalmasan mennek a vasárnapok is, ilyenkor a kis srácot se nagyon lehet kivinni sétálni, legfeljebb egy félórára. Ha mégis lemegyünk hosszabb időre sétálni, akkor nézegetjük a kirakatokat, és gyerekesen ábrándozunk róla, hogy na ezt a tv-t, vagy ezt a szőnyeget vennénk meg, ha lenne lakásunk.

Hánykor kel vasárnap?

- Nyolc, fél kilenc tájban, kilencig mindenképp fel kell kelni, mert a totómat vasárnap délelőtt szoktam kitölteni. Leballagok a

totózóba, lesem a tippeket, aztán nagy nehezen kitöltök egy kéthasábos szelvényt. Régen nagyobb szelvennyel játszottam, de nem volt sikerem, sem ebben, sem a lottóban. Néha lejön velem az apósom is, és utána beballagunk két deci borra egy közeli pinceborozóba. Na, akkor jön a tyukhus! Esetleg azután egy kis zsugázás jön a családdal, snapszer, vagy zsirozás. Ultizni a haverokkal szoktam, tizfilléres alapon. Ha sikerül eljutnom a barátaimhoz, akkor öt-hat órát is játszunk, egészen az orrvérzésig. Utána megint jön a tévész, ha lefektettük a kis srácot, akkor néha sétálunk még a feleségemmel.

A tv-ben mindent megnéz?

- Azt azért nem. Megnézem a tv-ujtságot és kikeresem ami érdekel. Mindenekelőtt a játékfilmeket meg az utifilmeket. Rajzfilmeket egész nap szívesen néznék, Mézga család, Foxi-Maxi. Nagyon szeretem megnézni a Hét műsorát, meg van egy másik műsor, nem tudom a címét, ahol két vállalatot hasonlítanak össze, az is nagyon érdekel. A politikai műsorokat, főleg az ilyen hosszabb beszédeket nem bírom végignézni. Ha érdekel egy Kádár-beszéd, akkor ugyis elolvasom az ujságban. A társaságot nagyon szeretem, de csak egy igazán jó barátom van, egy ilyen gyerekkori kapcsolat. Azt mondhatom, hogy eddig mindent együtt csináltunk végig. A srác technikus, itt dolgozik velem, ő is hibafelvételező, esti egyetemre jár a műszakira. A haverok mind pesterzsébeti srácok.

"KÜLÖNÖSEBB POZÍCIÓM NINCS, CSAK LELKES TAG VAGYOK."

Mióta vesz részt az ifjusági mozgalomban?

- 1954-ben vettek fel kisdobosnak, akkoriban azt hiszem, komolyabbak voltak a követelmények, ha jól tudom, ötös tanulónak kellett lenni. Be kellett tartani a kisdobos hat pontját, segíteni valani öreg néninek és ilyesmik. Még nyolcadikos voltam, mikor felvettek a KISZ-be, 1962 májusában, persze akkor még ott is egészen más volt. Ma ugye egy KISZ-tag felvétele ugy történik, hogy megkérdezik, ki akar belépni, az hozzon öt forintot és egy fényképet. Ezt elég nagy hülyeségnek tartom. Utána aztán a régi iskolámba visszajártam ilyen vezető-szerűségnek, óravezető meg rajvezető voltam. Az iskolában voltam alapszervi titkár, vagyis pontosabban, a MÜM 2-esben a bejáróknak voltam a titkára. Amikor az NDK-ba kimentem, ott ilyen összekötő voltam egy darabig, de aztán már nem foglalkoztam ezzel. Itt, az új helyemen egy fél évig rohangáltam, hogy megtudjam, ki a KISZ-titkár. Hát itt különösebb pozícióm nincs a KISZ-ben, csak lelkes tag vagyok. Szívesen csinállok valamit, de idáig semmi különösebb nem akadt. Mindig rettentő nagy társaságom volt, és a KISZ-szervezetet is egy nagy haveri körnek tekintem.

Van KISZ-klub?

- Egyelőre nincs, mert ebben az új épületben, ahol dolgozom, elejtették szivattyút tervezni, és így a pince tele van vízzel. Majd, ha ezt rendbehozzák és a pincéből kizavarják a patkányokat, akkor csinálnak vállalati hozzájárulással egy KISZ-klubot, de ez még a jövő zenéje. Asztalitenisz sportkör meg turista-kör működik nálunk, de talán nincs elég propagandája.

Néhány szabadidő-tevékenység kedveltetésének osztályozása:

5-ös: barkácsolás, kártyázás, kirándulás, sportmérkőzés látogatása,

4-es: művészi öntevékenység, rádiózás, sétálás, szakirodalom olvasása, szépirodalom olvasása, társalgás, televíziózás, újságolvasás,

3-as: moziba járás, muzeum látogatása, színházlátogatás,

2-es: koncert látogatása

"ANNAK ÖRÜLNÉK, HA ÜGYVÉDNEK VAGY ORVOSNAK MENNE."

Mik az elképzelései a jövőről?

- Hát olyan a helyzetem, hogy ilyen távlati terveket nem is nagyon tudok csinálni. Nem nagyon tudnám megmondani, hogy mit fogok csinálni négy év múlva. Azt tudom, hogy másfél év múlva, ha minden jól megy, leérettségizek, és utána a legrövidebb időn belül a lakásszerzés van célul kitűzve. Az, hogy ez hogyan fog sikerülni, hol, mi módon, arról fogalmam sincs. Néha el is szoktam egy kicsit kenődni, hogy más ember tudja a célját. Szeretnék esetleg tovább tanulni valamikor, nem most, mert ilyen körülmények között nem lehet. Lehet, hogy lemegyek vidékre, talán ott sikerül ez a lakás téma. Nagybörzsönyben van a gyárnak kirendeltsége, onnan persze aztán nem nagyon lehetne iskolába járni. A levelező tagozattal sokra nem mennék, mert otthon nem nagyon tudok tanulni. Én mindig abból éltem, amit az iskolában az órák alatt hallottam.

Milyen lehetőségei vannak egy hasonló szakmúknak, aki nem tanul tovább?

- Ez bizony fogas kérdés. Nem mondom, hogy azt le kell becsülni, aki nem akar vagy nem képes tovább tanulni, valakinek lent is kell dolgozni a műhelyekben. Lehet, hogy valaki annyira szereti a szakmáját, hogy elég neki a szakmai megbecsülés, hogy azt mondják, ez mindent meg tud csinálni, nélkülözhetetlen ember. Anyagilag esetleg még jobban is jár, mint én. Hát, ha a srácom esztorgályosnak akarna menni, akkor inkább kezét-lábát törném. Legjobban annak örülnék, ha ügyvédnek vagy orvosnak menne. A vasas szakmát semmiképpen nem ajánlanám neki. Nem mondom, én most már megszerettem, de az igazság az, hogy 25 éves vagyok, másra már aligha volna lehetőségem. De azért az is eszünkbe jutott, hogy a feleségemmel közösen elvállaljunk valami gebines üzletet. Hogy ebből lesz-e valami, az még a jövő zenéje.

"LELKESEDESEM HAMAR LELOHAD."

Egy év múlva, 1973 novemberében, néhány nappal a MAKRA elolvasása előtt:

Milyen bosszúságok érték?

- Munkahelyi problémák, az olajkályhához nem lehetett betétet kapni.

Minek örült a legjobban?

- Nemigen örültem semminek.

Miben nem tudott dönteni?

- Részt vegyek-e a KISZ-alapszervezet vezetőségének munkájában.

Miért volt magával elégedett?

- Három hete sikerült a bagóról leszokni.

Mi miatt nem volt magával elégedett?

- A lelkesedésem hamar lelohadt az akadályok láttán.

Mitől félt?

- A kutyáktól.

Mi pihentette?

- Az olvasás.

Mi lényegeset tudott meg a világról?

- Technikai újdonságok, tanulmányaim során.

Mit tett kényszerből?

- Mostanában semmit.

Mi jutott az eszébe régi emlékei közül?

- A gyermekkorom és a régi idők.

Történt-e olyasmi, ami tartós hatással lehet további életére?

- Gyermeink született.

"HA KÖZÖSSÉGBE BEVONTÁK VOLNA."

K. László szerint a MAKRA "egy olyan emberről szól, aki mindenáron az átlag akar maradni, de a körülményekből és a jelleméből adódóan bonyodalmakba keveredik."

A regény tetszett neki, mert mondanivalója viszonylag tanulságos, de nem jellemző. "Egyedi eset. Madách jobbat írt ennél." Csak részben ért egyet "nem általánosítható" mondanivalójával és közepes irodalmi értéket tulajdonít neki.

Mi lett volna, ha Vali gyermeket szül Makrának?

- Vége lett volna a regénynek.

Ha Makra vállalja a művészhivatást, megbarátkozik-e Salgóék társaságával?

- Nem, mivel nem szereti a pózoló embereket.

Mi lett volna, ha Makra munkatársai komolyan megpróbálják Makrát és problémáit megismerni, és életét más irányba terelni?

- Ha közösségbe bevonták volna, nem hiszem, hogy a tragédia bekövetkezett volna.

Mi lett volna, ha Makra előbb ismeri meg Sztaneket, mint Magdust, és Sztaneket veszi el feleségül?

- Elérte volna a célját, mármint azt, hogy a középszerűségben maradjon.

"AMIKOR KÉT KÖNYVTÁRBA JÁRTAM EGYSZERRE."

Mikor kezdett el a saját kedvére olvasni?

- Hát, amikor iskolába mentem, akkor már tudtam olvasni, nem a kisbetűket, hanem csak nagybetűket. Anyám tanított olvasni. Kivülről tudtam az összes mesekönyvet, mert fogékony gyerek voltam. Az első komolyabb könyv, amit elolvastam, "A törökfejes kopja" volt. Általában karácsonyra, húsvétra, mikulásra,

névnapra, születésnapra mindig könyvet kaptam, meg játékot. Keresztanyámtól, keresztapámtól, nagynénémtől. Elég sűrűn jártak föl Debrecenből a rokonok, azok is mindig könyvet hoztak, így aztán rengeteg könyvet kaptam.

Mikor ment először könyvtárba?

- Hát mondom, rettenetesen szerettem olvasni, kevés volt az a könyv, minden héten nem vehettek nekem könyvet. Hetedikes voltam, amikor elmentem a pesterzsébeti Vasas Kulturothton könyvtárába, odajártak a srácok is. Mikor már nagyobb lettem, akkor az már kevés volt, hogy csak háromhetenként lehetett kihozni könyvet, s akkor apám beiratott a Szabó Ervin Könyvtárba. Akkor két könyvtárba jártam egyszerre. Havonta elolvastam 7-8 könyvet is. Aztán, amikor az NDK-ba kikerültem, akkor egy ideig nem volt lehetőségem olvasásra, egy évig nem is volt könyvtárunk. Ha valamelyik srác kijött, akkor hozott magával ponyvát, Rejtőt vagy Agathe Christie-t. Akkor eléggé kikölkentem az olvasásból. Akkor egy év után hoztak ki utánunk egy könyvtárat, de főleg ilyen marha, hülye könyveket.

Miért olvas?

- Szórakozásból, ismeretszerzésből. Nem vontatott, cselekményes könyveket.

Tapasztalta-e, hogy egy könyv elolvasása befolyásolta volna a cselekedeteit?

- Kolozsvári Grandpierre Emil könyveiből merittem egy kis lezserséget.

Játszik néha azzal a gondolattal, hogy másképpen fejezze be a könyveket?

- Igen.

"BERKESI, CAMUS, MANN, MITCHEL..."

A listákban felsoroltak közül a következő szerzőktől olvasott:

Berkesi, Camus, Christie, Dallos, Dumas, Fejes, Hugo, Kosztolányi, Mann, Martin du Gard, Mikszáth, Mitchell, Móra, Prus, Rejtő, Roberts, Updike.

Tetszetek:

Sellő a pecsétgyűrűn, Közöny, Pestis, Holttest a könyvtárszobában, Buddenbrook ház, Thibault család, Beszterce ostroma, Elfújta a szél, A fáraó, A bábu, Tizennégykarátos autó, Pizkos Fred, Északnyugati átjáró.

Nem tetszett:

Néró, Édes Anna.

LÉNYEGI-ESZTÉTIKAI ÉS AZONOSULÓ VISELKEDÉSI STRATÉGIA

Az irodalmi művel kapcsolatos viselkedési stratégiákat modellező vélemények értékelése:

- 5-ös: azonosulás, szellemi munka végzése, összefüggés keresése, művészi megformálás, műveltség gyarapítása,
- 4-es: példa,
- 3-as: ismeretszerzés, izgalomforrás,
- 1-es: menekülés.

Az olvasói aktivitás foka: 4,1 - közepes
 Az irodalmi művel való azonosulás foka: 4,0 - nagyon erős

Golding, Kosztolányi, Steinbeck - igen,
 Updike, Porter, Dreiser - nem.

Reagálás a kísérleti olvasmányokra:

STEINBECK: Rosszkedvünk tele	— nagyon tetszett
WOUK: Zendülés a Caine hadihajón	— nagyon tetszett
CARY: Tévelygő csecsemők	— tetszett
GOLDING: A legyek ura	— tetszett
KOSZTOLÁNYI: Pacsirta	— tetszett
Aranysárkány	— tetszett
DÜRRENMATT: Az ígéret	— tetszett
COLETTE: Kóborélet	— közepes
DREISER: Amerikai tragédia	— nem tetszett
UPDIKE: Nyulcipő	— nem tetszett
HAWTHORNE: Skarlát betű	— nem tetszett
PORTER: Bolondok hajója	— nem tetszett

AZONOSULÁS ÉS ELEMZÉS

Nyulcipő:

"A fiatal főhős kosárlabdás, nem találja helyét a világban. Szakmája nincs, mindent elkezd, de hamar abba is hagy. Korán megházasodik, szereti a feleségét, de mégis viszonya van Ruth-tal, majd otthagyja Ruth-ot és vissza szeretne menni a feleségéhez, de enyhén szólva két szék közé esik. Végül mindkét nő elől megszökik. A nyulcipő a szabadságvágyat jelenti, de jelenti a felelősség elől való meglógást is."

Amerikai tragédia:

"A főhős unszimпатиát váltott ki belőlem. A társadalomrajz jól ábrázolja Amerikát. Sondra érdekes figura, Clyd másokon keresztül érvényesül, "öven alul gondolkodik". Stílusa szenvedő. A felső tizezret mutatja be a könyv, ámbar a társadalomrajzban nem mindenki szerepel."

Legyek ura:

"A könyv gyerekekről szól, de nem gyerekönyv. A világtól, a felnőttektől elhagyatva épít ki kis világot. Ez olyan világ lesz, mint a felnőtteké, kegyetlen, embertelen, önző. Rőfinek először csak a szemüvegét törik össze, majd gunyolják, végül megölik. Először Ralph a vezér, az erős kamasz, majd ő is üldözött lesz, mert jön egy még erősebb. Jack a sziget zsarnoka lesz. Betetoválják a testüket, fétist imádnak. Szerintem a mindenkori hatalmi örületnek a teleplezése ez a könyv. Megrendített. A gyerekek világa hasonlít a felnőttek világához, már az iskolapadban találkozunk a stréberrel, vagy a beképzelt jótanulóval, aki bár élete kezdetén tart, de már a többiek felett képzelet magát. Azt tartottam szomorúnak, hogy egy-két gyerek terrorizálni tudott "tömegeket". A könyv tetszett, de lehangolt. Nagyon jó filmet lehetne belőle készíteni Ingmar Bergman stílusában."

Aranysárkány:

"Egy fejhosszal jobb, mint a Ketten a halál ellen c. könyv. A színhely egy kisvárosi gimnázium, annak tanári kara és egy érettségi előtt álló osztálya. Különösen Gluck Lacival

tudtam azonosulni. Amit Liszner Vili "Kobak" tanár urral, Novák Antallal véghez visz, az nem tudatos cselekedet, felhevültség, a cinkosok által kitervelt cselekedet. Az érettségi sokszor nem jelent felnőttiséget, sokszor csak papír. Mint minden ember, a diák is a tanártól kap minden tudást, nem szabad rá kezét emelni. Novák tanár ur a végén öngyilkos lesz, ok a sok összejött körülmény, többek között az is, hogy leánya az egyik tanítvánnyal megszökik. Jók a jellemrajzok.

Kisvárosban nem szeretnék élni, ott mindenki tud mindent mindenkiről. A regény rövid tartalmu leírása egy hosszú távu cselekménynek. Filmváltozatát nem láttam."

A Pacsirta:

"Azonosultam a hősökkel, de a könyvet befejezetlennek tartottam. A színhely egy kisváros, család a főszereplő, de a regény nem családregény.

Pacsirta vénlány a férjhezmenés esélye nélkül. Mindent ő csinál. Azért nem tudott vagy nem akart férjhez menni, mert azt hitte, hogy szülei nélküle semmit sem tudnak csinálni. Egoizmusa magányos természetéből fakad. A szülők lelke mélyén az a gondolat lappang, bár a lányuk haza se jött volna. Pacsirta abban a hitben van, hogy apja azért sápadt, mert rossz kosztot élt nélküle, nem tudhatta, hogy azért sápadt, mert a cimboráival berugott. Sok hangutánzó szót használ a könyv. Az állomásról kifutó vicinális így írja le: "Csöszögve, pöszögve kidöcögött a vicinális."

A Rosszkedvünk tele:

"A regény főhőse a kisember, a régi amerikai, ráébred arra, hogy életéből, a megszokottságból, az egész világból ki kellene törnie. Bankrablást terveznek, bátor lenne, de egy váratlan örökség már nem kényszeríti erre. Van egy kedvenc búvóhelye a tengerparton, ahova elvonul egy kicsit elgondolkozni a világ dolgain, saját életén. Öngyilkos is akar lenni, de nem lesz. A könyvben a stílus hol felélénkül, hol lelassul. A lelassult, vontatott stílusrész a megelégedés stilisztikai aláfestését szolgálja. A sok dialógus miatt jó szindarabot lehetne belőle készíteni. A könyv örök élményem marad."

Tévelygő csecsemők:

"Tetszett. Szokatlan, új témájú. A gyerekek lelkivilágát idézi fel, asszociációra késztet. A könyvbeli gyerekek hasonlítanak rám, bár én "nyüzsgőbb" gyerek voltam. Az a gyerekszoba, ahol a könyvbéli gyerekek élnek, nálam hiányzott. Azt a filozófiát vonhatom le a könyvből, hogy a gyerekek a velünk született bölcsesség forrása. Az író azért írta meg a könyvét, hogy a felnőtt olvasó követhesse a gyerekek gondolatmenetét. Filmsorozatot lehetne a novellákból készíteni, a novellákat, ötöt-hatot, összevágva.

Berkesi, Camus, Mann és Mitchell művei keverednek K. László nagy olvasmányélményei között. Olvasójuk módjával vállalja az értékes irodalmi művek befogadásához szükséges, szellemi erőfeszítéssel járó munka végzését, az érdekes részinformációknál jobban érdekli az egésznek az összefüggései, mindez azonban csak azoknál a műveknél történik meg, amelyeknek a világával és hőseivel azonosulni képes.

K. László példája is cáfolja azt a tévhitet, hogy a beleélés és a hő-
sökkel (mégpedig elsősorban az érzéseikkel) való azonosulás elsősor-
ban a nőolvasókat jellemzi.

A kivágott fasor után szomorkodó K. Lászlót régész vágyálmai
siklathatták ki a gépipari technikumból, áthuzva ezzel az ötvenes évek-
ben igazgató, a hatvanas években műveztető apja számításait. A totó-
zás, a focizás, az ultizás és a tévézés mellett - nem kis mértékben a
család könyvolvasó légkörének hatására - a könyv is fontos szerepet
kap K. László életében. Az önmagát álmodozásra hajlamosnak tartó K.
László nem félrevonuló könyvmoly. Az életből - amelyet néha mint egy
eléggé mulatságos rajzfilmet lát leperegni - semmiképpen sem akar ki-
maradni. Vállalja az NDK-ban végzett munkát, fél évig rohangál a gyár-
ban, hogy megtalálja a KISZ-t, hogy energia potenciáját a mozgalmi
munkában keltse életre, nagy baráti társasága van, tanulni is akar, fo-
gadalmat tesz és vált valóra.

Nem az aktivitást gátló álmodozás leépítése, hanem éppen egy
rendkívül előnyös tulajdonságokkal rendelkező vegyület alkotására al-
kalmas két elem (az aktivitás és az álmodozás) dinamikusabb egye-
sülése idézhette elő, hogy Golding, Kosztolányi és Wouk elfogadott
regényei mellett az elutasított Updike, Dreiser és Porter regényekről
is értő, elemző véleményeket alkotott. Az elfogadott műveken is "dol-
gozik", eljátszogat velük szindarabokat és filmeket rendez belőlük, még-
hozzá nem is Walt Disney, hanem Bergman stílusában. Annak ellenére,
hogy feltehetően még sok értékes irodalmi mű vérzik el K. László ér-
téktrendjével vívott ütközetekben, az értékes irodalmi műveknek igen
jelentékeny esélyt jósolhatunk, hiszen a mű és az olvasó világa ez
esetben inkább egymásért, mint egymás ellen vivja harcát.

TERVEKKEL

K. József 1946-ban született. Nőtlen, Budapesten, a IV. kerületben édesanyjával él együtt. Gépipari technikumot végzett. Szakképzettsége: esztergályos. A Bányagép gyárban közszőrüsként dolgozik. Tizenhét lakásos, U alakú, földszintes épület Újpest középpontjában. A hosszú udvaron szőlőlugas, virágágyások, az udvar végén fáskamrák és közös W.C.-k.K.-ék egyszobás, összkomfortos lakása a legutolsó a sorban. A lakás beosztása: előszoba, konyha, szoba, kamra, fürdőszoba. A lakásban ragyogó tisztaság és kinos rend van. Husz éve laknak a házban. Először csak egy szobájuk volt, aztán a mosókonyha felhasználásával fokozatosan bővítették a lakást, bevezették a vizet, konyhát építettek és a mult évben elkészült a fürdőszoba is. A konyhában vaskályha, villanytűzhely, mosógép, új konyhabutor. A burkolat magnezit. A szobában kombinált butor, olajkályha, régebbi típusu televízió. A falakon K. József rajzai: egy meglepően jó Dürer-másolat és három széteső tájkép.

"MÉG VILLANY SEM VOLT BENNE".

- Az első lakás, amire már emlékszem, a Mónus Illés utcában volt. Csak egy kis szoba, ott laktunk négyen. Még villany sem volt benne, azt is csak pár év múlva vezettették be az egyik lakóval, aki villanyszerelő volt.

A padlója milyen volt?

- Fapadlós volt - úgy emlékszem.

A víz be volt vezetve?

- Nem. Ott volt mellettünk az udvaron a vízcsap, oda jártunk.

Akkor hányan laktak ott?

- Négyen. A szüleim, én és egy bátyám. Azt már tudja, hogy anyám kétszer ment férjhez, s az első házasságából is vannak gyerekei. és a második házasságából két fia született.

A szülei abban az időben mivel foglalkoztak?

- Anyám gyári munkás, apám vízvezeték-szerelő volt. Édesanyám a Duna Cipőgyárban volt takarítónő beosztásban, elég kis fizetéssel. Meglehetősen szűkösen éltünk.

"FŐLEG A RAJZOT."

- Óvodába jártam, a cipőgyár óvodájába. A bátyámmal ketten mentünk oda és egyedül jöttem haza - úgy emlékszem. Az iskolát a Mónus Illés utcai iskolában kezdtem, ott végeztem az első osztályt, a következő kettőt pedig az Erzsébet utcai iskolában.

És milyen tanuló volt?

- Közepes.

Milyen tantárgyat szeretett?

- Főleg a rajzot.

És legkevésbé?

- A legkevésbé a földrajzot és a történelmet.

Az általános iskola elvégzése után hogyan határozta el, hogy mit csinál?

- Szerettem volna jelentkezni a képzőművészeti gimnáziumba, de úgy látszik, elkéstem vele. Amikor szóltam, akkor azt mondta az osztályfőnöknő, hogy már késő, és azt firtatta, hogy milyen származású vagyok. Apám szakmája miatt azt hitte, hogy mészerek volt, kérte az anyakönyvi kivonatokat is. Gimnáziumba nem akartam menni, mert nem voltam olyan jó tanuló.

"KEZDETTŐL NAGYON SZERETTEM AZ ESZTERGÁLYOS SZAKMÁT."

Miért választotta épp ezt a mostani szakmáját?

- Az előttem egy-két évvel végzett barátaim közül kettő esztergályos lett. Szoktunk beszélgetni róla és megtetszett, amit meséltek. Amikor lehetett választani szakmát - lakatos, esztergályos, műszerész és ehhez hasonló szakmák között -, én az esztergályost választottam. Nem volt semmi kedvem a reszeléshez, meg ilyesmikhez. Kezdetől nagyon szerettem az esztergályos szakmát, és nagyon szívesen csináltam. A tanulással mindig hadilábon álltam, nem szerettem tanulni. Technikumot kezdtem járni és akkor már nagyon szerettem járni és főleg a matematika, a fizika érdekelt, meg a mechanika. Úgy látszik, hogy teljesen kiment belőlem a "nem szeretem tanulás" és most más került előtérbe.

A szakmunkásképzőt milyen eredménnyel végezte?

- Négyes voltam. Úgy, hogy gyakorlatból ötösöm volt és az iskolában harmas.

Az első munkahelyét hogyan választotta meg?

- Ott maradtam, ahol ipari tanuló voltam, a Bányagépgyárban. Azóta egy helyen vagyok tizedik éve. Amikor második éves ipari tanuló voltam, áthelyeztek egy másik fajta gépre, amihez nagyobb képügyességre van szükség, horizontál esztergára, mert állítólag jó, ügyes kezem van és kiválasztottak néhány tagot és a következő két évben ott is voltam.

És a munkahelyét megszerette? Nem is gondolt más helyre?

- Eszembe jutott, hogy keressek másik munkahelyet és néztem is, mert a szomszédommal voltam az ő munkahelyén, de nem volt esztergályos felvétel. Így aztán utána nem is néztem más helyet. Foglalkoztam a gondolattal, hogy keressek másik munkahelyet, de mégsem szántam rá magam, hogy elmenjek. Talán, mert sok

barátom van a gyárban és közöttük jól érzem magam, bár néha a munka unalmasnak, egyhangúnak tűnik. Amikor az én gépcsoportomon nem volt egyszer munka, és a művezető megkérdezte, van-e kedvem köszörüsnek lenni, én megpróbáltam, ott is maradtam, még ma is köszörüs vagyok. Amikor megszűnt az óraberendszer, akkor mindenki annyit tudott keresni, amennyit a képességei megengedtek. Tehát nem volt megszabva a fizetés felső határa. Nekem az volt a kedvezőbb, amikor annyit tudtunk keresni, amennyit tudtunk termelni. Amikor már nem volt megszabva - szaknyelven, illetve munkásnyelven szólva - a plafon, a felső határa a fizetésnek, akkor már jobban igyekeztem, hogy jobban ki is használjam ezt a lehetőséget és jobban keressek.

"EGYELŐRE NEM LEHET MŰSZAKI ÁLLOMÁNYBA KERÜLNI."

- A katonaságnál alakult ki bennem a vágy, vagy minek nevezem, hogy tanulni akarok. Ott viszonylag elég sok idő volt arra, hogy olvassak. Szeretek olvasni, érdekelték a könyvek, lehetett venni könyveket, jöttek oda könyvtárak és lehetett böngészni a könyvek között. Főleg katonai témájú könyvek voltak ott. De más jellegű könyvek is voltak és fölkellették az érdeklődésemet.

Szakmai témájú könyveket is tudott olvasni?

- Voltak azok is, de azok úgy nem érdekelték.

Amikor leszerelt, akkor jelentkezett technikumba?

- Igen. Fölvettek a Landler Jenő Gépipari Technikumba és elég lelkesen végigcsináltam. Van egy barátom, itt lakik a házban, ezelőtt néhány évvel nősült meg, és sokat segített, mert egyetemét végzett és matematikából és fizikából sokat tudott segíteni. Ő nappalira járt.

Az ő szülei mit csináltak?

- Munkások voltak. Apja, ha jól emlékszem, szabó volt, valami gyárban dolgozott, anyja segédmunkás-féle volt.

Ön most a technikum hányadik osztályába jár?

- Már tavaly elvégeztem, négyes voltam. Matematikából ötös, a többiből négyes.

Munkakörén, beosztásán változtatott, hogy technikus lett?

- Nem. A gyárban kicsi a munkáslétszám, és egyelőre nem lehet műszaki állományba kerülni.

Arra nem gondolt, hogy keressen egy másik helyet, ahol technikusként dolgozhat?

- De, gondoltam, csak az az érzésem, hogy ott kezdő technikusként kezelnének és kevesebb lenne a fizetésem. Most inkább arra várok, hogy valami beajánlás után kapjak valami jó állást, mert az én tudomásom szerint csak így lehet jól elhelyezkedni. Most járok egyetemi előkészítőre, gépészmérnökre, s majd ezt is megpróbálom, hátha sikerül.

Említette, hogy a barátja segít Önnek tanulni.

- Igen. Sokat segít. Át szoktam menni hozzá, itt lakik nem messze. Csillebércen a Központi Fizikai Kutatóintézetben fizikus.

Más ilyen jó barátja van még?

- Van. Technikumi osztálytársaim közül hárommal együtt szoktam tanulni.

"ELSŐ DÍJAT NYERTEM A RAJZAIMMAL."

Sportolt valamit?

- Tizenhét-tizennyolc éves koromban volt egy fél év, amikor eljárogattam súlyt emelni egy barátommal, de aztán abbamaradt.

Valamilyen formában rajzol még?

- Az Egyesült Izzó Képzőművész körébe járok hetenként kétszer. Általános iskolai rajztanárom vitt el oda, mert az iskola befejezése után állandóan jártam a nyakára, hogy nem tud-e valami rajzsakkört vagy valamit. Másfél évig, amíg a technikum miatt inkább a tanulással voltam elfoglalva, alig jártam. De aztán tavaly előtt volt egy pályázat, a Tungsram Fesztivál, ott első díjat nyertem a rajzaimmal. Utána valahogy nem ment úgy, mint előtte. Tavaly második díjat nyertem. Ötszáz forintot is kaptam.

Teljesen letett arról, hogy képzőművész legyen?

- Nem, nyári időben azért foglalkozom vele, de nincs ilyen esti iskola. Ha nem vesznek föl az egyetemre, akkor jobban ráhajtok, hogy amatőrként evezzek a művészet vizein.

A Chagall-kiállítást látta?

- Nem. Mert ismerőseim látták és nem ajánlották nekem.

"VAN, AMIKOR EGYMÁS UTÁN VESZEK DOLGOKAT."

A pénzét hogyan osztja be?

- Nem teszem takarékbba. Szoktam venni magamnak ruhát, cipőt, meg ami kell a háztartáshoz. Elég sok pénzbe került a fürdőszoba építése is. Van egy doboz és abba szoktuk betenni a pénzt mindketten, és onnan veszünk ki, ha kell valamire. Jó lenne, ha több pénzünk lenne. Nem is élünk túl jól persze, de egy cipő vásárlása nem gond. Van amikor egymás után veszek dolgokat, ruhát csináltatok, máskor meg hónapokig semmit sem veszek. Mert nincs olyan túl sok pénzünk. Kéne még sok minden. Mosógépünk van, de centrifuga is kellene. Másfél éve vetünk hűtőszekrényt. Villamosbérletem van, de azért úgy száz forint elmegy a közlekedésre.

Teljesen itthon étkezik?

- Itthon reggelizem és viszek magammal uzsonnát. Ma angol-szalonnát vittem és mustárt. Elég sűrűn van hus, a héten minden nap ettem húst, mert kívánom. Elég sok csirkét is eszek, meg sült húst, és főtt húst. Egy időben szabvány volt a csirkepörkölt vasárnaponként. A rántott húst meg a csirkét nem kedvelem annyira, mint a pörköltet.

"JÓZSEF ATTILA-VERSBE ILLÓ ÉLETMÓDOT FOLYTATOTT."

A családja többi tagjával milyen a kapcsolata?

- Van három testvérem: két bátyám és egy nővérem. A kisebbik bátyám az edestestvérem, csak vele tartjuk a kapcsolatot. Ők már régen megházasodtak, tíz-tizenegy évvel idősebbek nálam és más kerületben is laknak. Évenként ötször-hatszor ha találkozzunk.

És mi az ő foglalkozásuk?

- Az idősebbik bátyám fűtési szerelő, a nővérem elektroműszerész.

A kisebbik bátyám hivatásos gépkocsivezető. A bátyám feleségével vannak nézeteltérések, ő nem is jön ide egyáltalán. Én szoktam elmenni hozzájuk, mert van egy kislánya, akit nagyon szeretek.

És az édesapja? Az édesanyja mondta, hogy szeretett inni.

- Ez megvolt benne. A napi adagját mindig lenyelte, néhány fröccsöt. Nem volt más kívánsága az élettől, elvégezte a napi munkáját és lenyelni a fröccsöt és kész. József Attila-versbe illő életmódot folytatott.

MÚZEUMLÁTOGATÁS, FESTEGETÉS

A szabadidő-tevékenységek kedveltség szerinti osztályozása:

- 5-ös: muzeumlátogatás, festegetés,
- 4-es: kirándulás, mozilátogatás, rádiózás, szakirodalom olvasása, szépirodalom olvasása,
- 3-as: barkácsolás, sétálás, sportmérkőzés látogatása, színházlátogatás, televíziózás,
- 2-es: koncertlátogatás, társalgás, újságolvasás,
- 1-es: kártyázás.

"1979-ben KAPTAM MEG A MÉRNÖKI DIPLOMÁMAT."

Képzelt önéletrajz 2000-től

"1972-ben az Országos Bányagépgyártó Vállaltnál dolgoztam közszűrős szakmában. Még ebben az évben a dolgozók esti technikumán megszereztem a technikus oklevelet. Csoportvezető lettem. Ez a munkakör nem elégített ki, ezért 1973-ban jelentkeztem a Budapesti Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Karának esti tagozatára. A sikeres felvételi vizsga után az egyetem hallgatója lettem. Munkaköröm megváltozott. A technológiai osztályon helyeztek el. 1974-ben megházasodtam. 1975-ben született a fiam, Péter, majd egy év múlva a lányom, Anikó. 1979-ben kaptam meg a mérnöki diplomámat. Ezután a vállalat forgácsoló műhelyének üzemmérnökévé nevezték ki, majd az üzem tervező csoportjába kerültem. Jelenleg is mérnökként dolgozom a gyárban.

Munkám mellett a képzőművészettel is foglalkozom, tagja vagyok az Egyesült Izzó Képzőművész Körének. Több amatőr pályázaton részt vettem, változó sikerrel. Képeimen a természet szépségeit igyekeztem ábrázolni."

"KÉSŐBB EGYRE JOBBAN ÉRDEKELTEK A KÖNYVEK."

Emlékszik az első könyvre, amit olvasott?

- Halványan emlékszem rá. Mesészerű elbeszélés volt egy néger gyerekről.

Milyen könyveket szeretett olvasni kiskorában?

- A meséket nagyon szerettem, azokat még nagyobb koromban is kedveltem. De érdekelték a Verne regény-félék. Akkor is jártam könyvtárba.

Hogy került oda?

- Harmadikos voltam, amikor az egyik barátom elvitt, és a könyvtáros beszélt rá, úgy emlékszem. De nemigen vittem vissza a könyvet és jöttek a levelek, hogy vigyem vissza, és fizetni kellett. Aztán egy darabig nem is voltam a könyvtárban. Aztán beiratkoztam és később egyre jobban érdekelték a könyvek.

Mikor kezdett rendszeresen olvasni?

- Ipari tanuló koromban. Már jobban tudtam tájékozódni a világban és Jókai regényeket olvastam akkor halomra.

Könyvet nem vásárolt?

- Nemigen vettem könyvet. Most sem igen veszek könyvet. Bár most karácsonyra vettem egyet, az egyik barátomtól.

"BERKESI, DALLOS, PASSUTH, SZILVÁSI - ÉS A VARÁZSHEGY."

A listában szereplő 40 szerző közül a következőktől olvasott:

Berkesi, Cronin, Dallos, Dickens, Dumas, Gárdonyi, Hemingway, Hugo, Jókai, Mann, Móra, Móricz, Passuth, Rejtő, Solohov, Szilvási, Zola.

Tetszettek:

Huszévesek, Sellő a pecsétgyűrűn, Réztábla a kapu alatt, Aranyecset - A nap szerelmese, Twist Olivér, Gróf Monte Christo, Egri csillagok, Akiért a harang szól, Az öreg halász és a tenger, Varázshegy, Aranykoporsó, Boldog ember, Esőisten síratja Mexikót, Tizennégykarátos autó, Piszkos Fred, Apassionata, Nana.

A listán nem szerepeltek közül:

Knight, Fekete István és Maupassant művei.

LÉNYEGI ESZTÉTIKAI BEÁLLÍTÓDÁS - ÁRNYÉKOKKAL

Az irodalmi művekkel kapcsolatos különféle viselkedési stratégiákat modellező vélemények értékelése:

5-ös: szellemi munka végzése, művészi megformálás, műveltséggyarapítás,

4-es: izgalomforrás, összefüggés keresése, példa,

3-as: menekülés,

2-es: ismeretszerzés.

Az olvasói aktivitás foka: 4,5 - elég erős

Az irodalmi művel való azonosulás foka: 3,4 - közepes

Örkény István Meddig él egy fa? c. novellája közepesen tetszett K. Józsefnek, mert:

"Kissé nyomasztólag hatott rám. Az író mondanivalója, hogy az anyai ösztön még a gyógyíthatatlan betegségben szenvedő nőben is erősen jelentkezik.

A stílus jól elősegítette a téma megértését. Egyszerűen, de érthetően írja le az író, mert közvetlenül vagy közvetve részese volt az eseménynek, mely hatott rá. A novellát nyomasztó témája ellenére sem tartom rossznak. A főhős viselkedése természetes. Alapjában véve sok a jó tulajdonsága. A háború hatására megváltozik az emberek viselkedése. Ez érezhető a

főszereplő viselkedésén, illetve gondolkodásán is."

Sánta: Nácik c. műve tetszett K. Józsefnek, bár ez a novella is nyomasztólag hatott rá. "A novella nyomasztólag hatott rám. A mű mondanivalója, hogy mindeig az erősebbnek van igaza. Legkevésbé az a jelenet tetszett, amikor a két fegyveres a megfélemlített kisiút arra kényszeríti, hogy a kutyát kecskének, a kecskét kutyának nevezze. A stílus jól illik a témához. Az író tiltakozni akar az értelmetlen erőszak ellen."

ANDRZEJEWSKI, KOSZTOLÁNYI, NÉMETH LÁSZLÓ ÉS SARKADI

WILDER: A teremtés nyolcadik napja	— nagyon tetszett
KOSZTOLÁNYI: Édes Anna	— nagyon tetszett
NÉMETH L.: Iszony	— nagyon tetszett
MOLDOVA: Rongy és arany	— tetszett
SARKADI: Gyáva	— tetszett
MERLE: Állati elmék	— tetszett
GREKOVA: A hölgyfodrász	— tetszett
ANDRZEJEWSKI: Jó hegyekből szökellve	— tetszett
KERTÉSZ Á.: Makra	— tetszett
G. GREEN: Utazások nagynénémmel	— közepesen tetszett
NÉMETH L.: Égető Eszter	— nem tetszett

Az értékelés indokolásainak kulcsszavai:

azonosulás, becsületes, egyéniség, érdekes téma, életmód, életforma, hangulat, igazságszerető, jellembrázolás, lelkivilág, mondanivaló, mai probléma, nyomasztó, politikai igényű, stílus, szórakoztató, társadalomrajz.

"MEGÉRTETTEM A HŐSNŐ LELEKIVILÁGÁT."

Az Iszony

"Nagy élményt jelentett számomra a könyv. Megértettem a hősnő lelkivilágát. A házasság felbomlását a két ember különböző természetének tulajdonítom. A férfi a mozgalmasságot szereti, szeret élni. A nő magányos, befelé él. Meglepőnek találtam az író ilyen nagyfokú azonosulását a női lélekkel. Kitűnőnek tartom a jellembrázolást és a társadalomrajzot. A könyv stílusa világos; a parasztság lelkivilágát nagyon jól bemutatja."

A hölgyfodrász

"Jó hatással volt rám a könyv. A mű mondanivalója: az élet nehézség problémáinak megoldásában az emberek igénylik a segítséget, de a döntést – saját sorsáról – mindenkinek önmagának kell meghoznia. Legjobban az a jelenet tetszett, amikor a főszereplő hazamegy és a fiaival küssé mérgesen, de szeretettel évődik. Tetszett a stílus. Egészszéges hangulatot áraszt. Olyan az előadásmód, hogy oda kell figyelni. Véleményem szerint azért írta meg az író, hogy bepillantást nyerjünk egy középkori nő, anya életéről, problémáiról,

a fiaihoz és a környezethez való viszonyáról. A főhős a jó munka örömét sokkal többre értékeli, mint bármi mást."

Édes Anna

"Az író ebben a könyvében a cselédség sorsát akarta bemutatni az uri Magyarországon. A könyv mondanivalója, hogy Anna belenyugszik a szolgai alkalmazkodásba, de a lelke mélyén lázad ellene. Az író azt ábrázolja Annában, hogy a visszafojtott indulatok olykor robbanásszerűen kitörnek. Rokonszenves volt a kémenyseprővel kialakult kapcsolata. Nyomasztó volt, de tetszett."

"AZ ÚJJÁSZÜLETÉS JEGYÉBEN."

A Makra

"Értelmezésem szerint a könyv mondanivalója az, hogy a kispolgári életforma nem lehet korunk ideális életformája, mert az ember élete így elposványosodik. Ha pedig szabadulni akar ettől az életformától, de nincs elég ereje, belepusztul. Az író ezzel a könyvével harcolni akar a kispolgári életforma ellen. Makra jóindulatu, becsületes, nagyon erősen hat rá a kispolgári közvélemény és ezáltal megszűnik akaraterije és nem meri vállalni önmagát. Tetszett a könyvben Makra és Vai megismerkedése, de a könyv második fele nyomasztólag hatott rám. A könyv stílusa olykor naturalista, főleg a Valival kapcsolatos részekben, nem nagyon tetszett ez a stílus."

Jó hegyekből szökellve

"Számomra érdekes, szórakoztató témát dolgozott fel az író. Stílusát frissesség, változatosság jellemezte. Előadásmódja kicsit csapongó. Olykor úgy tűnik, hogy az író elkalandozik a fő témától, de végül is sikerül egységbe fogni a mondanivalóját. A műből élénk tárlul egy még ma is élő "nagy" festőegyéniség életének egy szakasza, mely az újjászületés jegyében zajlik. Az a jelenet tetszett a legjobban, amikor a főhős az autószerencsétlenség következtében elhunyt kedvesét a karjaiban viszi. A főhősre jellemző, hogy szinte kivételes művészi készséggel, adottsággal rendelkezik és azt ki is aknázza."

* * * * *

K. József nagy élményei és az irodalmi művekkel kapcsolatos viselkedési stratégiája, vagyis irodalmi izlésének e két metszete között figyelemre méltó ellentmondást tapasztaltunk. Az irodalmi művet K. József úgy tekinti a műveltséggyarapítás eszközének, hogy olvasásakor komoly szellemi munka végzésére is vállalkozik, és hasznossága mellett fontosnak tartja a művészi megformálást. Nem ért egyet a lektűr-olvasók többségével abban, hogy az irodalmi mű elsősorban az érdekes vagy hasznos információk tára, vagy a menekülés eszköze. Sajátos módon mint lektűr-olvasó viselkedik így, hiszen legnagyobb élményei között olyan kevésbé értékes művek szerepelnek többségben, mint Berkesi, Dallos, Passuth, Szilvási és Cronin regényei. Az irodalmi izlés szándék-oldala és megvalósulás-oldala között azonban nincsen megmagyarázhatatlan ellentét. Egyrészt a nagy élmények "átlagát" a lektűr szint fölé emelik Mann, Móricz, Hemingway és Zola regényei (amelyek ugyan-csak helyet foglalnak a legnagyobb élmények között,) másrészt a szándék-oldalon jelen van (a lényegi-esztétikai beállítódásra utaló elemek mellett) az "izgalomforrás" és "azonosulás" elem is.

Ez a mozgásban levő, átalakuló, átmeneti jellegű izléskép elég jól értelmezhető a fő mozgatóval, K. József életmódjával. A villany nélküli lakásban gyerekeskedő K. József apja, fia szavai szerint, "József Attila-versbe illő életmódot folytatott." Ez a jellemzés kulcsfontosságú, egyszerre jellemzi ugyanis a hátrányos és az előnyös helyzetet. Az a fiatal munkás, aki József Attilát hívja segítségül lumpen apja jellemzésére, aki a gyár képzőművész körének tagja, aki egyetemi előkészítőre jár, kétségtelenül rétege átlaga fölé emelkedik. Egyetemet végzett barátja, első díjas rajza, másfél évtizedes könyvtári tagsága, tervezett diplomája és pályadíjai ellenére K. József még mindig nem került ki a hátrányos helyzet hatásköréből. Környezetében; annak ellenére, hogy szakköri tag, nem akadt olyan, aki rábeszéli a Chagall-kiállítás megtekintésére, (sőt lebeszéljük), nem rendelkezik otthonában számottevő könyvgyűjteménnyel, a munkahelyén nem tud technikumi végzettségének megfelelő munkakörbe kerülni. Eléggé zárkózott alaptermészete mellett a visszahuzó örökségektől fékezett életvitale is közrejátszik abban, hogy céljai megvalósításában, ítéleteiben egy kicsit mindig visszafogja lendületét. A kísérleti olvasmányok sikere alapján K. Józsefnél is komoly esélyt jósolhatunk az értékes irodalomnak. Jól láthatók azonban a művészi megformálással kapcsolatos észrevételeiből, hogy K. József olvasói világa és számos irodalmi mű világa még sokáig, talán élete végéig kemény harcot fog vívni. K. József határozottan más tartalmu és értékű műveket igényel, mint a magyar munkások többsége, befogadói viselkedése azonban még minden esetben olyan példákat is követ, melyek apja vagy nagyapja nemzedékének befogadói viselkedését jellemezték, akiktől hátrányaival (a már nagyobb részt ledolgozott hátrányaival) együtt ezt is örökölte.

SZÍVÓSAN

F. Imre 1944-ben született, nőtlen, Keszthelyen lakik édesanyjával. Iskolai végzettsége: általános iskola 8 osztálya. Szakképzettsége: autószerelő. Az Erdészeti Javitóműhelyben motorszerelőként dolgozik. Hévízi u. 31. Nádtető, vályogfalú parasztház, az utolsó régi épületek egyike a Hévíz felé vezető uton. 3 x 3 méteres konyha, lapburkolattal, ütött-kopott konyhabutor, palackos gáztűzhely, mosógép, centrifuga. Hátrafelé nyílik a kis kamra, oldalról pedig az 5 x 5 méteres hajópadlós szoba. A berendezés: két ágy, lábánál heverő, kombinált szekrények, vaskályha, az ágy felett szentkép.

F. Imre zárkózott, nehezen oldódó, gátlásos ember; kis beszédhibája is van, az interjút zavartan végigköhögcseli. Szép szál idős édesanyja sűrűn beleszól a beszélgetésbe, hozzátesz, korrigál.

"NYOMORULT SORSUNK VOLT."

F. Imre édesanyja mondja: itt születtem. Negyvenháromban férjhez mentem, negyvennégyben elvitték a férjem katonának, én itt maradtam terhesen. Februárban megszületett a fiam. Akkor egy hónapig itthon lehetett a férjem szabadságon, azóta sem láttam. Ő ács volt. Én lánykoromban a szikvizüzembe, meg a sörgyárba jártam dolgozni. Fiam hároméves koráig nem tudtam dolgozni, akkor nem volt bölcsőde, nem tudtam kire hagyni. Aztán elmentem az erdőgazdasághoz takarítani. Addig nyomoru sorsunk volt, csak a férjem után kaptunk egy kis segítyt. Volt akkor egy jóra való igazgató, aki adta a szoba-konyhás kis lakást. Ott éltünk 1958-ig, onnan járt a fiam iskolába.

"ANNYIT TANULTAM, AMENNYIT MUSZÁJ VOLT."

Az iskolát mennyire szerette?

- Nem a legjobban ment. Annyit tanultam, amennyit muszáj volt. Nem is volt olyan jó a fejem a tanulásra, meg nem is figyeltem olyan nagyon oda. Tanultam én otthon is, de egyedül volt az

ember, és ha valamit az iskolában nem kérdeztem meg, azt nem tudtam kitől megkérdezni, mert később az anyukám sem tudott segíteni.

Hány év alatt sikerült elvégezni az általános iskolát?

- Csak egy évet vesztettem, a másodikban. A számtan ment a legnehezebben.

És a legjobban?

- A magyar, az áltattan és a történelem.

"ITT NEM ÚGY VAN, HOGY CSAK EGYFÉLÉT CSINÁL AZ EMBER."

Hogyan választott szakmát?

- Mindig szerettem szerelni. Mindig tetszettek a gépek. 1960-ban jöttem ide. Itt töltöttem három évet, közben letettem az utolsó évben a gépkocsivezetői vizsgát is. A szakmám autószerelő. Itt nem úgy van, mint az AKÖV-nél, hogy csak egyfélét csinál az ember. Egyik nap egy szuper, másnap egy GAZ, aztán megint más következik. És mindent tudni kell.

Szereti a változatos munkát?

- Ha véletlenül elkerülne az ember a vállalatától, biztonságot jelentene, hogy több féléhez ért.

Leszerelés után mennyi volt a fizetése?

- 6 forint volt az órabérem, most 9,50. Nem erőltetik meg magukat.

Keszthelyen nem ismer jobb lehetőséget?

- Esetleg a szerviz van. De sehol nem keresnék mindig jól.

Itt most a teljesítménytől nem függ a fizetése?

- Nem, mert órabérben vagyok.

A mai "fejével" milyen szakmát választana?

- Az építőiparba mennék, asztalosnak, festőnek, vagy kőművesnek. Jobban keresnek. Ez, amit csinállok, télen nem öröm. Meg be kell tenni olyan darabot, hogy három ember kell hozzá, de nincs hely, hát meg kell markolni keményen. Szép szakma ez, jó látni a különféle gépeket, jó, ha megcsinál az ember egy gépet, de ha azt mondják a munkaidő végén, hogy még ezt vagy azt meg kell csinálni, akkor nincs mese, és az nem mindegy. Ha újra választanék, akkor azért könnyebb munkát választanék.

"MOST ÉPÍTKEZEK."

És Keszthelyről nem akar elmenni?

- Nem akarok, de nem is tudnék, mert most építkezek. Szemben, a tulsó oldalon. Négylakásos lesz.

Szóval társasház?

- Igen, ismerősökkel álltunk össze. Csak a házhelyért kellett fizetni, és amit veszünk, azt közösen fizetjük. Dolgozunk bele. Ami eddig megvan, az mind társadalmi munka. A lábazatig megvan.

Eddig még nem vett benne részt vállalkozó?

- Még nem. A mester, aki felel az építkezésért, az megnézi, amikor kell.

Milyen lesz a lakás?

- Háromszobás. Konyha, fürdőszoba, meg minden.

Hogy fogják kihasználni a három szobát?

- Majd megnősülök. Aztán anyukám is odajön. Idáig még nem nősültem meg, de most már meg kell nősülni, mert az idő is lejár.

Hogyan van lehetőségük megismerkedni lányokkal?

- Van elég lány, lehet választani.

Hogyan osztja be a fizetését?

- Idáig is hazaadtam. Anyukának 794 forint a nyugdija. Amit tudunk, megfogunk, mert építkezés van.

Havonta mennyit tudnak félretenni?

- Ugy 1000 forintot. Talán. A többi elmegy. Van tv, rádió, jön a villanyszámlás, újságpénz, adófizetés, a szemétpénz, meg a víz-díj. Kutunk van.

És ruházatra?

- Arról most szó sem lehet.

"RÁNTOTT HÚS VOLT KRUMPLIVAL."

- Reggelizni nem nagyon szoktam, csak iszom egy kis tejet, kávét, vagy kakaót. Meg vágunk egy kis kocát, ma például vittem egy kis disznósajtot, savanyut, meg két krumplit, amit megsütöttem a kályhánál, ahol melegszünk.

Ebédre?

- Itthon ebédeltem. Hazajárok, mert itt van a szomszédban.

És mi volt a mai ebéd?

- Krumplileves meg kelt tészta.

Hust milyen gyakran esznek?

- Most vágunk egy kis kocát, de azért szoktunk venni is. Hét közben meg vasárnap is. Vasárnap rántott hus volt krumplival, meg becsinált leves.

"MEGNÉZEK ÉN MINDENT, DE LEGSZÍVESEBBEN A SOROZATOKAT."

A szabad idejét mivel tölti?

- Nyáron elmentem fürödni. De most, ha jó idő lesz, megkezdjük majd az építkezést.

A múlt vasárnap például mit csinált?

- 9-ig is elfeküdtem, aztán délelőtt bementem a városba.

Mit szokott ott csinálni?

- Megnézem mit adnak a moziban, sétálok, szórakozom.

Egyedül szokott menni?

- Volt, amikor egyedül, volt, amikor haverral, mikor hogy.

A szabadidő-tevékenységek kedveltség szerinti értékelése:

- 5-ös: barkácsolás, mozibajárás,
- 4-es: kirándulás, sétálás, szakirodalom olvasása, társalgás, televíziózás, újságolvasás,
- 3-as: kártyázás, rádiózás, szépirodalom olvasása, színházlátogatás, sportmérkőzés látogatása,
- 2-es: koncertlátogatás, művelődés.

Moziba milyen gyakran jut el?

- Azt nem sokszor látogatom.

Utoljára mit látott?

- Mostanában nem voltam. A Fekete farkasokat.

Miből tudja, hogy jó-e a film?

- Meglátja az ember, hogy milyen a film, miről szól. A tévében van színházi közvetítés, akkor előfordul gyakran, hogy elalszik rajta az ember, de azért még moziban nem aludtam el.

A televízióban mit néz szívesen?

- Megnézek én mindent, de legszívesebben a sorozatokat. Ahogy jönnek folytatva a részek, mind más és más. Ha ráérek, minden filmet megnézek.

És a politikai és egyéb műsorokat?

- Van olyan, amit megnézek, meg vasárnap van a Delta, amiben sok érdekes tudományos dolgot lát az ember; gépeket meg hasonlókát. Zenét is. Tánczenét. Operettműsorokat, mert azt megérti az ember. Az operát nem mindenki érti meg, s aki nem érti meg, annak nem is tetszik. Színház is van, amelyiket megnézzük. Itt is van Keszthelyen színház, de még nem voltam ott. Fene tudja, a színházat annyira nem kedvelem.

"ELKÁRTYÁZUNK, ELTÉVÉZÜNK."

Barátai vannak?

- Vannak. Van köztük, aki megnősült, de azért ő is átjön hozzánk, és én is átmegegyek hozzájuk. Egy van, akivel házról is közel vagyok.

Mi a foglalkozása?

- Kőműves. Télen pláne ráér, fagyszabadsága van. Átjön, vagy én megyek át és elkártызunk, tévézünk. Zsirozunk, snapszлизunk, mert ultit azt nem tudok.

Iszogatni nem szoktak eljárni?

- Nem, mert nem is birom. Ha megvacsoráztam itthon, és utána megkivántam, hogy meginnék egy pohár sört, elmentem ide föl a kocsmába és megittam. Ha találkoztam valami haverral, vagy valakivel, megkérdi az ember, na mi ujság, és elbeszélgetni is ott marad az ember egy kicsit, de annyit inni, hogy dülöngéljek, még nem ittam soha. Más, akinek szőlőtermése van, és megszokta az italt.

"VANNAK ILYEN GYŰLÉSEK, MEG VAN TÁRSADALMI MUNKA."

- Úttörőbe, abba nem voltam, de KISZ-tag az igen. Vannak ilyen gyűlések, meg van társadalmi munka. Nincs klub, vagy ilyen dolog. Sokszor beszélünk, de nincs ilyen.

És sportkör vagy fotóköör?

- Fotóberendezések vannak, meg filmvetítő, de én még nem láttam vetíteni. Meg van futball és kézilabda, de én nem szoktam, mert nem szeretek futni. Csak pingpongozni szoktunk estefelé.

"MIRE MEGÖREGSZEM, KÖNNYEBB LEGYEN A SORSOM."

Képzelt önéletrajz 2000-ből:

"Legelőször a munkahelyemen elvégzem a munkám rendszerezését. Keveset szórakozom, majd törekszem, legyen lakásom. Mivel az idő is lassan eljár, megházasodom. Igyekszem minél jobb körülményt teremteni az életemben, hogy mire megöregszem könnyebb legyen a sorsom."

"BERKESI, DUMAS, GÁRDONYI, VERNE - ÉS SOLOHOV."

Olvasásra mikor jut ideje?

- Hát most, ilyenkor. Ősztől tavaszig. Nyáron inkább fürödni meg motorozni szeretek. Nem azért, mert nem olvasok szívesen, de nem szeretem, hogy valamilyen okból később viszem vissza egy-két nappal a könyveket. Inkább kiiratkozom nyáron.

Milyen könyveket szeret olvasni?

- Kalandos könyveket, utleírásokat, meg különböző ilyeneket.

Milyen ujságot járatnak?

- A Naplót meg az Ország-Világot.

Az ujságban mi érdekli?

- A híreket is szoktam olvasni, de megnézem a többi különböző dolgokat is.

A listánkban szereplő szerzők közül a következőktől olvasott:

Berkesi, Bronte, Dickens, Dumas, Gárdonyi, Hemingway, Merle, Mikszáth, Móra, Solohov.

Tetszetek:

Huszévesek, Sellő a pecsétgyűrűn, Gróf Monte Christo, Egri csillagok, Emberi sors.

Legkedvesebb olvasmányai között szerepelnek még:

Dold-Mihajlik: Ordasok között c. regénye és Verne könyvei.

"KIKAPCSOLÓDÓ-MENEKÜLŐ BEÁLLÍTÓDÁS."

Az irodalmi művekkel kapcsolatos viselkedési stratégiákat modellező vélemények értékelése:

5-ös: izgalomforrás, azonosulás,

4-es: menekülés, példa,

3-as: összefüggés keresése, műveltség gyarapítása,

2-es: ismeretszerzés, szellemi munka végzése, művészi megformálás

Az olvasói aktivitás foka: 2,8 - nagyon gyenge

Az irodalmi művel való azonosulás foka: 3,8 - eléggé erős

A kísérletező könyvtáros, Horváth Miklós, így jellemzi kapcsolatukat:

"Hosszu hetek teltek el, míg részben sikerült feloldanom a zárkózottságát. Az egyetlen megoldásnak azt láttam, hogy megtaláljam azt a témakört, amiről ő is szívesen beszél. Utolsó lehetőségként a katonaságnál töltött két év élményeiről kérdeztem. Kerek fél órát mesélt a katonaságról, anélkül, hogy én szóhoz jutottam volna, és látszólag teljesen

feloldódtak a gátlásai. A továbbiakban ajánlásaimat igyekeztem úgy alakítani, hogy lehetőleg háborus témájú könyveket ajánljak, feltételezve, hogy ezekről szívesebben beszél. Feltételezésem részben igazolódott, bár saját élményeiről továbbra is szívesebben beszélt, mint egy-egy könyvről."

SIENKIEWICZ, HEMINGWAY, BATES

WOUK: Zendülés a Caine hadihajón	— nagyon tetszett
ROBERTS: Északnyugati átjáró	— nagyon tetszett
HEMINGWAY: Akiért a harang szól	— nagyon tetszett
SIENKIEWICZ: Quo vadis?	— tetszett
MALTZ: Tüzes nyíl	— tetszett
BATES: Jó széllel francia partra	— tetszett
HUGO: 1793	— közepes

IZGATÓ- ÉS NYUGTATÓSZEREK

A kísérleti olvasmányokkal kapcsolatos beszélgetések kulcsszavai a következők: beleéltem magam, sajnáltam őket, lehangelő volt, szórakoztatott, megrázott, megdöbbsentett, izgalmas volt, érdekfeszítő volt, megnyugtató volt.

Sienkiewicz regényével kapcsolatos véleménye jól jelzi, hogy számára az irodalmi művek elsősorban izgató-kábitó-nyugtató szerek funkcióját töltik be.

"A történelmi regényeket nem nagyon szeretem, bár ha érdekesek, szívesen elolvasom őket. Ez elég érdekes volt, és nagyon izgalmas is egyben. Egyedül a sok idegen név volt az, ami engem nagyon zavart. Nagyon megrázó jelenetek voltak a könyvben, például a keresztények tömeges kivégzése. Ezek igen nagy hatással voltak rám. Az ilyen és hasonló jelenetek miatt a könyv meglehetősen lehangelő volt számomra. Az iskolában tanultunk a keresztények üldözéséről, de gondolni sem mertem volna, hogy ilyen szörnyűségek is történtek. Az döbbsentett meg legjobban, hogy még Néro legjobb barátjának is minden pillanatban hajszálon mulott az élete. Végül a két szerelmes találkozott, és ez nagyon megnyugtató volt. Azért volt hasznos, mert egész közelről ismertetett meg egy történelmi korrát."

Ez a könyv valószínűleg azért nem tetszett nagyon. F. Imrének, mert a több évszázadnyi távolság, az idegen nevek miatt nem adott elég lehetőséget a beleélésre, mint például Bates, Roberts, Hemingway és Wouk regényei. Ezeknek a műveknek a többsége ugyan nem egészen Jókai egyszerűségű regényalakokkal operál, de a jól követhető, izgalmas cselekmény, a hasonló élethelyzetek és az olvasói érzelmek szabad vegyértékeinek lektűrására alkalmas részletek lehetővé tették a beleélést, az azonosulást, a válogatást. Biztató jel, hogy a meglehetősen merev beállítódású F. Imre elég jól elboldogult ezeknek a regényeknek a nem egészen egyértelmű alakjaival is. "A főhős a könyv elején nagyon furcsa alaknak látszott, és a könyv végére hőssé vált. Szimpatikus volt, bátor, hős, egyenes jellem." Így vallott Wouk hősről. "Az őrnagy nekem szimpatikus volt, bár nagyon sok hibával rendelkezett.

A végén sajnáltam, hogy nem válhattak elképzelései valóra. Hősiessége és bátorsága sokszor hihetetlen volt számomra. A regény végén nagyon helytelenül cselekedett, hogy így lezüllött. Ezt a viselkedést mégis el kell ítélnem. Véleményem szerint egy kicsit gyenge akarata volt, főleg azért, mert bármilyen bátor volt, az ital mindig kifogott rajta." Így vall saját maga átlagos, de mértékletes lényéhez, létéhez mérve a romantikus regény hősét, Roberts regényfigurájáról.

* * * * *

Berkesi, Dold-Mihajlik, Dumas, Gárdonyi és Verne a mérleg egyik serpenyőjében, a másikban Solohov. E Imre kikapcsolódó-menekülő beállítódása csak Solohov esetében szorulna magyarázatra, ha nem tudnánk, hogy ezeket az értékes műveket is lehet a mérleg másik serpenyőjében levő művek szintjén olvasni.

A nádtető, vályogfalas ház, a háboruban eltűnt apa, az özvegy és az árva "nyomorult sorsa", a beszédhiba miatti keserves tanulás, a nehéz fizikai munkával járó jó szakma, a kártyázgatással és tevékenesséssel eltöltött esték, a vasárnapi rántott hus és a Fekete farkasok "magyarázza" ezt az olvasói stratégiát. Ebből a távlatból nézve ez a stratégia nem csődje, hanem csúcsa E Imre 27 éves életének. Abszolút magassága persze szerény és az innen nyíló kilátás viszonylag csekély. (E Imre nyáron - mivel akkor nem szokás olvasni - kiiratkozik a könyvtárból.) E Imre építkezik, nősülni készül, mert "az idő is rájár". A háromszobás lakás azonban még csak inkább fizikai értelemben biztosít tágabb teret E Imre életében, hiszen a "könnyebb sors" életének iránytűje. A Delta című tévéműsort mindig megnézi, az újságból is sok mindent elolvas, de a katonaságon kívül nemigen lehet vele másról beszélni.

Nem véletlen, hogy a kísérleti olvasmányok közül is elsősorban azok tetszettek neki, amelyek lehetőséget adtak arra, hogy a hasonló sorsu (vagy ilyennek vélt, ilyenné leegyszerűsített) hős helyébe képzelje magát. Biztató jel, hogy az egyértelműen "nemes" vagy "utálatos" alakok mellett eléggé jól elboldogult a nem egészen egyértelmű előjeli regényalakokkal is.

E Imre életének célja az átlag elérése, illetve utolérése. Ez általában nem kedvez az irodalmi művek elfogadásának és befogadásának, figyelembe kell azonban venni azt is, hogy ki honnan és milyen lendülettel kapaszkodik fel az átlaghoz. Így bizonyos esetekben az átlag elérése átlagon felüli teljesítmény lehet, és ez elősegítheti az új értékek meghonosodását.

E Imre esetében ezt még nem állíthatjuk bizonyossággal, de valószínűsége mértékének a megítélésénél optimistáknak kell lennünk.

LÁZADOZVA

B. Béla 1953-ban született, nőtlen. Édesanyjával együtt lakik Budapesten, a XIV. kerületben. Iskolai végzettsége: 8 általános. Szakképzettsége: esztergályos. A Magyar Acélárugyárban esztergályosként dolgozik.

"NEM TUDOM, APÁMMAL MI VAN."

- Apai nagyapámat nem ismertem, állítólag földműves volt, de nem tudok arról, hogy földje lett volna. Még a nevét sem tudom, nem érdeklődtem utána, csak most jövök rá, hogy valamit mégis tudni kellene róla.

Édesapám, B. Béla, 1929-ben született Kocsolán. Állítólag ő is földműves volt régebben, de földünk nem volt, Valami olyasmit hallottam, hogy amikor a tsz megalakult, nem akart tagja lenni, inkább elment a vasúthoz dolgozni. Nyolc általános iskolája volt, a vasutnál folytatta a tanulást, elvégezte a tiszti iskolát és most vasuti tiszt. Közben azonban a szüleim elváltak és én azóta anyámmal élek, nem tudom, apámmal mi van, nem tartunk szoros kapcsolatot.

Anyai nagyapám, Kaposi József 1963-ban halt meg szívbajban. Nem tudom, mikor született, hatvanon felül volt, amikor meghalt. A nagyapám földműves volt, később belépett a tsz-be, és ott helyben, Kocsolán megválasztották elnöknek. Nagyanyám ma is ott lakik, abból a 300 Ft nyugdíjból él, amit nagyapám után kap, mert amikor meghalt, nem volt tsz-elnök, csak valami helyettes-féle, mivel két tsz egyesült és az új tsz-be mást választottak be.

Tizennégy éves koromig - amíg ipari tanuló lettem - ott-hon nevelkedtem Kocsolán. Egy kis családi házban laktunk. Olyan parasztház volt, amilyenek falun vannak. A házunk fala téglából és vályogból volt, a teteje cserép. A helyiségek magassága lehetett vagy 3 méter körül. Volt benne egy 5 x 5 méteres szoba, egy kis előszoba, egy 4 x 4-es konyha, fürdőszoba. Az udvaron volt egy kerek kut, hátul volt egy szűk, meg egy árnyékszék. Az édesanyám is a MÁV-nál dolgozik, adminisztrátor, vagy valami hasonló. Nem ismerem a munkakörét, de egy csomó tanfolyamot kellett neki elvégeznie, hogy a jelenlegi helyére kerülhessen. A fizetése 1000 forint, van még valami pótlék is hozzá.

"NEM VOLT KÜLÖNÖSEN SZÉP ÉLMÉNYEM AZ ISKOLÁBAN."

- Kocsolán nagyon sokat voltam a nagyszüleimnél, mert a szüleim egész nap dolgoztak, és én a nagyapáméknál voltam, csak este mentem haza. Az iskolából kijöttem, náluk ebédeltem, ott csináltam meg a leckémet is. Nagyon jó dolgom volt, nem voltak nagyon szigorúak. Kocsolán jártam ki a nyolc osztályt. Az iskolában rendesek voltak a tanárok, persze azért előfordult, hogy a gyerekeket bezárták az iskolába, ha nem viselkedtek rendesen. Megpofoztak egypárszor. Amikor az ellenőrzőt egymás után három napon át elfelejtettem elvinni az iskolába, mindhárom nap megpofoztak. Tankönyvem, tanszerem volt, a szüleim törődtek az iskolával. Esténként majdnem mindennap elővettek, kikérdezték, meg kellett tanulni a leckét. Legjobban a történelmet szerettem, nem szerettem az orosz nyelvet. A nyelvtanulás nehezen megy, gyorsan elfelejttem. Általában közepes rendű tanuló voltam, a tanulásban nem törtem össze magam, nem nagyon szerettem tanulni. Nem volt különösen szép élményem az iskolában. Egyszer volt egy ötórás tea, vittünk hanglemezeket, táncoltunk, akkor nagyon jól éreztem magam. Az is nagyon jó volt, amikor focizni mentünk. A focit szerettem. Nyáron jártunk uszni, télen szánkóztunk, szóval ez az élet, az egész gyerekkor nagyon jó volt. Különösen rossz élményem nincs, legföljebb az, amikor az iskolában megpofoztak.

"NEM ÉRDEKELTE ŐKET, HOGY A FILMNEK NINCS VÉGE."

- Közben a szüleim házassága megromlott. 1967-ben el is váltak egymástól. Ekkor már nyolcadikos voltam, és még nem tudtam, hogy milyen pályát válasszak. Nekem mindegy volt, nem volt semmi határozott szándékom, csak valami szakmát akartam tanulni. Az iparitanuló-iskolában a tanárok nagyon rendesek voltak, talán az anyagismeretet tanító tanár volt egy kicsit gyengébb. A bánásmód szigorú volt, de itt már nem pofoztak meg senkit. Tanműhelyben folyt a szakoktatás. A szakoktatókról is csak a legjobbakat mondhatom, különösen arról, aki a III. évben tanított. A munka összes fogását tőle tanultam meg. A III. évben már a szerelők mellett dolgoztam mint illesztő esztorgályos. Szép munka volt, nekem tetszett. Az iparitanuló-iskolában nem sok élményem volt, egyszer láttam egy filmet, az nagyon tetszett, de arról is ki kellett jönni. A vetítés egy lyukas óra helyett volt és amikor a következő óra megkezdődött, nem érdekelte őket, hogy a filmnek még nincs vége, elzavartak az órára.

"EGY DOHÁNYZÓASZTAL, EGY SZEKRÉNY, EGY KÖNYVESPOLC."

- II. éves ipari tanuló voltam, amikor megkaptuk a lakást, amiben most lakunk. Nem a tanács utalta ki, az édesanyám úgy szerzte, hogy valakinek leépést fizetett, ami nem volt törvényes. Nem tudom, mennyit kértek érte, de nem volt kevés, sokáig kellett előtte spórolni. Ez egy különálló kis épület. Van benne egy szoba, egy konyha és egy főzőfülke. A ház előtt van egy

kis kert, de 10 méterre van ez a nagy ház, teljesen elveszi tőlünk a világosságot. Nagyon örültünk ennek a lakásnak - amilyen albérlésben laktunk. Most már elég tűrhetően be van butorozva. A szobában van egy rekamié, egy sezlon, egy dohányzóasztal, egy szekrény, egy könyvespolc, a tévé, szőnyegek és függöny. A konyhában van egy olajkályha, egy asztal, két szék, szekrény, a főzőfülkében villanytűzhely, stélszi.

"NEM ADTAK RENDES MUNKÁT."

- Még III. éves ipari tanuló koromban az iskolában szerződést kötöttem a Csepeli Acélművel, hogy főlzabadulásom után oda megyek dolgozni. Ezért fizettek nekem hat hónapon keresztül havi 250 forint társadalmi ösztöndíjat. Azért mentem bele, mert kivíttek bennünket oda körülnézni, nekem akkor szépek tñnt ez a mñhely, azt gondoltam, jó lesz, ha itt van helyem, mire végzek. Kicsit messze volt, de azért vállaltam. Eleinte elég jó volt. A többi dolgozó mind idősebb volt nálam, de elég szívesen fogadtak és segítettek, ha volt valami probléma. A gépek is tűrhetőek voltak, olyan igazán vacak csak egy volt kőzöttük. A fizetésem 1600-1700 között volt. Hat hónap után azonban eljöttem, mert a főnökkel nem tudtam összeférni. Állandóan anyacsavarokat kellett csinálni, ezt hamar meguntam, más munkát hiába kértem, csak lekiabáltak. A mi véleményünk nem volt érdekes, azt szerették volna, ha meg sem szólalunk. A fizetést nem emelték, prémiumot nem adtak, de főleg az volt a baj, hogy nem adtak rendes munkát. Mások kapták a jó melókat, aki fiatal, annak eleve nem járt semmi. Végül már direkt kiszurtak velünk, akkor négyen önkényesen kiléptünk. Ez 1972. március 9-én történt. Az édesanyám tanácsára a Magyar Acélárugyárba mentem, simán felvettek. Eleinte jobbnak látszott a meló, de később itt is rossz lett. Nem adtak semmi rendes munkát, mindig ugyanazt a munkát kellett csinálni, és itt is ment a kivételezés. A jól fizető munkákat a régiek kapták, de mindig, pedig azon sem dolgoztak jobban. A munkatársakkal meg a főnökökkel ki lehetett jönni, bár a főnökök itt sem jobbak, nem képesek a munkát rendesen megszervezni, mindig későn kapcsolnak. Nem hoznak anyagot időben, hiába kérem már jóval előtte, csak amikor már elfogy, akkor kezdenek kapkodni. Én meg álldogálok, nézelődök, a méreg esz meg. A technikai színvonal egyenesen pocsek, régi, rossz, vacak gépek, egy kóceráj az egész.

"VAN EGY JÓ KÍS TÁRSASÁGOM."

- Szórakozásra elköltök havonta 400-500 Ft-ot. Átjárunk a Duna Cipőgyár kulturtermébe. Van egy jó kis társaságom, van benne öt fiu, négy lány, ebben van egy gépkocsivezető, egy lakatos, egy festő, kettőnek nem tudom a foglalkozását, a lányok foglalkozásáról meg fogalmam sincs. Együtt szoktunk járni, sakkozunk, rexezünk, a lányokkal meg elmegyünk táncolni, moziba, ide-oda. Ezek a fiuk mind jó

haverjaim, rendszeren dolgoznak, meg lehet velük beszélni a dolgokat. A lányok közül komolyabban egyikkel sem foglalkozom, komoly kapcsolatomból majd esetleg lesz valami egyszer, nincsen, ez még korai, majd a katonaság után.

"NAGYON ÉRDEKES SZOKOTT LENNI, MERT A FIATALOK PROBLÉMÁIT VETIK FEL."

- A filmeket nagyon szeretem, bár olyan nagyon sokat nem járok moziba, sok filmet a tévében nézek meg. A színházi közvetítéseket is megnézem, érdekelt a Delta, vagy egy műsor - Radar? - nem tudom a címét, de nagyon érdekes szokott lenni, mert a fiatalok problémáit vetik fel. Az utóbbi időben az egyik legjobb film volt a Melody. Nagyon jó volt a zenéje, az egész film pont fiataloknak való volt. Tetszett a Kalandorok, nagyon izgalmas volt, de nagyon jó volt a Tanár urnak szerepével c. film is. Az komolyabb volt, de nem volt unalmas. Tetszett: Az oroszlán ugrani készül, és a vigjátékok közül: A vőlegény nyolckor érkezik. Legjobban azokat a filmeket szeretem, amik kikapcsolódást jelentenek, nem szeretem a hosszadalmas, vontatott filmeket, mert problémáznak. Ez csak untat. Ilyen volt például a Jelenidő. Azt hittem, sosem lesz vége, olyan rettenetesen untam. A komoly filmek közül elég jó volt például az Édes élet, ami a felső tízezer életéről szólt, azt mutatta meg, hogy azok a leggazdagabbak ugyan, de mégis a legnyomorultabbak.

Színházban akkor voltam először, amikor még az általános iskolában Kocsoláról feljöttünk kirándulni Pestre és megnéztük a Varázsfuvalót, Nagyon tetszett. Színházba elég ritkán megyek, mert késő este van vége, nekem meg reggel korán kell kelnem. Legutoljára a Hattyu-t láttam, nem volt rossz, de különösebben nem tetszett.

Vélemény a szabadidő-tevékenységekről:

- 5-ös: kirándulás, szépirodalom olvasása,
- 4-es: mozibajárás, sportmérkőzés látogatása, társalgás, televíziózás,
- 3-as: barkácsolás, muzeum látogatása, rádiózás, sétálás, szakirodalom olvasása, színházlátogatás, újságolvasás,
- 2-es: kártyázás, koncertlátogatás,
- 1-es: műkedvelés.

"A POLITIKA NEM ÉRDEKEL OLYAN NAGYON."

- Tudomásom szerint apám nem volt benn a pártban, anyukám is csak a szakszervezetnek tagja. Én uttörő voltam. Elég jó volt, mert mentünk kirándulni, volt mindenféle társadalmi munka, de olyan nagyon nem volt lényeges az egész, én nem sokat foglalkoztam vele, mert a tanárok sem vették olyan nagyon komolyan. Jó időtöltés volt az egész, inkább játék, mint komoly mozgalom.

A KISZ-ben nem vagyok benne, nem is hívtak, engem meg a politika nem is érdekel olyan nagyon. A szakszervezetbe

hívtak, mondták, hogy majd hozzák a bélyeget, mert én be akartam lépni, de úgy látszik, nem volt olyan fontos, mert ennek már van egy fél éve, de azóta sem jelentkeztek, én meg nem fogok utánuk menni.

"SOKRA BECSÜLÖM A SARKKUTATÓKAT."

- Nagyon sokra becsülöm például a sarkkutatókat, a tengerészeket, mert nagyon nehéz dolguk van, a munkájukkal viszont a fejlődést is előre viszik. Nincs olyan munka, amit ne becsülnek, de azért nem mindegy, hogy az ember mit csinál. Az nem igaz, hogy minden munka egyforma, csak rendesen kell csinálni. Hátrányos munkának tartom az erdőirtást. Tudom, hogy arra is szükség van, de én annyira sajnálom, amikor egy erdőt kivágnak, nem csinálnám semmi pénzért. Nagyon előnyös az atomkutató munkája, mert érdekes, szép munkát végeznek és előttük a jövő, óriási fejlődés előtt áll ez a tudomány. A legjobban a vezetők keresnek, úgy főmérnöktől fölfelé. Ezek között sok olyan van, aki meg is érdemli, de olyan is szép számmal, aki csak ügyesen helyezkedik, de valójában nem sokat ér a munkája. A legkedvesebb pénzt a gyári segédmunkások, a takarítónők keresik.

"ESZTERGÁLYOS NEM LESZEK TOVÁBB."

- A jövőre nézve az az elképzelésem, hogy először letöltöm a katonaidőmet. Megmondták, februárban kell bevonulni. Már megszereztem a hivatásos gépkocsivezetői jogosítványt, amikor leszerelek, a BKV-nál akarok elhelyezkedni. Autóbuszon szeretnék dolgozni vagy négy évet, aztán átmegyek a Hungarocamion Vállalathoz. Ott fizetik a legjobban a gépkocsivezetőket, külföldre járhatok, világot láthatok. Esztergályos nem leszek tovább, nem érdemes ebben a szakmában dolgozni, nincs itt lehetőség arra, hogy az ember fejlődjön, nem érdekes ez a munka. Csak akkor lehet itt szépen keresni, és dolgozni, ha az ember egy műhelyben bevágódik a brancsba. Ehhez nekem nincs kedvem. Az sem tetszik, hogy állandóan egyedül dolgozom egy gépnél, jobb az olyan munka, ahol emberekkel vagyok együtt. Mint gépkocsivezető jövök-megyek, többet érzékelek a világból, nem vagyok bezárva egy műhelybe. Ha rendes munkát adtak volna, még képeztem volna magam, de én nem könyörgök azért, hogy a képességeimet felhasználják, annál többre tartom magam. Mint gépkocsivezető többet fogok keresni. Ma már legalább 25000-30000 forint kell ahhoz, hogy az ember meg tudjon nőni, mert lakás kell és egy szövetkezeti lakásba ennyi a beugró. Ezt a pénzt nyolc-tíz év alatt össze lehet hozni, ha valaki rendesen dolgozik. Én csak akkor akarok nőni, ha az anyagi alapok már megvannak. Az nem házasság, hogy a lakásért kell közben kinlódni, aztán jön a gyerek és az ember nem megy semmire. Két gyereknél többet nem akarok, a mai körülmények között többet nem tudnék rendesen fölnevelni.

"A NYARAT VALAHOL ANGLIÁBAN KIVÁNTUK ELTÖLTENI."

Képzelt önéletrajz 2000-ből:

"Most, így visszanézve, be kell vallanom, jót tett a katonaság. Az utazások, Európa több országába egyre újabb meglepetéseket és csodákat tártak elém. Majd a házasságom, amely eddig még ujdonság volt számomra, ezután már mindennapi dologgá vált, együtt tanultunk meg angolul, mert a nyarat valahol Angliában kívántuk eltölteni. Mikor hazaérkeztünk, ismerőseinknek elmeséltük utunkat, mely annyira szép és boldog volt, hogy többen is elhatározták, hogy a nyarat ott töltik. A fiam és a lányom ezután kettő majd négy évre született. A fiam születésekor heveny nikotinmérgezéssel kórházba szállítottak és akkor mondtam le végleg a cigarettáról. Munkahelyem révén mint gépkocsivezető eljutottam az ország különböző helyeire. A feleségem hirtelen megbetegedett és én szinte napról napra ott ültem a kórházban, mikor időm engedte és szinte vártam az orvosokat. Feleségem felépült és újból otthon van kéthónapi kórházi ápolás után. A nyarat újból külföldön töltöttük, a gyerekek addig a mamánál vannak. Ezuttal enyhe éghajlatu tájra utaztunk, de már egy barátom is csatlakozott hozzánk a feleségével. A technika és a tudomány egyre újabbat és újabbat ad, amely az ember otthoni munkáját teszi könnyebbé, szórakoztatóbbá. Ilyen például a vacsora-rendelés telefonon vagy az automata telefon amellyel a világ bármelyik állomását felhívhatom. Ezeket a sorokat 2000. január 3-án írom, mivel az idei szilveszter egy hétig tartott nálunk és az ismerőseinknél ez volt életem legnagyobb szilvesztere. Ma itthon van mindenki, de még nyújtózkodnak és vissza-visszahuppanok az ágyba. Ezt azért írtam le, mert mindez hirtelen eszembe jutott."

"KORÁN RÁSZOKTAM AZ OLVASÁSRA."

- Gyerekkoromban volt otthon könyv, mert édesanyám szeretett olvasni, ma is sokat olvas, többet, mint én. Karácsonyra vagy névrnapra mindig kaptam könyvet is, ezért már korán rászoktam az olvasásra. Olvastam a Grimm mesekönyvet, magyar népmeséket, ezek kötöttek le 8-10 éves koromban. Később elkezdtem az ifjúsági könyveket, Nyomkereső; A préri, Bórharisnya. Ezeket szerettem legjobban. Már az általános iskola alsó tagozatában könyvtári tag voltam, minden héten hoztam egy-két könyvet. A barátaim is sokat olvastak, egymásnak ajánlottuk a jó könyveket, meg kölcsönöztünk is egymásnak. 13-14 éves koromban kezdtem olvasni Jókait, Mórát. Ebben az időben legjobban az Aranyember tetszett. Mostanában olvastam Győri Dezsőtől egy sorozatot: Viharvirág, Sorsvirág, Tűzvirág. Ezek is nagyon jók voltak. Be vagyok iratkozva a Szabó Ervin Könyvtár 28-as fiókjába, onnan hozom a könyveket, ezek nagyon sablonosak. Most a Huszonnégy izgalmas novella c. könyvet olvasom, ez nagyon jó, az ilyeneket szeretem. Szakkönyvet nemigen szoktam olvasni, nincs rá szükségem a munkában. Van egy csomó saját könyvem is, amikám minden hónaptan vásárol 100-150 forintért, én csak olyankor, ha meglátok valamit és érdekel.

"BERKESI, DUMAS, JÓKAI, HEMINGWAY"

A listánkon szereplő szerzők közül a következőknek a műveit olvasta:
Berkesi, Christie, Dumas, Fejes, Gárdonyi, Golding,
Hemingway, Jókai, Passuth, Rejtő, Roberts, Sienkiewicz

Tetszetek:

Huszévesek, Sellő a pecsétgyűrűn, Tíz kicsi néger,
Gróf Monte Christo, Rozsdatemető, Egri csillagok,
A láthatatlan ember, Akiért a harang szól, Az öreg
halász és a tenger, Aranyember, A kőszívű ember
fiái, Tizennégykarátos autó, Piszkos Fred, Északnyu-
gati átjáró, Kereszteslovagok.

Nem tetszett:

A legyek ura.

KIKAPCSOLÓDÓ -MENEKÜLŐ OLVASÓI BEÁLLÍTÓDÁS

A különböző olvasói viselkedési stratégiákat modellező vélemények értékelése:

5-ös: izgalomforrás,

4-es: menekülés, műveltséggyarapítás,

3-as: ismeretszerzés, összefüggés keresése, azono-
sulás,

2-es: szellemi munka végzése, művészi megformálás,
példa,

Az olvasói aktivitás foka: 3,7 - közepes

Az irodalmi művel való azonosulás foka: 2,8 - közepes

A Meddig él egy fa? novellát így értelmezi: "Egy beteg nő kívánságát teljesítették, amely furcsa és szokatlan volt, miközben egy kis bepillantást engedtek az életükbe, amely az egyiknél megfakult és ósdi, amiről a régi fénykép és az esernyő is tanuskodik, míg a másikon még csak most kezdődik, amit a kisgyermek születése jelez."

A Nácik c. műről így ír: "Nyomasztó hatásu novella, amely bemutatja a régi kor embereit, a hatalom és a szegények képviselőit. Azt tették az emberrel és a fiuval, amit akartak és nekik egy szavuk sem lehetett. Drámai novella, ahol a cselekedetben és a néma feszültségben lehet érezni a dráma tulajdonképpen értelmét, ez a megalázottság és a hatalom tudatának az összezsapása."

STENDHAL, KOSZTOLÁNYI, MANN SIKERE

Reagálás a kísérleti olvasmányokra:

KOSZTOLÁNYI: Édes Anna

— nagyon tetszett

HUGO: Nyomorultak

— nagyon tetszett

L. SHAW: Oroszlánkölykök

— nagyon tetszett

HEMINGWAY: Bucsú a fegyverektől

— nagyon tetszett

T. MANN: Egy szélhámos vallomása

— nagyon tetszett

JÓKAI: Ahol a pénz az isten	— nagyon tetszett
KERTÉSZ Á.: Makra	— nagyon tetszett
FEJES: Jó estét nyár, jó estét szerelem	— tetszett
STENDHAL: A pármái kolostor	— tetszett
WILDER: A teremtés nyolcadik napja	— tetszett
HUGO: A tenger munkásai	— közepes

"FELEMELŐ HATÁSÚ KÖNYV."

A teremtés nyolcadik napja.

"Felemelő hatású könyv. Egy izgalmas, majdnem bűnügyi történet háttérébe szöve két család élete és válsága. A könyv mondanivalója, hogy ne adjuk fel a harcot, ha tudjuk, hogy nekünk van igazunk. A könyv fiatalabb szereplői elhatározásaitak létre tudják hozni, bármilyen nehéz is az."

Egy szélhámós vallomása.

"Felemelő hatású könyv sok humorral és egy szélhámossal, aki talán nem is szélhámós, mivel felismeri, hogy az embereket csak egy egészen kis réteg választja el, hogy szélhámósok legyenek. Igyekszik minél többre vinni, de úgy, hogy az ne legyen feltűnő. Tetszett a könyv. Rokonszenves volt a főhős."

"A FŐHŐS CSENDES, NÉHA DRASZTIKUS, ÉS EGY KICSIT PROBLÉMÁS"

A Jó estét nyár, jó estét szerelem.

"A fiú azt bizonyította be, hogy mindenki hajlik a külföldi diplomaták felé, ha az illetőnek egy kis angol nyelvtudása, pénze és jó kapcsolatai vannak. Ő kigunyolta az emberek nagyratörő vágyait. A margitszigeti Nagyszállóban történt jelenet egyike a könyv legjobb részének. A főhős csendes, a munkáját megbecsülő, de néha drasztikus és egy kicsit problémás. Stílusa a modern irodalmat jellemzi, a végkifejlet művészi erővel volt kidolgozva, amelyben egybefoglalta a tragédia és a szerelem forrásait."

"STILUSA A VÁROSI EMBER SZAVAIBÓL ÉPÜL FEL"

A Makra.

"Egy lakatos nyomasztó élete a drámai befejezésig, amit az élet és a történelem annyi kis epizóddal tölt meg, hogy a regény szinte már történelmi eredetű. Azt tudatosítja bennem a regény, hogy az életet nem mi irányítjuk, hanem az élet irányít minket, Makra célratörő, de az életét főleg a véletlenek irányítják, és ezért főleg a véletlenekre hagyatkozik. Szeretne eltűnni a tömegben, és ez emeli a tömeg fölé. Stílusa a városi ember szavaiból épült fel, ami természetesen nem mindenkinek tetszik, éppen ezért fog egy új stílust képviselni az irodalomban."

"POLITIKAI MŰ..."

Az "Édes Anná-ról:

"Kosztolányi egyik legnagyobb művének tartom. Két problémát állít szembe egymással. A gazdagok élete és egy cseléd lány sorsa, akit nem vesznek emberszámba, hanem mint egy gépet kezelnek. Szerintem Anna nem akar gyűlölni, csak az uraknál rendezett estély váltja ki belőle azt az indulatot, hogy megölje gazdáit. A könyv megmutatja az akkori társaság életét. Politikai mű."

B. Béla legnagyobb olvasmányélményei között tulnyomórészt romantikus és lektűr művek szerepelnek, de felbukkannak közöttük Hemingway és Fejes művei is. A mai realizmus ezen alkotásai azonban B. Bélánál csak járulékos elemek, B. Béla esetében ugyanis az irodalmi művek még elsősorban az izgalomkeltés és a gondoktól elvonás eszközei, ennek a funkciónak a betöltésére viszont a B. Béla olvasmány szerkezetében uralkodó olvasmányfajták jobban megfelelnek. B. Béla olvasói stratégiájának képlete nem csak azért nem egyszerűen kikapcsolódó-menekülő, mert a legnagyobb élmények között Hemingway és Fejes regényei is szerepelnek, hanem azért is, mert az irodalmi művek B. Béla számára az izgalom és a menekülés mellett a műveltség gyarapításának az eszközét is jelentik.

Az élménnyel adós, de a pofonok miatt mégis emlékezetes falusi iskola emlékét a sok játék elhalványította, B. Béla így boldog gyermekkorra emlékezhet vissza. Kamaszkora már kevésbé fényes. Erre az időre esik a család felbomlása és a "pályára keveredés." A pofon nélkül lezajló, eredményes szakmunkástanuló évek élménytelenül telnek, az emlékezetes lyukas órán vetített és a kicsöngetés miatt be nem fejezett film sem a bevétel, hanem a hiány rovatba került.

A tanulás közben megszeretett szakma megszerzése után a nagy ambícióval kezdett munka - akár a lyukas órán vetített film - félbeszakad. A bizonyára kissé türelmetlen, fiatal munkás nem bírja elviselni a kivételező főnököktől, a szervezetlen vezetéstől és a nem alkotó munkától kapott pofonokat. Mindez, ha nem is első vagy végső oka, de feltétlenül egyik motívuma B. Béla kikapcsolódó-menekülő olvasói stratégiájának. Az "esztergályos nem leszek többé" kijelentés és a világ körüli utra induló Hungarocamion "pilóta" ábrándja a kiábrándulás, a lázadás, és a menekülés mellett a felfedező kíváncsiság, a kitörés, az elszürkülés elleni harc elemeit is magába foglalja. Ne feledjük el, B. Béla a ~~sakk~~ kutatásokat sem csak a kalandjaikért, hanem a fejlődést előrevívó hivatásukért is becsüli. A képzelt önéletrajz azonban kijózanítja azokat, akik már most ezeket a konstruktív elemeket érzik hangsúlyosabbnak a gépkocsivezetői foglalkozás választásának indítékai között. B. Béla képzelt életében is több a passzív és a privatizáló elem, mint az alkotó és a közösségi.

A meglepően nagy sikert aratott kísérleti olvasmányok arról győznek meg, hogy az irodalmi értékek világában is távoli utakra merészkedik B. Béla, de arról is, hogy életének pillanatnyi elképzelése még jelentősen módosulhat. A kísérleti olvasmányokról alkotott meglepően választékos, a művek megformálására is kitérő vélemények a szélhámos hősök dédelgetése mellett is arra engednek következtetni, hogy B. Béla feszülő-alakuló értékrendje és életmódja egyre nagyobb esélyt ad

az irodalmi értékeknek, és egyre nagyobb lehetőséget arra, hogy azok előnyösen hathassanak vissza a felnőtté válás folyamatára.

SZÍVVEL

B. Zsuzsa 1953-ban született, Hajadon. Anyjával és testvéreivel él együtt Tapolcán. Iskolai végzettsége: általános iskola 8 osztálya. Szakképzettsége nincs. A Balatonvidéki Erdő- és Fafeldolgozó vállalat fűrésztelepén segédmunkásként dolgozik. A város legszélén, túl a temetőn és a benzinkuton egy fatelepen áll a rozszant épület, amelynek egyik végében a fatelepi irodái működnek, és e mellett helyezkedik el az egy szobából és konyhából álló három lakás. A cseréptető rossz állapotban van, a tető beázik, a falak kívül-belül nedvesek, a mennyezeten nagy vízfoltok. A lakás padlószintje 20 cm-rel lehet a faanyagokkal teli zsufolt udvar szintje fölött. A 3-4 m-es konyha betőnpadozatu, abból nyílik egy kis kamra és az 5x6 m-es szoba. A konyhában ütött-kopott konyhabutor, sparherd, mosógép. A szoba hajópadlóval burkolt, hengerelt festésű falai foltosak a nedvességtől. A sok butortól és' limlomtól szinte mozdulni sem lehet. A berendezés: két ágy, egy heverő, gyerekágy, két ruhásszekrény, az ablaknál asztal és székek. A szobát olajkályhával fűtik, korábban vaskályhájuk volt. Új rádió és tévékészülék egészíti ki a berendezést. Középen egy szál lámpa lóg, s van még egy kis olvasólámpájuk is. B. Zsuzsa éppen ebédel, a kályhán melegszik a káposztás cvekedi.

"APÁM DISSZIDÁLT."

- Itt születtem Tapolcán és gyermekkoromat is itt töltöttem ebben a házban. Itt laktunk édesanyámmal és a bátyámmal, azután megszületett a két hugom is. Édesanyám 1935-ben született Budapesten. Apám 1932-ben született Tapolcán.
- Édesanyám foglalkozása fonónő volt, Kőbányán dolgozott. Amikor összeházasodtak, és Tapolcára került, itthon maradt, nem dolgozott. 1957-ig. Apám hentes volt, de volt szakács és sofőr is. 1957-ben aztán disszidált. A bátyám még óvodás korában hentes akart lenni, de mindig szeretett furni-faragni, az iskolában is jobban szeretett gyakorlati órán lenni, mint bármelyik tanórán. Így aztán lakatos lett, most katona. Az idősebbik

hugom Pápán tanul a Közgazdasági Technikumban, harmadikos. A másik hugom pedig ipari tanuló, itt van a Sport és Játék-boltban, másodéves. Jövőre fog végezni. Van még egy ötéves kisöcsém, ő óvodába jár. Hát hogy honnan lett, azt nem nagyon kérdeztük, nem is nagyon vettük észre, mert még kicsik voltunk, de jobban is szeretjük annál az anyánkat, hogy kellemetlen kérdéseket tegyünk fel neki. Az a lényeg, hogy közénk ült és itt van. Nagyon szeretjük egymást, hasonló a természet az enyémhez, és ő is éppugy szeret veszekedni, mint én. Folyton cukkoljuk egymást. A szüleim itt Tapolcán beköltöztek egy lakásba, és utána rakták ki őket ebbe a házba, mint szükséglakásba. Apám először itt is mint hentes dolgozott, aztán pedig itt ezen a fűrésztelepen.

"EGYEDÜL VOLTAK MIND A NÉGYEN, ÖSSZECSUKVA."

B. Zsuzsa anyja: A férjem kiment Svájcba, onnan irt is, és küldte az utlevelet, de engem nem engedtek ki. Annyit tudok még, hogy kint van, megnősült, ott is van családja. Én meg itt maradtam négy gyerekkel, az egyik kicsi, a másik pici, és aztán minden gond a nyakamba szakadt. Akkor elmentem dolgozni ide a közelbe, segédmunkásnak. Az jó volt, hogy nem voltam olyan kötött, haza tudtam szaladni a gyerekekhez. Nem volt bölcsőde, úgyhogy egyedül voltak mind a négyen, össze-csukva. Amikor hazajöttem, becsuktam a szememet ijedtemben, jaj, most mivel fogadnak a gyerekek. Helyesek voltak, komolyak, de sok huncutságot csináltak.

"SZERETNI NEM SZERETTEM, DE HÉT ÉVIG EGYSZER SEM HIÁNYOZTAM."

Szeretett-e iskolába járni?

- Hát szeretni nem szerettem, de azért mindig eljártam, hét évig egyszer sem hiányoztam. Kaptam könyvet is érte. A tanulás nem nagyon jól ment, de azért a közepesnél mindig jobb voltam. De aztán a nyolcadik végén már tényleg untam az iskolát, és lógni ugyan nem lógtam, de egyre rosszabbul ment. Elég sok barátnőm volt az iskolában, volt egy lány, akivel nagyon jóban voltam, csak úgy mostanában szakadt meg a kapcsolat, mert ő gimnáziumban érettségizett, és nem nagyon engedik el sehova, én meg nagyon szeretek szórakozni. Ezzel nincs probléma, engem mindig elenged az édesanyám.

Melyik tantárgyat szerette a legjobban?

- Leginkább a matematikát meg a biológiát szerettem, és talán még a magyart, főleg a nyelvtant. Az irodalmat már nem nagyon szerettem, a verseket inkább.

"HOL PARKETTÁT VÁLOGATOK, HOL GÉPEN VAGYOK."

Mi szeretett volna lenni?

- Először varrónőnek akartam menni, de nem vettek fel. Egy ilyen cég lett volna itt Tapolcán, de ott akkor nem volt szerződés. Mindjárt utána, októberben kezdtem itt dolgozni, a fa-telepen, a fűrészlüzemben. Először hatórás munkaidőben dolgoztam itt már a nyáron, és aztán ősszel véglegesítettek, úgy, hogy attól kezdve 8 órát dolgoztam, nem lett volna szabad. Amikor véglegesítettek, már rögtön 1100-1200 Ft-ot kerestem.

Milyen munkát végzett eleinte?

- Először a hulladékot, a lehullott szél-léceket kellett kihordanom a gép mellől. Nem volt nehéz tulságosan. Sokat lógtam. Nekem nem volt szokatlan érzés ide bekerülni, mert itt nőtem fel a telepen, ismertem mindenkit. Meg segítettek is, hogy jól érezsem magam. Most gépen dolgozom, mint segédmunkás, hol parkettát válogatok, hol fűrészen vagyok. A gépet nem én kezellem, mindig férfi dolgozó a gépkezelő.

Összebarátkozott itt valakivel?

- Nem barátkozom itt senkivel, mert ezek falusiak, nem idevalósiak Tapolcára. Egyébként a munkában segítjük egymást, mondjuk, ha valaki darabérben dolgozik.

Mennyi a mostani fizetése?

- 1500-1600 forintra jön ki, néha többre, attól függ, hogy milyen anyagon dolgozunk. Különbön nagyon szép, új üzemünk épül vagy husz kilométerre Tapolcától, egyszer műszakidő alatt kimentünk, és megmutatták, hogy áll az építkezés.

"SZERETNÉM ELVÉGEZNI AZ ÁPOLÓNŐI ISKOLÁT."

Kijár majd oda dolgozni?

- Hát én szeretnék elmenni innen. Február 27 -én kezdődik Veszprémben egy 4 hónapos, önkéntes ápolónői tanfolyam, amire jelentkeztem a Vöröskeresztnél. Az egyik haverom mondta, hogy van ilyen lehetőség, és tulajdonképpen ő is intézte el, hogy felvegyenek. Ezzel a segédápolónői képesítést megszerezhetem és elmehetek bármelyik kórházba dolgozni. Utána aztán szeretném elvégezni az ápolónői iskolát. Egyszer jelentkeztem Szombathelyre, de nem vettek fel, mert sok volt az érettségizett. És akkorra már ki is estem a tanulásból. Kórházi gyakorlat után könnyebben felvehetnek, mert ha megállok a helyemet, akkor a kórház is javasolhat és talán felvételit sem kell tenni. Ha lehetne, akkor inkább estire mennék, de ha nem, akkor is belevágok.

Nem fél a segédápolónői munkától?

- Hát nem, mert mindent meg lehet szokni. Ahogy itt megszoktam a telepen, úgy majd azt is meg fogom szokni. Persze inkább gyerekek mellett szeretnék lenni. Már gondolkoztam is rajta, hogy utána hathónapos átképzéssel elmehetnék csecsemőgondozónőnek. Veszprémben van gyermekkórház, ott lenne helyem, és van nővérszálló is.

Mondja el, legyen szíves, hogyan osztja be a fizetését?

- Hát mindig az anyu az első. Négy száz forint előleget kapok, azt mindig odaadtam anyunak. Most, hogy Laci elment katonának, többet adok haza. Most már ruházattal is jobban állok,

nem kell annyit költenem erre, mint azelőtt. Ugy rendszeres kiadásom nemigen van. A KISZ-bélyeg 5, a szakszervezeti 15 forint, meg a biztosítást is levonják. Szórakozásra sem igen kell pénz, sokszor elmegyek, de még 10 forint se kell. Általában többen megyünk el szórakozni egy csoportban, és akkor egyre nem sok jut. Van olyan is, hogy a fiuk fizetnek. Könyvre nem nagyon költök, inkább könyvtárba járok. Ha az ember elolvassa a könyvet, akkor utána ugyanis félreteszi.

"HÁROMNEGYED ÖTKOR KELTEM."

- Reggel háromnegyed ötkor keltem és mentem dolgozni. Öt óra-kor kezdünk. Dolgoztam fél kettőig. Utána hazajöttem, befutottam, megtöltöttem az olajkályhát, megmelegítettem az ebédemet, meg-
ébédeltem. Ebéd közben persze olvastam, ami anyunak nem
tetszett. Utána kicsit olvastam egy darabig, habár mosogatni
kellett volna, aztán megmosakodtam és átöltöztem itthonra és
olvastam egész délután. Aztán bekapcsoltuk a televíziót, ideb-
odább néztem. Még kimentem olajért a benzinkutra, aztán lefe-
küdtem és tovább néztem a tv-t.

Egy esős szerdai nap krónikája 1972-ben:

0.00	-	4.45	Alvás
4.45	-		Felkelés
5.00	-		Munkaidő kezdete
7.00	-	7.15	(cigaretaszünet) Reggeli
9.00	-	9.30	(reggeliszünet) Levélírás
11.00	-	11.15	(cigaretaszünet) Vizívás
13.30			A munkaidő vége
14.00			A rádió bekapcsolása
14.15	-	14.30	Ebéd
14.30	-	14.45	Mosakodás, közben a rádióban Koncz Zsuzsa énekének hallgatása.
14.45	-	15.00	Manikűrözés, közben tovább a tánczene hall- gatása.
15.00	-	16.00	A Róza asszony c. könyv olvasása, mely egy fiúról szól, akiből papot akarnak csinálni, de ő vándorszínésznek állt.
16.00	-	16.30	Öccsét hozza haza az óvodából, közben vá- sárol.
16.30	-	17.00	A Róza asszony-t olvassa
17.00	-	17.30	Rajzfilmet néz a tv-ben
17.30	-	17.45	Levelet ír
17.45	-	18.00	A tv-t nézi, a "Hirek"-et
18.00	-	18.45	Keveset mos, vacsoráznak, közben beszélget a család tagjaival
18.45	-	19.45	A tv-t nézik, a "Régi pesti-budai játék"-ot, "amely érdekes dolgokat mutat be, tájat és a budai sétányokat"
19.45	-	20.00	Lefekszik
20.00	-	21.00	Tovább nézi a tv-t, egy NSZK-filmet
21.00			Kikapcsolja a tv-t, alszik.

"TEENAGER-PARTY A BAUXITBAN."

Hogyan telnek a vasárnapjai?

- Vasárnap általában kilenckor szoktam felkelni, ha szombaton nem szórakoztam sokáig. Aztán én kitakarítok itt a szobában, Anyu akkor már főzni szokott. Aztán nézzük a tv-t, ha olyan műsor van, ha nincs, akkor játszom a kis öcsémrel vagy olvasok. Esetleg kártyázok a hugommal. Utána megebédelünk, elmosogatunk. Ha végeztünk a konyhával, akkor ugy délután 3-4 óráig pihenek, olvasok. Aztán bemegyünk a városba. Általában szokott teenager-party lenni a Bauxitban, oda megyünk a hugommal egy kicsit szórakozni. Mikor milyen kedvünk van, ott maradunk kilencig - bár ez nagyon ritka, inkább 10-ig, 11-ig, vagy esetleg éjfélig, attól függően, hogy jó-e a társaság. Elég jó zenekar játszik a Bauxitban, tűrhető, táncolni lehet, az a lényeg. Hát ami az udvarlót illeti, aki volt eddig, azzal most nem nagyon találkozhatom, mert katona, továbbbszolgálós. Nem, nem veszttem össze vele, de azért mellette másokkal is beszélgetek. Hát ez a srác mielőtt katona lett, azt hiszem vājár volt, ott dolgozott Miskolcon, ott laknak a szülei is.

Kik járnak a Bauxitba szórakozni?

- Mind fiatalok, munkások, meg gimisek, akiket ilyenkor kiengednek a kollégiumból nyolc óráig.

"SZÓ VOLT ARRÓL IS, HOGY ÉN LEGYEK A KISZ-TITKÁR."

- Hétköznap a Volán-klubba szoktam járni, de most már oda se, mert összeveszttem a KISZ-titkárral. Ő különben nem volt nagy szám, mert családós, két gyereke van. Különben oda szoktam járni pingpongozni, és van asztali foci is, szóval elhülyéskedünk. Hozzájuk járok különben politikai oktatásra is, mert bár nálunk is van KISZ, de mi csak öt fővel működünk. Hát én nem akarok lenézni senkit, de itt olyanok a KISZ-tagok, talán a KISZ-titkár, meg még egyetlen tag kivételével, hogy nem olyan értelmesek, nem nagyon lehet velük beszélgetni. Legtöbben a közeli falukból jöttek ide dolgozni, itt van például az én műszakomban egy Lajos nevű egyén, aki csak hat elemít végzett, ami a mai világban ugye nem elég. Többnyire olyanok, hogy hiába mondja nekik az ember, hogy szóljanak, ha valami problémájuk van, nem mernek elmondani semmit. Nehéz is úgy kérdezni tőlük valamit, hogy ne bántsa meg őket az ember, mert ezek hamar sértődnek.

(B-né itt közbeszól, védi a falusi fiatalokat, akik, ha végeznek a munkával, hazamennek és rohanniuk kell a hegyre a szőlőbe kapálni.)

- Hát azért nem így van, mert ha megmondaná valamelyik, hogy problémája van otthon, akkor még azt is megtettük volna, hogy kimegyünk segíteni neki. De persze nem mernek szólni. Például a KISZ-titkárunknak is van földjük, mert nemesek voltak a nagyszülei, szóval ő is szólhatott volna és egy délután kimenünk volna segíteni kapálni. Hát, ahogy már mondtam, inkább a Volánosok közé szoktam járni. A haverom hozott össze velük, ő itt focizott a Volánosok-

kal és jó haverja a KISZ-titkár. Voltunk együtt kirándulni Veszprémben és ott összebarátkoztam velük. Így előadásokra nem nagyon tudok hozzájuk járni a munkám miatt, de azért három vagy négy előadáson ott voltam. Elég érdekes volt, a fiatalságról meg a KISZ-életéről volt szó. Tulajdonképpen nálunk is van a telepen politikai oktatás, de oda aztán nem sokat megyek, mert ott nagyon nagy szavakkal magyaráznak el mindent. Itt a Volánnál úgy beszéltek, hogy mindenki meg is értse, amit kell.

Amióta ide kerültem dolgozni, már négy KISZ-titkárunk is volt. Amikor beléptem, akkor alakult meg a KISZ-szervezet, én voltam a legfiatalabb tag. Azóta négy év alatt összevissza hat-szor voltunk valami társadalmi munkán, mert hát ezeket nem érdekli az ilyesmi. Na, az első titkárunk egy fiú volt, de négy hónap után itt hagyta a céget, meg a KISZ-t is, mert beteg volt. Utána egy lányt választottunk meg, de az elment Sümegre, áplónő képzésre. Közben szó volt arról is, hogy én legyek a KISZ-titkár, de ezt anyu se akarta, mert azt mondta, hogy én vagyok a legfiatalabb, hogyan fogok parancsolni a többieknek.

Na, nyolcadik után én jártam erre a továbbképző iskolára, bár mondjuk, aki dolgozik, annak nem kellett volna járni, de én mégis szívesen mentem, hogy tanuljak valamit. Na akkor az iskolából hoztam ide továbbképzős lányokat KISZ-tagnak, mert az iskolában nem volt szervezet. Ők is szívesen jöttek és akkoriban jó volt a KISZ-élet. Rengeteg klubdelutánt rendeztünk itt a KISZ-teremben, a szomszédban. Kaptunk rádiót és lemezjátszót, meg lemezeket is. De aztán megint új titkárunk lett, egy srác, aki itt dolgozott és tanult is mellette. Na, amikor leérettségizett, ő is szépen elhagyott bennünket. Utána aztán megválasztották, azaz megválasztottuk a mostani titkárt, ő most éppen Csupakon van három hétig titkárképzőn. Ő aztán nem sokat törődik velünk. A gyűléseket azért megtartjuk, minden hónapban egyszer van taggyűlés, de különben semmi. Én vagyok a gazdasági, nekem kell szedni a tagdíjakat, hát erről sokat tudnék mondani. Minden hónapban úgy kell kikönyörögni tőlük a pénzt a KISZ-bélyegre. Nem mondom, mindig földom időre, mert ha másképp nem, akkor megelőlegezem a pénzből, ami a közös munkából összegyűlt.

- Valahogy ez a KISZ-élet olyan furcsa. Mindig hallani a tv-ben, meg a rádióban, hogy mások ezt csinálják, meg azt csinálják, itt meg semmi.

"EGY IDŐBEN VOLT BÉRLETÜNK IS."

Szokott moziba járni?

- Hát nem nagyon. Hogy mit láttam utoljára, arra nem is emlékszem, valami amerikai film volt, három-négy hete lehetett. Előtte láttam a Csárdáskirálynőt, de nem nagyon tetszett ebben a változatban. Azért elég jó volt ahhoz képest, hogy nem magyarok játszották.

Színházban volt?

- Igen, szoktunk járni a kulturotthonba. Egy időben volt bérletünk is, általában a veszprémi színház jár ide. Szeretem őket, tudnak játszani. Hát, hogy utoljára mit játszottak, arra igazán nem tudok

emlékezni. Valami nagyon régi magyar darab volt.

Vélemény a szabadidő-tevékenységekről:

- 5-ös: kézimunka, kirándulás, műkedvelés (festegetés) rádiózás, szépirodalom olvasása, társalgás, társasági élet, televíziózás, újságolvasás,
- 4-es: mozibajárás, sportmérkőzések látogatása, színházlátogatás,
- 3-as: koncertlátogatás,
- 2-es: múzeum (tárlat) látogatása, szakirodalom olvasása,
- 1-es: kártyázás.

"ÉLETEMBEN NEM VOLT OLYAN JÓ, MINT OTT, AZ ÜDÜLŐBEN."

- Különben igazságtalan voltam amikor azt mondtam, hogy nincs barátnőm, mert van egy barátnőm Kanizsán. Ugy ismerkedtünk meg, hogy üdülni voltam két hétig Lillafüreden, ilyen szakszervezeti beutalóval és ő is ott volt. Ez két éve lehetett. Azóta tartom vele a kapcsolatot, de csak levelezünk, nem sikerült újra találkozni. Hát különben ott nagyon jó volt az üdülőben, életemben nem volt olyan jó, mint ott. Nagyon jó társaság jött össze. Ez a barátnőm eredetileg butorgyárban dolgozott, butorhuzatokat varrt, aztán átment varrónőnek, legujabban pedig egy ilyen gyárban dolgozik, valami amerikai gyár, izzókat csinálnak. Most már régóta várom a levelét. Szilveszterkor szerettem volna elmenni hozzájuk Kanizsára, de ő írta, hogy Pestre megy a vőlegényével. Tulajdonképpen azért megértjük egymást levelelen keresztül is.

"ÉN IGAZÁN HAMAR BELENEVELŐDTEM, HOGY DOLGOZNI KELL."

- Hát, ami a jövőmet illeti - mint már mondtam -, szeretnék ápolónő lenni, illetve nem is annyira ápolónő, hanem gyermekgondozó. Remélem, hogy ezt el is érem. Hát, ami a munkát illeti, nem mondom, jó dolgozni, én igazán hamar belenevelődtem, hogy dolgozni kell, ha nincs más kiút. Minden szakmának megvan a rosszabb oldala és a jó oldala. Így aztán nem irigylek senkit. Megtudtam, hogy milyen egy ilyen helyen dolgozni, mint ahol én vagyok és néha gondoltam, hogy milyen jó lehet egy másik helyen dolgozni, ahol meleg van és tisztaság. De azért nem irigylem azokat sem, akik üzletben dolgoznak, mert hiszen ott nem lehet ilyen jól keresni. Én mindig megkerestem annyit, amennyire szükségem volt.

ELKÉPZELT ÖNÉLETRAJZ 2000-ből:

"46 éves leszek (ha ugyan megérem). Akkorra már talán két családot felnevelek. Ápolónő leszek és ugyanugy, mint eddig dolgozni fogok. Csak más munkakörbe. Ugyanis nem hiszem el, hogy 2000-ben megváltoztatnak mindent. Egyes dolgokat igen, de mindent nem. Ápolónőre meg mindig szükség van vagyis az emberekre, mert robottal nem tudják helyettesíteni az emberiséget. Fantáziában igen, de ez 2000-ben nem következik be.

Ezért az életem ugyanugy fog folyni, mint eddig."

"AZ ELSŐ KÖNYV AZ ÁRVÁCSKA VOLT, EZT TITOKBAN OLVASTAM EL."

A családban ki szokott olvasni?

- Rajtam kívül olvas a hugom, aki itthon van. A másik hugom is olvas. A bátyám csak a nagyon kalandos könyveket szereti. Édesanyám nagyon ritkán olvas, amióta kisöcsém van, nincs arra ideje, hogy kezébe vegyen egy könyvet. Nem tudom, hogy ő nem szeretne-e olvasni, de amikor hazajön a kisöcsém, mindig panaszkodik, hogy vele sohasem foglalkozunk. Láttam azért a héten, hogy idébb-odább a kezébe vett egy könyvet, amit a könyvtárból hoztam. "A háremből a nagyvilágba", azt hiszem ez a címe, ilyen természetkönyv. Arról szól, hogy hogyan vesznek le a nők a fátylat, nem is tudom hol, talán Indiában. Én csak belenéztem, láttam, hogy anyunak nagyon érdekesnek tűnik, gondoltam leteszem és meglátom, hogy elolvassa-e. Ugy látszik, érdekesnek tartja, mert olvassa. Engem jobban érdekel egy másik könyv: az Albérlet a Sip utcában. Egy orvosról szól.

Emlékszik rá, hogy mit olvasott először?

- Az első az Árvácska c. könyv volt. Ezt titokban olvastam el, mert amikor anyám meglátta a kezemben, mindig elvette tőlem. A könyv megvolt itthon, még anyu leánykorából. Negyedikes lehettem, amikor rátaláltam. Na aztán, amikor délután hazajöttem hamarabb a napköziből, mert nem volt sok tanulnivalóm és tudtam, hogy anyu még munkában van, akkor mindig az Árvácskát olvastam. Nagyon szép könyv. Nagyon borzalmas, anyu azért is nem engedte olvasni, mert tulajdonképpen arról szól, hogy egy kislányt hogy nevelnek a nevelőszülők.

CSAK LEKTŰR

A 40 szerző közül a következőktől olvasott:

Berkesi, Christie, Cusack, Dallos, Gárdonyi, Jókai,
Mikszáth, Rejtő, Szilvási, Zola

Tetszeltek:

Tíz kicsi néger, Ketten a halál ellen, Aranyecset -
A nap szerelmese, Tizennégykarátos autó, Pizskos
Red, Kinek a sorsa.

KIKAPCSOLÓDÓ-MENEKÜLŐ BEÁLLÍTÓDÁS

Az irodalmi művekkel kapcsolatos viselkedési stratégiákat modellező vélemények értékelése:

5-ös: menekülés, izgalomforrás, művészi megformálás,
azonosulás, példa,

2-es: ismeretszerzés,

nem értékelte: szellemi munka végzése, műveltséggyarapítás,
összefüggéskeresés

Az olvasói aktivitás foka: 3,2 - elég alacsony

Az irodalmi művel való azonosulás foka: 4,0 - magas

Reagálás a kísérleti olvasmányokra:

MAUPASSANT: Egy asszony élete	— nagyon tetszett
MAUPASSANT: Erős, mint a halál	— nagyon tetszett
BRONTE: Üvöltő szelek	— nagyon tetszett
MAUGHAM: Színház	— nagyon tetszett
BRONTE: Jan Eyre	— nagyon tetszett
ZOLA: Termékenység	— tetszett
KUPRIN: Gránátköves nyakék	— tetszett
FEJES: Jó estét nyár, jó estét szerelem	— tetszett
SZAKONYI: Porcelán baba	— tetszett
KERTÉSZ Á.: Sikátor	— tetszett
ZOLA: Germinal	— tetszett
DREISER: Amerikai tragédia	— közepes
SOMOGYI TÓTH: Gabi	— közepes
T. MANN: Elcserélt fejek	— nem tetszett
SÁNTA: Husz óra	— nem tetszett
MORAVIA: Megalkuvó	— nem tetszett

"SZÉP KÖNYV, IGAZ TÖRTÉNET..."

A színház

- "Kedves, szórakoztató könyv volt, nagyon érdekelt a színésznő élete, lekötötte a figyelmem."

Az Egy asszony meg a lánya

- "Együtt éreztem az anyával, megindító volt küzdelmes sorsa. Minket is özvegyen nevelt édesanyánk, ezért különösen bele tudtam képzelni."

Germinal

- "Szép, komoly könyv."

Porcelán baba

- "Szép, igaz történet."

Gránátköves karperec

- "Szép könyv, bár egye kicsit régies."

Jó estét nyár, jó estét szerelem

- "Érdekes történet, jobb volt, mint a film."

Üvöltő szelek

- "Szomorú volt, de szép."

Jan Eyre

- "Jobb volt, mint az Üvöltő szelek. Szép történet, Jan Eyre nagyon kedves, finom, rokonszenves. Örülök, hogy boldog lett."

Sikátor

- "Igazi mai könyv, csak szomorúan végződött."

Amerikai tragédia

- "Szép könyv volt, csak rideg, szomorú. Robertet nagyon sajnáltam."

Elcserélt fejek

- "Nehéz és fantasztikus."

Árvácska

- "Ez a könyv nekem nagyon tetszett. Hogy miért? Azt is mindjárt leirom."

A kislány mint tudjuk árva volt. Az állam neveltje. S akik nevelték, nagyon rosszul bántak vele. A kislánynak sok keserőséget kellett kibírnia. Árvácska nem akart gazdag lenni, csak olyan, mint a többi szegény gyerek. Iskolába járhasson, s hogy el tudjon vegyülni a többi gyerek között. Egyetlen vágya és álma az öt mosolygó jóssággal befogadó, önzésében és bensőségesen összetartó családi közösség. Mert neki nem az éhezés fáj igazán, hanem az, hogy neki mindig éhesebbnek "kell" lennie, mint a többi gyereknek. Móríciz ebben a könyvében sok keserőséget leírt. Értzi az ember, hogy nincs csunyább, lázítóbb, mint a megrabolt gyermekkori öröm és önfeledtség.

Ez Móríciz művének megőrzésre méltó, bennünket emberséges, bölcs szeretetre kötelező tanítása."

Termékenység

"Ebben a Zola-könyvben sok örömet és bánatot olvashatunk. A családok közötti különbségeit írja le. Az egyik család milyen nagy, tehát sok a gyerek és több a boldogság és a szeretet. A másik családban csak egy gyerek van, és ezzel az eggyel is, hogy kinlődnak, nincs sok öröm, és elég sok a bánat. Zola még leírja azt is, hogy a francia nők mire vállalkoznának hogy legyen gyerekük, és többen vannak, akik milyen könnyedén eldobják maguktól a csecsemőt. Sok kegyetlenség van a világon, de ha a gyereket megszüli az a nő, akkor már ne dobja el magától. Gondoljunk csak bele, az a gyerek mire megnő, mi mindenben mehet át, közben, lelkileg egy kicsit érzékenyebb lehet. .

Ez a könyv azért tetszett nekem, mert Zola nem volt szívbeteg, és mindent le mert írni. Le tudta írni a nagy örömet, az újabb gyermek születését, s megírta a halált is."

Cseppet sem kell azon csodálkoznunk, hogy a 19 éves B. Zsuzsa kedvenc olvasmányai Christie, Cusak, Dallos, Rejtő és Szilvási regényei, hiszen olvasmányaitól elsősorban azt várja, hogy a nehézségekkel terhes mindennapi életből a könyvek harmonikusabb, derűsebb világba vigyék, hogy könnyen megérthető és csodálható hősökkel azonosulhasson. Azon sem kell meglepődnünk, hogy az olvasás mellett legfőbb szórakozása a televízió nézése és a Bauxitban rendezett tizenéves-rendezvények. Inkább azt kellene furcsállnunk, hogy a négy testvérével együtt félárván felnővő, 14 éves kora óta reggel öt órakor kelő fűrészműemi segédmunkás rendszeresen látogatja a könyvtárakat. Az pedig már kifejezetten csodálatosnak tűnhet, hogy a Piszkos Fred, az Aranyecset és az Albérlet a Sip utcában után a könyvtáros által ajánlott Zola, Maupassant, Fejes, Szakonyi és Kertész Á. regényei is megnyerik a tetszését, hiszen B. Zsuzsa ízlését nem alakíthatta a középiskola, de még a szakma elsajátításához szükséges ismeretek sem. Még arról sincsen szó, hogy helyzetének radikális megváltoztatására irányuló, nagyszabású terveihez lenne szüksége a maradandó irodalmi értékekre, hiszen nem csak néhány év múlva, de még 2000-ben is mint ápolónő képzelel el magát, és azt írja, hogy élete akkor is úgy fog folyni, mint eddig. De hogyan is folyik B. Zsuzsa élete azonkívül, hogy naponta háromnegyed ötkor felkel, fél kettőig dolgozik, délután bevásárol és elhozza az óvodából a kisöccsét, este televíziót néz vagy elmegy

* Valószínű, hogy középiskolás huga segített B. Zsuzsának a megfogalmazásban.

a Bauxitba és a Volán klubba? Egyszerűen, de tartalmasan. Életmódjának szerves tartozéka az olvasás is, melynek elsődleges indítékait - melyek alapján olvasói stratégiáját kikapcsolódó-menekülő jelzővel illettük - a példa keresésének és a szépség iránti érzékenységnek indítékai is átszínezik.

Nem szeretett iskolába járni, az irodalmat sem kedvelte különösebben, ennek ellenére egyetlen napot sem mulasztott, és szerette a verseket. Nem véletlen, hogy az első, és titokban olvasott könyv az Árvácska volt, de az sem véletlen, hogy a "szép és borzalmas" könyv után kellemesebb dolgokat közlő lektűrök következtek. A Háremből a nagyvilágba c. mű érdekessége B. Zsuzsánál nem vetekedhet az Albérlet a Sip utcában c. könyv varázssával. Mi magyarázza hát Zola, Maupassant, Kertész Á., Szakonyi és Fejes sikerét? Az, hogy a B. családnak egy időben színházbérlete is volt, az hogy szó volt arról is, hogy ő legyen a KISZ-titkár? Tény az, hogy B. Zsuzsában az átlagosnál több közösségre szánt energia halmozódott fel, mint hasonló koru és társadalmi helyzetű társaiban, és a munkaszeretet mellett a dolgok jó oldalára irányuló figyelem egyik fő jellemzője személyiségének. A segéd-ápolónői tanfolyam és az ápolónői szakvizsga mégiscsak nagyszabású tervek, és B. Zsuzsa élete, egyszerűsége, mindennapisága ellenére aktív, alkotó élet, melynek az olvasás máris szerves része, de a közösségmozgató energiává váló irodalmi értékek is beépülhetnek forradalmi átalakulásra esélyes életmódját mozgató értékrendszerébe.

FELÜLKEREKEDVE

Gy. Péter 1954-ben született, Nőtlen. Munkásszálláson lakik a XV. kerületben. Iskolai végzettsége: általános iskola 8 osztálya. Szakképzettsége: kerítés. A Béke Tsz-ben szakmájában dolgozik.

"NAGYON ZÚRÓSEK A CSALÁDI VISZONYAIM..."

- Apai nagyapám 1968-ban halt meg, 70 éves korában. Köröstarcsán volt földműves. Elég szép nagy darab földje volt, mert amikor náluk voltam, láttam a gazdaságát. Apám 1931-ben született Köröstarcsán. Hat általános iskolát végzett, most itt lakik Pesten, és mint kazánfűtő dolgozik. Anyám 1938-ban született, azt nem tudom, hogy hol. Négy osztályt végzett, most Mucsiban lakik (Tolna megye), háztartásbeli. Apámtól régen elvált, vagy talán nem is voltak összeesküdve, nagyon zűrősek a családi viszonyaim, nem ismerem ki magam. Apámnak itt Pesten is van családja, anyám meg Mucsin férjénél van. Férje tsz-traktoros. Ebből a házasságból van egy lánya. Apámnak egy testvére van, 42 éves. Egy autószerelő műhelyben "fejes", könyvelő, vagy valami hasonló. Van neki egy 18 éves lánya, azzal szoktam néha szövegelni telefonon. Egyébként a rokonsággal nem tartok kapcsolatot, nagyon szépen megvagyok nélkülik. Van egy hugom, de most Tökölön van, a fiatal-korúak börtönében. Szinte születésétől fogva nevelőotthonban volt. Legutoljára Pesten a Villám utcában volt nevelőotthonban, ott "nevelkedett". Ez a világ legrósszabb intézete, a környezet is olyan, hogy ott csak elzúlleni lehet. Volt neki egy rendesebb nevelőnője, de az nem sokat tudott segíteni, mert az egész otthon pocskék volt. A lányok állandóan megszöktek, csináltak a balhékat, nem is csodálkozom, hogy a végén a hugom is börtönbe jutott. Volt neki egy kismillió garázdasága, meg betörése, mert lecsöveztek az intézetből, és amíg a rendőrök el nem márták őket, úgy éltek, ahogy tudtak.

"ÉN CSAK FÓTRA TUDOK VISSZAEMLÉKEZNI..."

- Egész kicsi korom óta állami gondozásban vagyok, mert a drága jó anyukám nem tudott nevelni. Azt csak ő tudja, hogy miért nem volt rám gondja. Több intézetben is voltam, egy darabig nevelőszülőknél is laktam, de ezekre nem emlékszem.

Kb. 4 vagy 5 éves lehettem, amikor bekerültem Fótra a nevelőotthonba. 1954-ben születtem Komlón, azt nem tudom, hogy oda hogyan került az anyám. Én csak Fótra tudok visszaemlékezni, ami előtte történt, arról semmit sem tudok.

Az az egy nem volt jó, hogy minden évben más volt a nevelő. Volt közöttük olyan, amelyik kimondottan rendes volt, de volt olyan is, aki csak szadizott, nyírta a srácokat mese nélkül.

Nyolc éven keresztül egy-két kivétellel ugyanazokkal a srácokkal voltam, egy vagy kettő volt csak, aki később jött. A nevelők persze arra mentek, hogy a csoportok között, de még az örsök között is mindenféle verseny legyen, mert így akarták a népet kézben tartani. Ez nem ment valami fényesen, mert mi nem akartunk lerohadni a versenyekért.

Volt egy nagyon jó nevelő, az András bácsi. Szigorú volt, de együtt focizott a srácokkal, és nem balhézott, csak akkor, ha tényleg muszáj volt. Vele mi is mások voltunk, nem inzultáltuk, nem csináltuk vele a cécót. Volt egy másik nevelőnk, az olyanokat csinált, hogy bezárt minket a W.C.-be, eltöltött a tévétől, szadizott, meg ilyesmi, hát ezt mink is megforgattuk egy kicsit. Pedig az András bácsi még szigorubb volt nála, de az ötletesen csinálta, úgy büntetett, hogy volt valami értelme.

A nevelők általában nem tanítottak, pedig jobb lett volna, mert akkor jobban ismernek minket. A kaja elég tűrhető volt, de eleinte nagyon gyöngé burkot adtak. Én az otthon szégyene voltam, mert egyszer mondtam a mutteromnak, hogy rossz a kaja, ő aztán bejött az intézetbe és kiverte a balhét. Akkor aztán alaposan leugattak, hogy én mit dumálok. Később azonban sokat javult, ünnepekkor mindig volt sütemény, meg üdítő ital. Szórakozás volt bőven, már maga az a nagy park is egy nagy játéktérület volt. Rengeteg társasjátékot kaptunk, Gazdálkodj okosan; Ne nevéss korán; rex; asztali golf; meg még a fene tudja miccsodák. Vasárnaponként filmet vetítettek és a tévét is lehetett nézni, amíg kicsik voltunk. A Belfegort például nem engedték, ami akkor nem nagyon tetszett, de azóta már beláttam, hogy igazuk volt. Sportolni is lehetett bőven, szép nagy sportpályánk volt, az intézetnek még külön uszodája is van.

"TANULNI LEHETETT RENDESEN..."

- Tanulni lehetett rendesen, mert a tanárok nagyon jók voltak, teljesen képzettek, és külön is foglalkoztak a gyerekekkel, ha egy kicsit nehéz volt a feje. Elég sok kutató dolgozat volt, amiből megállapították, hogy mit tudnak a krapekok, és akinél látták, hogy nagy a homály, délután külön rászálltak. Délelőtt volt a tanítás, és délután 16 és 18 óra között volt a tanóra. Közben lehetett játszani, sportolni vagy amit akartunk. Én például kimentem a kertbe, bunkerokat ástunk a föld alatt, tiszta katonai tábort létesítettünk, még tábortűz is volt. Rörödtünk a tóban, amit nem lett volna szabad, de azért elnézték. Nagy könyvtár volt, mindeféle szakkör, rajz, zene, az ember nem tudott olyant kitalálni, amire ne adtak volna módot. Minden csütörtökön volt uttörőnap, meg KISZ-nap. Én nyolcadikban szerettem volna geológus lenni, csak tanulni nem szerettem. 3,7-re végeztem a nyolcadikat, és azt gondoltam, hogy ezzel az eredménnyel nem

érdemes gimnáziumba menni, mert le fogok morzsolódni. Felvettek volna ugyan a gimnáziumba, de én mégis inkább kertésznek mentem. 1964-ben egy évig beteg voltam tbc-vel és olyan foglalkozást akartam találni, ahol a szabadban vagyok, és a tudósnak nem ártok vele. Ezért lettem kertész, amit a tanárok nagyon helyeseltek.

"SZAKMUNKÁSTANULÓ KOROMBAN MÁR LEHETETT JÖNNI-MENNI."

- A Péceli Mezőgazdasági Szakiskolának volt Fótón egy részlege, ott képezték a kertésztanulókat. A tanulmányi idő három év volt, ezt az iskolát jeles eredménnyel végeztem el. Már az általános iskolában is érdekelt a biológia, ezt itt is elég sokat tanultuk. Növények, állatok - ez érdekelt. A tanárok nagyon rendesek voltak, csak a gyakorlati oktatás volt egy kicsit egyoldalú. Tul sok volt a fizikai munka, amiből nem tanultunk valami sokat. A harmadik évben már kértünk különmunkát is, ezzel meg lehetett keresni napi 100 Ft-t is, csak nem dolgozhattunk mindennap. Egy hónapban azért összejött egy ezres, és ezt mind magamra költhettem. Szakmunkás koromban már nem voltunk nagyon szigorúan fogva. Én benne voltam az Ifju Gárdában, állandó külépőm volt, de ha mondjuk moziba akartam menni, akkor kiengedtek 22 óráig is. Az intézetben nem szívoztak velünk, nem voltunk rabok, lehetett jönni-menni. Ezt nagyon jól csinálták, mert ha nem engedték volna, akkor is kilógunk, így legalább nem az volt, hogy a nevelők háta mögött csináltuk.

"NEKEM JOBB A MUTTEROM NÉLKÜL."

- Amíg kisebb voltam, anyám meglátogatott egyszer-kétszer, egy nyári szünetben voltam nála vakáción is. Az ember ne mondjon a Mutterjáról semmit, én sem akarok erről szövegelni. Arról meggyőződtem, hogy nekem jobb a Mutterom nélkül. A faterom még még rosszabb. Náluk is voltam egyszer-kétszer látogatóba, de nem lehet, nem megy, kár volt próbálkozni. Az öreg állandóan piál, és amikor be van rugva, csinálja a cirkuszt. Nem mindig örültem, hogy intézetben vagyok, de azóta beláttam, hogy sokkal jobb volt nekem az intézet, mintha valamelyik szülemnél lettem volna. Viszont az is igaz, hogy olyan intézet, mint a főtí, talán az egész országban nincs még egy. Láttam, hogy a hugom milyen intézetben van, olyan cirkuszosok voltak ott, hogy állandóan mentek a balhék. Az is volt, hogy a csajok megverették a tanárnőiket a krapekjaikkal. Főt nagyon jó volt. Ahogy öregszem, úgy látom be, hogy ha nem kerülök intézetbe, talán én is elzüllök. Most már kezdek bizni abban, hogy én nem leszek csöves, és talán a hugomon is tudok segíteni, ha kijön a sittről.

"A VEZETŐK NAGYON MAGAS LOVON ŰLNEK."

- 1971-ben szabadultam föl. Előtte már szerződést kötöttem a Béke Tsz-szel, amire fizettek nekem havi 250 Ft-ot. Ezzel szemben nekem annyi hónapig kellett náluk dolgoznom, ahány hónapon keresztül az ösztöndíjat kaptam. Ez 17 hónap lett, de már régebben vagyok itt. Amikor az iskola befejeződött, egyből ide jöttem a "Békébe", ahogy a szerződés szólt. Ekkor volt az első bukfenc. A szerződésben ugyanis nem volt leírva, hogy mi lesz az órabérünk, de nyolc forintot ígértek. Amikor idejöttünk, azt mondja a göré, hogy nem tudnak nyolcat adni, csak hetet, mert ilyen-olyan szegény a tsz, majdnem elsírtam magam, annyira megsajnálta őket. Aztán volt még egy pár meglepetés. Nem mondom, szállót adtak rendesen, mert ez is bent volt a szerződésben. De a bánásmód nagyon fölényes volt. A vezetők nem sokkal idősebbek nálunk, 25-26 évesek, de nagyon magas lovon űlnek, nagyon leereszkedően bánnak a fiatalokkal. A dolgozók nagyobb része már elég idős ember, féltik a tudásukat, nem akarják, hogy mink is jól ismerjük a szakmát. Elvégeztük az iskolát, ők meg nekiállítottak salakot hordani. Nyolcan jöttünk ide dolgozni, abból már csak négyen maradtunk, mert innén elűldözik a fiatalokat. A fizetés 1800 forintra jön ki, erre még jön a nyereségrészesedés. Ez tavaly 21 % volt, vagyis minden forintra adtak 21 fillért.

A növénytermesztésben dolgozom, paradicsomot, paprikát termelünk. A munkaidő napi 9-10 óra, de sokszor 12 órát dolgozunk. Szerintem a szövetkezet fél-maszek vállalat, a 9 órán felüli időt kifizetik, de csak sima órában. Most például gőzölünk, ami azt jelenti, hogy fólia alá gőzt vezetünk be és ezzel fertőtlenítiük a földet. Nem nehéz munka, de elég veszélyes, az ember elég hamar leforrázhatja magát, aztán mehet betegágyba.

"BETESZEK HAVONTA 100 FORINTOT AZ IFJÚSÁGI TAKARÉKBA."

- A fizetésemből először befizetem az ebédet, az havonta 200 forint, a szállásra levonnak 120 forintot. Reggelire elköltök 10 forintot, ez havi 300 forint, vacsorára is elmegy 240 Ft. Ehhez még számítom hozzá havonta kb. 100 forintot, amin édességet veszek. Most vettem egy Philips magnót a bizományiban 4700-ért, ezért fizetek havonta 460 forint részletet. Ruhára lehet számítani havi 300 forintot, ez a legkevesebb, ami még marad, abból beteszek havonta 100 forintot az ifjúsági takarékbába. Még nincs sok benne, mert csak 5-6 hónapja kezdtem, de az a fontos, hogy megkezdtem, most már nem fogom abbahagyni. A többi az elmegy szórakozásra, erre-arra, mert egy kicsit élni is kell. Elég sokat dolgozom, napi 12 óra meló, evés, alvás, aztán megint a meló.

Nincs valami nagy baráti köröm, a művelődési klubokba nem szeretek menni, mert ott csak lefelé mehet az ember. Azok a srácok állandóan piálnak, csinálják a cirkuszt, nem szeretek oda járni. Két barátom van itt, akikkel Fóton is együtt voltam. Lányokkal sem nagyon jártam idáig. Egy lánnyal jártam, de azt gyorsan lekoptattam, nagyon nehéz szülei voltak, amikor elmentem hozzájuk, mindig csak a lányukat dicsérték, én meg az ilyen anyai szövegeket unom.

"AZ A BAJ, HOGY AZ EMBER NEM FORDULHAT SENKIHEZ."

- Az a baj, hogy az ember nem fordulhat senkihez. Én nem tudok senkitől tanácsot kérni, mert kit érdeklek én? Az üzemben legalább van szakszervezet, itt nincs semmi. A gyámhatóságtól csak annyi segítséget kaptam, hogy amikor kijöttem a nevelőotthonból, azt mondták, ha nem dolgozom két hétig, akkor Pestről kirúgnak. Ilyen jók voltak hozzám. Itt a tsz-ben nem számítnak, szóba sem áll velünk senki.

"NEKEM IS LEGYEN EGY OTTHONOM."

- Tegnap reggelire ittam egy félliter tejet, két kilivel. Ebédre volt gyümölcsleves, krumpli, rántott hus, uborka és egy aima. Ittam utána egy üveg colát. Vacsorára ettem egy szelet zsiros kenyeret. Szombatonként nincs ebéd, akkor valami konzervet szoktam venni. Vasárnap reggelire megittam egy liter kakaót két szelet kaláccsal. Ebédre vendéglőben vettem egy nagy adag tyukhuslevest, vettem még egy adag madártejet és ittam egy üveg sört, bár szeszes italt nem szoktam inni. Vacsorára nem ettem semmit. Ezen a héten éjszaka dolgozom, este hattól reggel hatig. Tegnap reggel megjöttem a melóból, nem is reggeliztem, csak lefeküdtem és 14-ig aludtam. Felkeltem, ebédeltem és utána elkezdtem magnetofonozni, felvettem a rádióból egypár számot. Utána még egy kicsit olvastam, aztán este hatkor mentem melózni. Szombatról vasárnapra virradó éjszaka dolgoztam. Reggel nem fekvüdtem le, hanem elmentem a 10-es mozira. Előtte még reggeliztem. A Fekete szakáll szellemét néztem meg, elég jó volt. Mozi után elmentem egy vendéglőbe, megebédeltem, aztán bejöttem a szállóra, háromkor lefeküdtem és egyfolytában aludtam másnap reggelig. A szállón rossz, nincs rendes pihenés, részegek is vannak, kiabálnak. A szobatársaim rendesek, de ez nem otthon. A jövőre vonatkozóan azt szeretném elérni, hogy takarékoskodással teszek félre pénzt. Ősszel megyek katonának, ha leszerellek, szeretnék egy lakást szerezni, hogy nekem is legyen egy otthonom.

"NAGYON BECSÜLÖM A RÉGÉSZEKET."

- Nagyon becsülöm a régészeket, minden érdekel, ami a multa vonatkozik. Nem becsülöm a sörgyári segéd munkásokat, mert ismerem egypárat és látom, hogy milyen részegesek. Előnyös foglalkozás a kamionvezetés, az ember világot lát. Nagyon hátrányos a tehenészet, osztott munkaidő van. Viszont sok pénzt lehet keresni, megvan a hat darab ezres. Sokat keresnek az orvosok, a színészek, nagyon keveset a takarítónők, az utcaseprők, ezek a legrosszabb foglalkozások.

"EGYSZER VOLT KUKORICATÖRÉS, AMIT KIKIÁLTOTTAK TÁRSADALMI MUNKÁNAK."

- Az uttörőmozgalom Főton nagyon ment. Minden csütörtökön volt uttörőnap. Ilyenkor már énekelve mentünk be a terembe, és ott különböző foglalkozások voltak. Mindegyik jó volt, érdekes volt, sosem unatkoztunk. Voltak aztán kirándulások, táborozás, ilyesmi. Bár a KISZ lenne most olyan jó, mint amilyen az uttörő volt Főton. Itt a KISZ nem érdekes. Van KISZ-élet, illetve van valami, amit itt KISZ-nek hívnak. Egyszer volt egy kukoricatörés, amit kikiáltottak társadalmi munkának, de többet már nem tudtak kiszorítani magukból. Az egész csak arra megy, hogy ha megkérdezik a főnököket, hogy van-e KISZ, akkor azt mondassák, hogy van, de hogy a fiatalágnak is nyujtsanak valamit, szervezett kulturális életet vagy hasonlót, az nem érdekes itt senkinek. Ezzel csak lejáratták a KISZ-t. Most állítólag lesz valami klub, talán hívnak valami humoristát, ilyesmit hallottam. Majd meglátjuk. Én azon vagyok, hogy ha a katonaságtól leszerellek, valami stabilabb helyre menjek dolgozni, mert ezt a fél-maszek szövetkezetet nem szeretem. Itt csak dolgozni lehet, de az emberrel nem törődnek, ha meg fiatal, az még baj is. Szeretem a mozit, de ott az a fontos, hogy szórakoztató legyen. Könyvekben szívesen olvasok olyant, amiből tanulok valamit, a moziban csak szórakozni akarok. Nagyon tetszett a Kalandorok című film, jó volt aztán az Indián-sorozat, a Farkasvér, a Ványa bácsi, a West Side Story. Láttam egy dokumentumfilmet is, hogy miért játszanak a gyerekek géppisztollyal. Ez nagyon megfogott, hogy még a kis srácok is el vannak nyomva sokszor, és ezért csinálják a cirkuszt. Igazuk volt, akik ezt a filmet készítették. Ilyen filmet többet is megnéznék, bár ez nem volt szórakoztató. Színházban magamtól még nem voltam. Az intézetben vittek, láttam a Bánk bánt, a Hunyadi Lászlót, a Peer Gynt-et, a Hermetint. Ezek nagyon tetszetek. Most az van, hogy nincs olyan ruhám, amibe színházba mehetek, mert van ugyan egy csomó cuccom, de nincs öltönyöm. Vacak öltönyt nem veszek, egy jó öltöny meg nagyon drága. A tévében azonban minden színházat megnézek, mert nagyon érdekel. Ha lesz elég pénzem és föl tudok öltözni rendesen, akkor színházba is fogok járni.

Vélemény a szabadidő-tevékenységekről:

- 5-ös: mozibajárás, sétálás, szépirodalom olvasása,
- 4-es: rádiózás, sportmérkőzések látogatása, társalgás, társadalmi élet,
- 3-as: barkácsolás, kirándulás, sport, koncertlátogatás, muzeum látogatása, televíziózás,
- 2-es: kártyázás, színházlátogatás, újságolvasás,
- 1-es: műkedvelés, szakirodalom olvasása,

"SZERINTEM ROSSZ KÖNYV NINCS."

- Olvasni mindig nagyon szerettem. Legelső könyv, ami nagyon tetszett, Hauff-tól a Kis Muck története. Főton nagy könyvtár volt, mindenki olvashatott, amit akart. Ebből az időből legkedvesebb könyvem Dumas-tól a Monte Christó grófja. Ez azért tetszett nagyon, mert van stílusa, és csodálkoztam, hogy az írónak

micsoda fantáziája van. Nagyon jó volt az Északnyugati átjáró, és a Rejtő-könyveket is szeretem. A magyarok közül olvastam Jókait, Mikszáthot, Móriczot, ezek is nagyon tetszettek. Érdekelnek a földrajzi felfedezések, az utleírások. Szerintem rossz könyv nincs, minden könyv tetszik valakinek.

BERKESI, SZILVÁSI, JÓKAI, FEJES

A 40 szerző közül Gy. Péter a következőktől olvasott:

Berkesi, Bronte, Christie, Dallos, Dickens, Dosztojevszkij, Dumas, Fejes, Gárdonyi, Hemingway, Hugo, Jókai, Móricz, Passuth, Prus, Rejtő, Roberts, Solóhóv, Szilvási, Zola

Tetszettek:

Sellő a pecsétgyűrűn, Üvöltő szelek, Bűn és bűnhődés, Aranyecset, Gróf Monte Christo, Rozsdatemető, Akiért a harang szól, Nyomorultak, Az aranyember, A köszívű ember fiai, Tizennégykarátos autó, Pizkos Fred, Északnyugati átjáró, Csendes Don, Emberi sors, Appassionata, Nana.

A listán felsoroltak közül tetszettek még:

Fekete L., Verne, Karinthy Frigyes, Győri Dezső művei.

KIKAPCSOLÓDÓ-MENEKÜLŐ STRATÉGIA, AKTÍV FELHANGOKKAL

Az irodalmi művekkel kapcsolatos viselkedési stratégiákat modellező vélemények értékelése:

- 5-ös: izgalomforrás, menekülés, azonosulás, műveltség gyarapítása, példa,
- 4-es: szellemi munka végzése, összefüggés keresése,
- 3-as: ismeretszerzés, művészi megformálás

Az olvasói aktivitás foka: 4,4 - elég erős
Az irodalmi művel való azonosulás foka: 3,5 - elég erős

DÜRRENMATT, KOSZTOLÁNYI, MAILER KOMOLY ESÉLYEI

Reagálás a kísérleti olvasmányokra:

MERLE: Két nap az élet	— nagyon tetszett
FRANK: Jézus tanítványai	— nagyon tetszett
MAILER: Meztelenek és holtak	— nagyon tetszett
DÜRRENMATT: Fizikusok	— nagyon tetszett
KOSZTOLÁNYI: Édes Anna	— nagyon tetszett
WOUK: Zendülés a Caine hadihajón	— nagyon tetszett
SALINGER: Zabhegyező	— nagyon tetszett
FEJES: Jó estét nyár, jó estét szerelem	— nagyon tetszett
NÉMETH L.: Iszony	— nem tetszett
SALINGER: Magasabbra a tetőt ácsok	— nem tetszett
ALBEE: Nem félünk a farkastól	— nem tetszett

"ELKÉPZELNI IS NEHEZEN TUDOK EGY ILYEN VILÁGOT."

Édes Anna

"Érdekes volt a könyv. Nagyon lassan indul a regény, csupán a végére lendül fel az esemény. A lány nyugodtan él és dolgozik, beletörődve a sorsába, amikor szerelmes lesz a fiatalurba. Érzí a társadalmi különbséget és huzódozik eleinte. Mikor a kéményseprő megjelent, vártam, hogy nyugodtan befejeződik a könyv, an-nál meglepőbb volt számomra a tragikus befejezés, szinte nem is volt átmenet a mindennapi élet és a gyilkosság között. Nem volt számomra világos, hogy mi vitte rá a lányt a gyilkosságra. Tet-szett a könyv, mert éreztem, hogy az író jót akar és jól is fejezte ki, csak én még nem fejlődtem odáig, hogy teljesen megértsem az okot. Nem az én világom, nem értek belőle semmit. Az első világháború utáni társadalmat ábrázolja, ennek a társadalomnak a problémáit én nem ismerem és elképzelni is nehezen tudok egy ilyen világot."

"A MAI FIATALSÁGOT MUTATJA."

Jó estét nyár, jó estét szerelem

"Furcsa volt a fiu kettős élete. Egy életnek ilyen irányu elterelése nagyon érdekes mint téma, de teljesen érthetetlen, hogy mennyire nem találta helyét az életben és ilyen erkölccsel próbál egy magasabb szintű életformát. A mai fiataloknak szerintem csak nagyon kis része él céltalanul, nem tartottam elitélendőnek a főhőst."

A Zabhegyező

"Annyira kötetlen, felszabadítja az embert. A mai fiataltságot mutatja, mindent, amit elképzel, ki is mondja. Olyan ellenszenves figurák veszik körül a főhőst, hogy szinte kényszerítik arra, hogy otthagya a környezetét. Szeretnék elolvasni minden könyvet Sal-ingertől, kíváncsi vagyok rá, hogy csak egyszer irt-e ilyen, vagy valójában jó író. Legjobban a kollégisták jelleme tetszett."

"AZ EMBEREK NEMTÖRÖDÖMSÉGÉT ÁBRÁZOLJA."

Az öreg hölgy látogatása

"Nagyon tetszett. Az ember a térben érezte, amit olvasott. Szinte látja maga előtt a darabot. A milliomosnő azokon akar elégtételt venni, akik fiatal korában le akarták zülleszteni. Jó volt a jellem kibontakozása, amint előkészítik az áldozat bukását. A város lakói az embertelenséget képviselték, sem az erkölccsel, sem a becsülettel nem törődtek, egy megvesztegethető társadalmat mutat be az író. Az emberek nemtörődömségét ábrázolja az író, amikor a milliomosnő még bukott lány volt, ahogyan kiközösítették, megérdemeltté tették a főhős halálát, csak más formában kellett volna. A két vak szerepe is jó volt."

A fizikusok

"A főhős helyesen viselkedett, mikor bevonult az örültek házába, mert tudta, hogy nagyszerű dolgokat fedezett fel, de az emberiség pusztulására akarják felhasználni. Nagyon érdekes volt, másoknak is ajánlottam, kár, hogy már nem játsszák színházban."

Zendülés a Caine hadihajón

"Nagyon tetszett a könyv. Jó volt benne, hogy a könyvnek nem főszereplője, hanem vonalvezetője volt Weist. Szerencsés a környezet, hogy a tengeren játszódik. Az író jellegzetes korba teszi az eseményt, a második világháború idejére. Főhőse a kedvencemmé vált. Bizom, hogy egyszer én is meg tudok úgy komolyodni, de annyira a hatása alá kerültem, hogy úgy érzem, meg is változtam az olvasás óta."

Gy. Péter nagy élményei között a romantikusok és a lektűrök szerepelnek többségben, de közöttük találhatók a klasszikus és a mai realizmus "hirmondói" is. Ez a kép összhangban van Gy. Péter olvasói stratégiájának másik összetevőjével: számára az irodalmi mű elsősorban az izgalom forrása, a menekülés és a hősökkel való azonosulás lehetősége, de komoly szerepet tölt be nála az irodalmi műveltsége gyarapításában és döntéseinek is. A végső soron passzív beállítódása tehát már alá van aknázva aktív mozgatókkal.

Gy. Péter olvasói portréja könnyen felismerhető, lényegében az életének tükröképe. A családot vesztő és helyette főt "állampolgárságot" nyert Gy. Péter hátrányainak egy része feltétlenül az előnyére vált. Nem konformitásból, hanem az elért csúcsokról nyíló rálátásból objektivitásra kényszerítve értékeli hasznosnak a főt éveket. Egy pillanatra azt gondolhatnánk, miért nem vitte többre Gy. Péter, hiszen Főton "tanulni lehetett rendesen". "Nagy könyvtár volt, mindenféle szakkör, az ember nem tudott olyant kitalálni, amire ne adtak volna módot". Gy. Pétert felvették volna gimnáziumba, de ő nem mert geológus és gimnazista lenni, "csak" kertész. Gy. Péter azonban nem "csak" kertész lett. Először is ember. Nem züllött el, mint a huga, sőt erőt érez arra, hogy majd a börtönből kiszabaduló hugán segítsen. Betegsége (tbc) elijesztette bizonyos foglalkozásoktól, de mégsem tekintette betegségét menlevélnek, hiszen az Ifju Gárda tagja lett, éjszakai műszakot vállalt stb. A sok lehetőséget adó, de szigorúsággal eltelt évek Főton Gy. Pétert is szigorúvá teszik azzal a világgal szemben, ahová kikerült, ahol "az ember nem fordulhat senkihez", ahol a "fél-maszek" szövetkezet főnökei "nagyon magas lovon ülnek", ahol a KISZ-élet kimerül egyszeri kukoricatörésben.

A kísérleti olvasmányok nagyobb része, úgy tűnik, helyet talált Gy. Péter táguló értékvilágában. Nem azért jósolhatunk eléggé komoly esélyt az igazi irodalom befogadásának Gy. Péter vonatkozásában, mert Kosztolányi, Mailer, Dürrenmatt és Solohov művei nagyon tetszetek neki, hanem azért, mert - véleményéből érezzük a művek és az olvasó világának részint csikorgó, részint felemelő küzdelmét. "Bizom, hogy egyszer én is meg tudok úgy komolyodni, de annyira a hatása alá kerültem, hogy úgy érzem, meg is változtam az olvasás óta" - írja Wouk regényével kapcsolatban. Ezt a tanuságtételt az irodalom mellett valóban hitelesnek érezhetjük, és ugyanezek alapján az irodalmi értékeknek Gy. Péternél komoly esélyt jósolhatunk.

RECEPTEK HELYETT

Mivel a kísérletünkbe bevont munkásolvasók sem általában a munkásolvasókat, a lektürolvasókat és a könyvtárat használó, elsősorban lektürt kedvelő munkásolvasókat nem képviselték "megfelelően" (reprezentatívan), az olvasással és izléssel kapcsolatos kérdéseinkre a kísérlet eredményei és a kilenc olvasó portréja "így van", "ez van" típusú válaszok helyett csak "ilyen is van" típusú választ szolgáltathták. A kérdés az, hogy mit kezdhetnek a kulturális nevelő munkát irányítók és végzők az olyan kutatási eredményekkel, amelyek csak korlátozott mértékben általánosíthatók. Várjunk még a válasszal, csináljunk egy "ellenpróbát"! Gondoljunk arra, hogy mit kezdhetünk a nagy esetszámmal operáló országosan reprezentatív statisztikai felmérések és szociológiai adatfelvételek eredményeivel. Ezek többsége kétségtől megbízható, átfogó képet adnak a vizsgált jelenségről, de sok esetben nem sok segítséget ad a mindennapi munkához. A magyar munkások olvasási kulturájáról készült megbízható kép és négy-öt kitűnőnek látszó olvasóvá nevelést szolgáló pedagógiai módszer még nem lenne elegendő egy eredményekkel kecsegtető értékközvetítő-izlésnevelő offenzíva megindításához. A széles körű felmérések átlagszámai mögött szükség-szerűen eltűnnek a különféle magatartású kisebb csoportok, az egyéni variánsok, általában az árnyalatok, márpedig a módszereket statisztikai-szociológiai kategóriákat képviselő rétegekre nem szabhatjuk. Nyilvánvaló tehát, hogy az extenzív megközelítésű felmérések és kutatások, valamint az intenzív módszerű vizsgálatok, kísérletek, szociográfiák és esettanulmányok szervesen, hatékonyan egészíthetik ki egymást. Nos, a munkásolvasók esetében - amint ez a bevezetőből kiderült - van erre lehetőség. Esettanulmányaink tehát elsősorban arra valók, hogy a munkások életmódjáról, művelődéséről és olvasási kulturájáról kialakított átfogó, de szükségszerűen vázlatos, hiányos képünket - mindennapi tapasztalataink mellett - megfelelő módszerekkel feltárt, elemzett sajátos (egyedi, de a típust is jelző) esetekkel egészítsük ki. A nagy felmérések és kutatások fő "égtájakat", esettanulmányaink pedig a "mellékégtájakat" jelölik ki. Az esettanulmányok készítői természetesen olyan "preparátumokat" igyekeznek készíteni, amelyek "ilyen is van" jellegűek ellenére viszonylag sokat árulnak el az egészről, a lényegi folyamatokról és összefüggésekről.

Az esettanulmányok nyersanyagát szolgáltató kísérlet eredményei (és természetesen maguk az esettanulmányok is megerősítették azt az előzetes feltevéseinket, hogy a lektürolvasók gyors "átnevezése" és az "igazi olvasótól" élesen különböző, perspektíva nélküli lektürolvasó egyaránt illúzió. A kísérleti olvasmányok a vártnál nagyobb sikere alapján

pedig reménykedhetünk abban, hogy a könyvtárokat használó fiatal lektürolvasók eléggé nagy része átalakulhat (természetesen lassan, fokozatosan) tulnyomóan művészi értékeket képviselő és nyújtó könyvek olvasóivá.

A vártnál sokkal többfajta sikeres kísérleti olvasmány az eddigi elképzelésekkel szemben jóval tágabb lehetőséget teremt az olvasói izlés befolyásolásán fáradozó könyvtárosok, pedagógusok, népművelők számára. A nagyobb lehetőségek viszont nagyobb felelősséggel is terhelik őket, hiszen a gazdagabb kínálat lehetőségűtőlünk is sokkal szélesebb körű olvasmányismeretet követel. Az a tény, hogy a feltételezetttnél többféle átvezető olvasmány nagyobb részének eléggé különböző az esélye a különböző beállítódású (személyiségű, életmódú, értékirányultságú stb.) olvasóknál, korlátokat is szab a növekvő lehetőségeknek, és újabb követelményeket állít az olvasók nevelésére vállalkozó olvasmányközvetítők és irányítók elé: a sokkal elmélyültebb olvasóismeret elsajátítását. A kísérleti olvasmányoknak az eddig vélthez képest bővebb körének állományalakítási következményei vannak. Ezeknek a műveknek az esélyét nagyobb példányszámu beszerzésekkel növelni kell.

Megállapíthatjuk, hogy az elsősorban lektürt kedvelő könyvtárhasználó munkásolvasóknál sikeres kísérleti olvasmányok között jó néhány található azon művek közül, amelyek a két világháború közötti szervezett munkások izlésmodelljében szerepeltek (Móricz, Maupassant, Hugo, Tolsztoj, Dreiser művei), de olyan művek is szép számmal akadtak, amelyeknek a korszerű munkásizlés-modellben való szerepeltetését sokan irreálisnak tartották. (Fejes, Lengyel, Sarkadi, Golding, Salinger művei.)

Ugy tűnik, a kísérlet eredményei megerősítették azt a feltevésünket, mely szerint a lényegi - esztétikai beállítódásuaknál számíthatnak a legnagyobb sikerre az értékes irodalmi alkotások. Módosítanunk kell azt az elképzelésünket, hogy a kikapcsolódó-menekülő beállítódásuaknál kisebb az esélyük ezeknek a műveknek, mint a köznapinformálódó beállítódásuaknál. (Valószínűnek látszik, hogy jó néhány felületes vagy tulságosan óvatos megállapításunkat "helyükre tehetnénk", ha a független változók sorába a személyiségtényezőket felvennénk.)

A mindennapi és tudományos kísérletező tevékenység során feltétlenül nagyobb figyelmet kell fordítani a kísérletünkben háttérbe szorult ismeretközlő funkciója ALKALMAZOTT IRODALOM és az ismeretterjesztő irodalom átvezető-olvasmány szerepének a tanulmányozására. (Kísérletünk javított és bővített változataiban ki kell dolgozni az olvasói beállítódás esetleges megváltozása és az eredmények tartóssága mérésének módszereit és foglalkozni kell a befogadói siker és kudarcélmény olvasói pályát módosító szerepével is.)

Ugy tűnik, egy konkrét kérdésben sem kerülhetjük el az állásfoglalást. Mit csináljon a könyvtáros a lektürrel? Van-e helye ennek az olvasmánytipusnak a könyvtárban? Ha van, akkor meddig, és milyen mennyiségben? Nem kerülhetjük meg a választ, mert a "lektürolvasók" körében - bármilyen szép jövőt is jósolhatunk az értékes irodalom egyénemű fajtájának a "lektürolvasók" nem kis részénél - még a lektürnek nagyobb az esélye. Egy másik kísérlet (Kamarás István - Szilágyi Dezsőné: Állományalakítás - izlésformálás. Bp. 1973. OSZK.) azt bizonyítja, hogy nem hagyná ott a könyvtárakat a lektürolvasók nagyobb

része, ha egyik pillanatról a másikra eltűnne a lektűr a könyvespolcokról. Azzal természetesen nem biztatott a kísérlet eredménye, hogy ezt a lépést már most érdemes megtenni. A "lektűr-ritkítő" kísérletben nem fordíthattunk komolyabb figyelmet arra, hogy miként fogadták az olvasók az eltávolított lektűrt pótló olvasmányokat. Az irodalmi értékek esélyét vizsgáló kísérletek eredményeiből - bár ez esetben élni hagytuk a konkurens lektűrt is - bizonyos valószínűséggel következtethetünk arra, hogy miként viselkedhet a "lektűrolvasó" az ilyen válsághelyzetben, hiszen a kísérleti olvasmány nagyon sok esetben a sorra kerülő lektűrt szorította ki. A két kísérlet eredményeinek együttes mérlegelése után a következő taktikai módszerek alkalmazása látszik lehetségesnek. Mindegyiknek van esélye, de mindegyiknek van ára is:

1/ Elzárható az olvasó elől a lektűr. Más kísérlet eredményei alapján nagyon valószínűnek látszik, hogy nem hagyja el a könyvtárt a lektűrolvasó, ha nem találja kedvenc műveit a polcon. Ez a megoldás célhoz vezethet, de komoly ára van. Gyorsabban fogy el a lektűr pótlására alkalmas olvasmányanyag, mint amilyen gyorsan (vagyis nagyon lassan) változik a lektűrolvasó olvasói beállítódása. Ennek következtében pedig feszültségek keletkeznek, amelyek esetleg még eléggé komoly személyiségsérüléseket is okozhatnak. Ahhoz, hogy a válsághelyzetbe került olvasókat a problémáikon átsegíthessük, sokkal több és sokkal felkészültebb, az értékek iránt érzékenyebb és az egyének formálásához értő, aktívabb könyvtárosra lenne szükség. Ez a lektűr nélküli könyvtár ára.

2/ Változatlanul hagyhatja a könyvtár az irodalmi érték kínálatát, hivatkozva a meglevő jogos igényekre, és vállalhatja az irodalmi értékek között a vezérlő kalauz szerepét, ha tapintattal, következetes munkával a nem értékessel egyenlő esélyű értékes művek esélyét úgy igyekszik fokozni, hogy személyes vagy személytelen olvasószolgálati módszerekkel bemutatja azokat az olvasóknak. Nem okoz megrázkódtatást az olvasóknak, de konzerválhatja az izlésüket, melyen a lektűr uralkodik, ha csak nem különlegesen hatékony a könyvtáros olvasóvá nevelő tevékenysége. Tehát ez a megoldás is áldozatot követel, bár nem az olvasóktól, hanem a könyvtárosoktól, s talán még többet, mint az előző esetben, hiszen erős konkurensük van: a polcokon maradt a lektűr.

3/ Növelhető az átvezető olvasmányok százalékaránya és fokozatosan csökkenthető a lektűr. Ez esetben "csak" az a kérdés, hogy melyik könyvtárban milyen átvezető olvasmányok arányát és mennyivel növeljük és mely lektűrok arányát milyen ütemben csökkentjük. És ez még kevés, mert az irodalmi értékek kínálata szerkezetének illetően megváltoztatásából származó feszültségeket sokkal aktívabb, hajlékonyabb és hatékonyabb olvasónevelő tevékenységgel kell ellensúlyozni. Ennek a megoldásnak van talán a legnagyobb ára, hiszen ez egyszerre követel magas szintű olvasó és olvasmányismeretet.

Mindehárom lehetőség megvalósulása nagy jelentőségű feltételek megerősítését követeli meg. A legfontosabb közülük az életmód forradalma, mely egy átfogóbb forradalmi folyamat szerves, de most különösen időszerűvé váló része. Ez az erő vonzza a "lektűr-olvasót", a könyvtárba, aki ettől az erőtől mozgatva többé már nem is igazi lektűrolvasó.

Kilenc olvasó életének a mozzanatait villantottuk fel. Eljutottunk a külvárosi bérházak gangjaira, megtekintettük az ágyak fölé akasztott képeket, megkóstoltuk a fazekakban tárolt maradék ételeket, a táskákba készített tizórait, "elkisértük" az olvasókat az "Öreg halász"-ba, a Volán klubba, az NDK-ba és a főváros alatt húzódó cseppkőbarlangba stb. Hallottuk a véleményüket a szülőről, a tanárokról, a főnökökről. Láttuk őket az iskolapadban, a gép mellett, lakóházuk építése, egy tájkép megfestése és gyermekük fürdése közben, és láttuk őket a 2000. esztendőben. Könyveiket is megnéztük és meglestük őket legintimebb pillanataikban is: olvasás közben.

Alig esett szó eddig a könyvek és az olvasók között lejátszódó drámák dramaturgjairól, az olvasmányközvetítőkről. Az irodalmi értékek esélyét elsősorban azok az értékek javítják vagy rontják, amelyeket a művek olvasói beépítettek életükbe. Az értékközvetítők bizonyos esetekben döntő fontosságúvá váló szerepe az, hogy ezek a művek olyan helyzetbe kerüljenek, hogy egyáltalán beszélni lehessen az esélyeiről. Ezeknek az olvasóknak az életébe – persze nem véletlenül! – a könyvtár is belépett. A könyvtárral való kapcsolat többségük számára csupán elsősorban a kellemesség világába és nem a kultúra világába való belépés lehetősége. A könyvtár egésze ábécérendben vagy ETO-szakrendbe állított könyveivel, kézikönyveivel, katalógusaival, bibliográfiáival sokuknak idegen marad. Az ismert szerzők, a kedves könyvtáros és az olvasók által visszahozott "megbízható" könyvek jelentik csupán az ott-honosságot, a biztonságos oázisokat. Ez érthető, hiszen a mindennapi élet dolgai nem ábécé- vagy ETO-rendszer szerint rendeződnek, mint a könyvtárban. A leggyakrabban jó vagy rossz, izgalmas vagy unalmas, áttekinthető vagy bonyolult, megható vagy szenvtelen, és befejezetlen történeteket: irnak életükkel és ilyeneket olvasnak ki mások életéből ezek az olvasók. Érthető, hogy mentőövként kapnak az ismert szerzők, a biztató címek és az olvasótársaik által visszahozott könyvek felé. Ezt a mozdulatot kell rögzíteni és lassított felvételen tanulmányozni. Egyik összetevője ennek a mozdulatnak a személyek közötti kapcsolat igénye: a hasonló izlésű olvasókkal folytatott beszélgetés iránti vágy. Ezeket a "láthatatlan olvasókat" kell helyettesíteni azoknak a könyvtárosoknak, akik nem csak az "elegáns", tudományos igényű tájékoztató munkát vállalják, hanem a lektürolvasók és az irodalmi értékek kétes kimenetelű találkozójának a megszervezését, dramatizálását is. Természetesen ehhez egyáltalán nem elég a könyvet kedvesen ajánló "másik olvasó" szerepének az eljátszása. Ezt a szerepet ötvözni kell a magas szintű olvasó és olvasmányismerettel rendelkező, a művelődéspolitikai, az esztétikai és a szociológiai szempontokat egyaránt figyelembe vevő kulturaközvetítő szerepével.

Hogy meddig terjedjenek az olvasó és az olvasmányismeret határai, egyszerre bővülő és avuló irodalmi művek és a "külön bejáratu" személyiségek bonyolult rendszeréből álló olvasói világban, azt nem lehet néhány mondatban összefoglalni. A kísérleti olvasmányok várnál nagyobb sikere annak köszönhető, hogy az ajánlott olvasmányok nagyobb része legalább egy szállal kapcsolódott a lemaradásuk felszámolására vállalkozó olvasók életéhez. Nem követelhetjük a könyvtárostól, hogy úgy ismerje az olvasóit, mint e kötet olvasói a bemutatott kilenc munkásolvasót, de azt elvárhatjuk (elsősorban akkor, ha hivatásos könyvtáros), hogy a könyvtáros igyekezzon minél jobban megismerni az olvasóit. Arra kell törekednie, hogy az olvasókról apránként megtudott életrajzi "cserepek-ből", futtában elmondott olvasmányélményeikből összeálljon az egész, elsősorban a közvéleményt irányító, a hátrányuk felszámolására eredményes-

nek látszó erőfeszítéseket tevő, a könyvtáros segítségét kereső vagy elfogadó olvasóknál, de elvileg mindenkinél. Az olvasmányközvetítőknél azt is szem előtt kell tartaniuk, hogy az ily módon összerakott kép állandóan változik, tehát folyamatosan kiegészítést igényel. Annál is inkább fontos ennek a "történeti" szempontnak, a kérdés dinamikus oldalának a hangsúlyozása, mert a könyvtáros által ajánlott értékes alkotásoknak éppen a mozgásban lévőknél, az életmódjukat változtatóknál van komoly esélye, mind az elfogadásra, mind a befogadásra, mind pedig arra, hogy hatással legyen az olvasó életmódjának, értékrendjének, izlésének és személyiségének alakulására.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

FÜGGELÉK

1. sz. melléklet

MIT JELENT ÖNNEK EGY JÓ REGÉNY?

Minden ember számára egy kicsit mást jelent egy jó könyv, mást és mást vár olvasmányaitól. Önnek is bizonyára van erről külön véleménye, bár talán még nem fogalmazta meg.

Mivel egyáltalán nem könnyű ilyesmit megfogalmazni, segíteni fogunk. Hogy dolgunk könnyebb legyen, leszűkítjük a kört, nem általában a könyvekről, vagy az irodalmi művekről, hanem csak a **regényekről** lesz szó.

Az alábbiakban néhány véleményt, megállapítást sorolunk fel. Kérjük, olvassa el ezeket figyelmesen sorra egymás után, majd még egyszer, s ekkor a megfelelő szám bekarikázásával fejezze ki véleményét mindegyikkel kapcsolatban a következő módon:

Karikázza be az

5-öst: ha teljesen egyetért vele, ha Ön is elmondhatja magáról a

4-est: ha többnyire egyetért vele, néhány dologban azonban kiegészítené, vagy másképpen fogalmazná meg, a

3-ast: ha felerészből egyetért vele, felerészből nem, a

2-est: ha csak néhány dologban ért vele egyet, de alapjában véve más a véleménye, s az

1-est: ha egyáltalán nem ért vele egyet.

Természetesen az is előfordulhat, hogy majd egyetlen alkalommal sem ad 5-ös osztályzatot, azaz saját véleményével egész pontosan egyszer sem fog találkozni. Ebben az esetben, kérjük, hogy a felsorolt vélemények után azokat kiegészítve írja le a sajátját is.

Számomra egy jó regény:

1. Számomra egy regény elsősorban az ismeretek forrása, ezért én a regényeket is egy kicsit mindig úgy olvasom, mint az újságot, vagy az ismereteket terjesztő könyveket. Ezért leginkább azokat a regényeket szeretem, ahol minden kézzelfogható, adatokkal bizonyítható, melyek nem rugaszkodnak el a világtól.

1 2 3 4 5

2. Amikor egy regényt elkezdek olvasni, megszűnik számomra ez a világ, számomra megannyi kellemetlensége, megoldatlan problémája. Éppen ezért azokat a regényeket szeretem, melynek világa nem hasonlít erre a világra, ahonnan egy kis időre el akarok menekülni, ahol a kérdések, mégha nem is olyan könnyen, mégha nem kis izgalmak után, de végül is elrendeződnek.

1 2 3 4 5

3. Az olyan regényeket szeretem, melyek engem, az olvasót is, akár a regény hőseit, feladat elé állítanak, elgondolkodtatnak, amelynek elolvasása szellemi munkavégzést jelent számomra. Ezért számomra nem az az elsőrendű kérdés, hogy megold-e mindent az író, hogy lezárja-e, befejezi-e a regényt, csak az a fontos, hogy művében megjelöljön olyan utakat, melyek közül mind a regény hősei, mind az olvasói választhatnak. Nem baj, ha ez a választás nem is olyan könnyű, ha egy-egy regény olvasása lelki megrázkódtatást is jelent számomra, ha ezt az író művészi eszközökkel éri el.

1 2 3 4 5

4. Számomra az a jó regény, mely felűdit, elszórakoztat, feloldja a bennem lévő feszültségeket. Ehhez az szükséges, hogy a regény változatos, izgalmas, szellemes legyen, kalandokban, fordulatokban bővelkedjen. S ha az író egy darabig bizonytalanságban is hagyja olvasóját a dolgok kimenetele felől, végül is legyen világos, hogy mit akart, ne hagyjon részeket, s fejezze be a regényt.

1 2 3 4 5

5. Számomra nemcsak egy vers, hanem egy jó regény is művészien felépített külön világ. Egyáltalán nem mindegy, hogyan van egy regény megírva, mert én egy-egy szép soron is el tudok gyönyörködni. Nemcsak a szép, hanem az eredeti stílus, a művészien kidolgozott részletek is fontosak számomra, de ezenfelül az is, hogy a regény jól meg legyen komponálva, minden részletében és egészében igazi műalkotás legyen.

1 2 3 4 5

6. Számomra egy jó regény olvasása izgalmas, de nagy kitartást igénylő felfedező út, ahol az író azokra a kérdésekre, amelyekre én is megoldást keresek vagy számomra egészen újszerű, eredeti választ ad, vagy legalábbis eredeti módon megközelítve újszerűen világítja meg az enyémhez hasonló válaszokat, s olyan újszerű érvekkel igazolja, amelyek én is felhasználhatók a régi önmagammal vívott harcban, a világról alkotott véleményem megváltoztatásában. Újabb összefüggések megismerésével kiléphetek szűkebb körömből, lépéseimet a fejlődés üteméhez igazíthatom.

1 2 3 4 5

7. Amikor regényeket olvasok, beleképzelem magam a regény hőseinek helyzetébe, elsősorban természetesen azokéba, akiknek élete, problémái az enyéimhez hasonlítanak, akikkel együtt érezhetek, szenvedhetek, örülhetek, akikkel együtt keresem a boldogságot, s küzdöm le a nehézségeket, akiknek sorsával így azonosulhatok, akikben önmagamat megtalálhatom.

A regényekben elsősorban nem az adatokat, leírásokat, bölcselkedéseket, hanem az érzéseket keresem, melyekkel érzelmi világom gazdagíthatom.

1 2 3 4 5

8. Számomra egy regény elolvasása műveltségem gyarapítását jelenti, s ezért hajlandó vagyok bizonyos mértékig áldozatokat is hozni: komolyabb, s ezért fárasztó, s nem csak szórakoztató regényeket is kézbe venni. Az ilyen olvasmányok amellet, hogy tájékozottságom, műveltségem gyarapítják, kifejező készségem is fejlesztik, s ennek az emberekkel való érintkezésben, a társaságban is nagy hasznát veszem avval, hogy olvasott emberként művelt emberekkel egyenrangú félként beszélgethetek.

1 2 3 4 5

9. A regényekben példákat, példaképeket keresek arra, hogyan éljek, hogyan döntsek egyes kérdésekben, nehéz helyzetekben. A regényekben igazolást és támogatást keresek ahhoz, amiben hiszek, hogy még szilárdabban hinni tudjak abban, amit célul tűztem ki magam elé, s hogy szilárdabb alapokra helyeződjön a világról vallott felfogásom avval, hogy a regényekben is igazolni látom felfogásom helyességét, igazamat.

1 2 3 4 5

Az eddigiektől eltérő saját véleményem:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. sz. melléklet

Olvassa el figyelmesen ezeket a megállapításokat, melyek mindegyike egy jó regény tulajdonságait sorolja fel!

Karikázza be az előtte álló betűt, ha egyetért vele, ha Ön is elmondhatja azt magáról;

Huzza alá az előtte álló betűt, ha csak részben ért vele egyet, ha csak részben tartja önmagára nézve érvényesnek;

Huzza át az előtte álló betűt, ha a megállapítással nem ért egyet.

Szerintem egy jó regény

- a/ kikapcsolódást jelent, gazdagítja ismeretanyagomat, bővíti látóköröm és állásfoglalásra készítet
- b/ olyan, hogy az ember bele tudja élni magát, s úgy érzi mintha ő lenne a könyv szereplője
- c/ szellemi és erkölcsi felfrissülést jelent, választ adhat meg nem oldott kérdésekre, rávilágít a jelen problémáira
- d/ kalandos, jó a vége és a jó győz benne
- e/ feladat elé állít, elgondolkodtat, elolvasása szellemi munkavégzést jelent
- f/ ismeretek forrása, úgy lehet őket olvasni, mint az újságot vagy az ismeretterjesztő könyveket; minden kézzelfogható bennük
- g/ feloldja a bennem felgyülemelő feszültségeket, izgalmas, változatos, érdekes, szellemes, nincsenek benne homályos részek
- h/ példát, példaképet ad, ahhoz, hogyan éljek, hogyan döntsek nehéz helyzetekben. Igazol és megerősít hitemben és meggyőződésemben
- i/ élményt ad, tanulhatok belőle, nem elvontan veti fel a problémákat
- j/ tanulságos, szórakoztató, leköti érdeklődésemet, gondolatokat ébreszt, amelyeket később meg lehet vitatni
- k/ kikapcsolódást jelent, szórakoztat, kielégíti olvasói kíváncsiságomat, hozzásegít ismereteim gyarapításához
- l/ kikapcsolódást jelent, pihentet, érdekes, de pontos eseményeket idéz

3. sz. melléklet

Húzza alá egyszer	annak a regénynek a címét, amelyet olvasott
Húzza alá kétszer	amelyik tetszett
Tegyen mellé X-et	ha nem tetszett
Húzza alá egyszer	az író nevét, ha a felsoroltakon kívül más művet is olvasott tőle,
és kétszer	ha azok közül valamelyik tetszett.

BERKESI:	Huszevesek, Sellő a pecsétgyűrűn;
BÖLL:	Biliárd fél tizkor; Egy szolgálati ut vége;
BRONTE:	Üvöltő szelek;
BULGAKOV:	A mester és Margarita;
CAMUS:	Közöny; Pestis;
CHRISTIE:	Holttest a könyvtárszobában; Tíz kicsi néger;
CRONIN:	Réztábla a kapu alatt;
CUSACK:	Ketten a halál ellen, Hőhullám Berlinben;
DALLOS:	Aranyecset; A nap szerelmese;
DICKENS:	Twist Olivér; Copperfield Dávid;
DOSZTOJEVSZKIJ:	Bűn és bűnhődés; Karamazov testvérek;
DUMAS:	Gróf Monte Christo;
EEJES:	Rozsdatemető;
GÁRDONYI:	Egri csillagok; Láthatatlan ember;
GOLDING:	A legyek ura; A torony;
HEMINGWAY:	Akiért a harang szól, Az öreg halász és a tenger;
HUGO:	Nyomorultak; 1793
JÓKAI:	Az aranyember; A kőszívű ember fiai;
KOSZTOLÁNYI:	Néró; Édes Anna;
MANN:	Buddenbrook ház; Varázshegy;
MARTIN DU GARD:	Thibault család;
MERLE:	Mesterségem a halál; Állati elmék;
MIKSZÁTH:	Fekete város; Beszterce ostroma;
MITCHELL:	Elfújta a szél;
MÓRA:	Aranykoporsó;
MÓRICZ:	Rokonok; Boldog ember;
NÉMETH L.:	Iszony; Égető Eszter;
PASSUTH:	Biborban született; Esőisten siratja Mexikót;
PRUS:	A fáraó; A bábu;
REJTŐ:	Tízennégykarátos autó; Piszkos Fred;
ROBERTS:	Északnyugati átjáró;
SÁNTA:	Az áruló; Az ötödik pecsét;
SIENKIEWICZ:	Quo vadis; Kereszteslovagok;
SOLOHOV:	Csendes Don; Emberi sors;
SZABÓ M.:	Mózes egy, huszonkettő; Katalin utca;
SZILVÁSI:	Appassionata; Kinek a sorsa;
TOLSZTOJ:	Anna Karenina; Háború és béke;
UPDIKE:	A kentaur; Nyulcipő;
VERES P.:	Almáskert;

ZILAHY:
ZOLA:

Két fogoly; Dukay család;
Germinal; Nana;

Kérjük, sorolja fel legkedvesebb olvasmányai közül azokat, amelyek
a fenti listán aláhuzottak között nem szerepeltek!

.....
.....
.....
.....
.....

Alább különféle kedvteléseket szedtünk ábécésorrendbe. Bizonyára vannak közülük vonzóbbak és kevésbé vonzóak.

Két feladatra kérjük:

A/ ítélje meg abból a szempontból, ahogyan Ön vonzónak találja őket;

B/ ítélje meg abból a szempontból, ahogyan általában az emberek vonzónak tartják őket.

Mindkét esetben mindegyik kedvtelést osztályozza 1-től 5-ig terjedő skála segítségével. Minél vonzóbb a szóban forgó lehetőség, annál jobb (nagyobb) osztályzatot adjon. Az első benyomásaira vagyunk kíváncsiak, ne sokat töprengjen. Sorban haladjon, s csak akkor térjen át a következőre, ha az előzővel már végzett.

A. az Ön véleménye

B. az emberek véleménye általában

.....	barkácsolás (kertész-
.....	kedés, kézimunka)
.....	kártyázás
.....	kirándulás (sportolás)
.....	koncertlátogatás
.....	moziba járás
.....	muzeum (tárlat) látoga-
.....	tás
.....	műkedvelés (festegetés,
.....	színjátszás, zenélés)
.....	rádiózás
.....	sétálás
.....	sportmérkőzések látoga-
.....	tása
.....	szakirodalom-olvasás
.....	szépirodalom-olvasás
.....	színházlátogatás
.....	társalgás, társasági
.....	élet
.....	televíziózás
.....	ujságolvasás

PROSPECTS OF LITERARY WORKS AMONG THE READERS OF LIGHT READING

PORTRAITS OF NINE READERS

Summary

The Centre for Library Science and Methodology, Budapest conducted from 1971 to 1973 an investigation which was carried out, within a socio-psychological - pedagogical experiment lasting two years, with the objective to study the prospects of valuable literary works among readers of light reading (i.e. readers who prefer, nowadays, first of all popular novels easy to understand and of low aesthetical value). The result of this experiment is published in a research report (István KAMARÁS: Prospects of literary works among the readers of light reading. Budapest. 1974. NPL) This publication covers the portraits of nine readers in form of case studies. The nine readers were selected according to following aspects: 1. social condition; 2. reader's attitude; 3. reaction to the experimental reading pieces.

The documentation of the readers' portraits were as follows:

1. interview in depth dealing with the experimental person's path of life, cultural attitude, reader's role;
2. socio-psychological tests;
3. documents in respect of reaction to experimental reading pieces.

The document-montage is concluded, without exception, by an interpreting comment of the leader in charge of the research. The nine case studies furnish models for the prospects of different types concerning valuable literature.

ШАНСЫ ЛИТЕРАТУРНЫХ ЦЕННОСТЕЙ У ЧИТАТЕЛЕЙ, ЧИТАЮЩИХ ЛЕГКОЕ ЧТИВО

ДЕВЯТЬ ЧИТАТЕЛЬСКИХ ПОРТРЕТОВ

Резюме

В рамках социально-психологически-педагогических экспериментов в 1971-1973 годах Центр библиотековедения и методической работы за два года исследовал шансы литературных ценностей в кругу читателей, читающих легкое чтиво (т.е. читающих в настоящее время легко понятные, популярные романы с малой эстетической ценностью). Результаты эксперимента мы опубликовали в форме научно-исследовательского отчета (Иштван КАМАРАШ: Шансы литературных ценностей у читателей, читающих легкое чтиво. Будапешт, 1974.). Это издание в форме казусных очерков ("case studies") содержит портреты 9 читателей. Точки зрения при выборе 9 читателей были следующие: 1/ общественное положение, 2/ читательское отношение (аттитюд), 3/ реагирование на экспериментальное чтение. Документальный материал читательских портретов был следующий: 1/ углубленное интервью о жизненном пути, культурном поведении, читательской роли опрошенного, 2/ социально-психологические тесты, 3/ документы, содержащие реагирование на экспериментальные чтения. Документационный материал в каждом случае дополняется обязательным комментарием ведущего исследования.

9 казусных очерков моделируют шансы разного типа ценной литературы.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

1978 AUG 2

